T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK
BİLİM DALI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SİBER ZORBALIK MAĞDURİYETİNİN PROFİLLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Hilal Rümeysa KARA

Danışman
Doç. Dr. Murat AĞIRKAN

Temmuz 2025, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

"**Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık Mağduriyetinin Profilleri''** isimli yüksek lisans tezim tarafımca incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Hilal Rümeysa KARA

T.C.

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı :Eğitim Bilimleri

Program Adı :Tezli Yüksek Lisans

Tez Başlığı :Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık Mağduriyetinin Profilleri

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 72 sayfalık kısmına ilişkin 03/07/2025 tarihinde Turnitin intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı %9'dur.

Filtrelemeye tırnak içerisindeki alıntılar dahil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 03/07/2025

Danışman: Doç. Dr. Murat AĞIRKAN **Öğrenci**: Hilal Rümeysa KARA

KILAVUZA UYGUNLUK

“Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık Mağduriyetinin Profilleri” başlıklı Yüksek Lisans Tezi Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan	**Danışman**
Hilal Rümeysa KARA	Doç. Dr. Murat AĞIRKAN

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Murat AĞIRKAN danışmanlığında **Hilal Rümeysa KARA** tarafından hazırlanan **"Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık Mağduriyetinin Profilleri"** adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı'nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.

03/07/2025

JÜRİ:

Danışman	: **Doç. Dr. Murat AĞIRKAN**	(İmza)
Üye	:**Doç. Dr. Namık Kemal HASPOLAT**	(İmza)
Üye	:**Doç. Dr. Ragıp Ümit YALÇIN**	(İmza)

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun …. /…./2025 tarih ve .....sayılı kararı ile onaylanmıştır.

……. /…../2025

.....

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Günümüzde teknolojinin yaşamın her alanına nüfuz etmesi, beraberinde çeşitli sorunları da gündeme getirmektedir. Bu sorunlardan biri olan siber mağduriyet özellikle üniversite öğrencileri gibi dijital dünyayla yoğun etkileşim içinde olan bireyler açısından önemli bir risk alanı oluşturmaktadır. Her ne kadar birey olma yolunda ilerleseler de üniversite öğrencileri bu tür dijital tehditlerden doğrudan etkilenebilmektedir. Bu nedenle bu tez çalışması üniversite öğrencilerinin siber mağduriyet deneyimlerinin yol açtığı psikolojik riskleri anlamayı ve bu risklerle başa çıkmalarına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma kapsamında üniversite öğrencilerinin siber zorbalık mağduriyeti ile benlik saygısı, sosyal destek, temel psikolojik ihtiyaçların engellenmesi ve teknoloji bağımlılığı gibi değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Ayrıca siber mağduriyete maruz kalan öğrencilerin hangi psikolojik profil özelliklerine sahip olduklarını belirlemeye yönelik analizler gerçekleştirilmiştir. Tezin giriş bölümünde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve temel kavramlara yer verilmiştir. Birinci bölümde kuramsal çerçeve doğrultusunda zorbalık türleri, zorbalıkla ilişkili kuramlar, siber zorbalık ve siber mağduriyet kavramları ile bu olguların birey üzerindeki etkileri detaylı biçimde ele alınmıştır. İkinci bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ile veri toplama ve analiz sürecine ilişkin bilgiler sunulmuştur. Üçüncü bölümde tanımlayıcı istatistiklere, gizil profil analizine ve regresyon analizine dayalı bulgulara yer verilmiştir. Sonuçlar alanyazındaki çalışmalarla karşılaştırmalı olarak tartışılmıştır. Daha sonra araştırmacılara, eğitimcilere, ruh sağlığı uzmanlarına, ailelere ve politika geliştiricilere yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Bu tez, lisansüstü eğitim sürecimde kazandığım akademik birikimin bir yansımasıdır. Araştırma süreci boyunca bilimsel etik kurallarına titizlikle uyulmuş, katılımcıların mahremiyetine saygı gösterilerek veriler özenle analiz edilmiştir. Elde edilen bulguların alanyazına katkı sunması ve ilgili alanlara ışık tutması temennimdir.

Hilal Rümeysa KARA, Erzincan, 2025

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasının her aşamasında, fiziksel olarak uzak olsam da desteğini her zaman yakınımda hissettiren, bilgisiyle yolumu aydınlatan, tecrübeleriyle bana rehberlik eden danışman hocam Sayın Doç. Dr. Murat AĞIRKAN'a en içten teşekkürlerimi sunmak isterim. Sadece bu çalışmaya değil, akademik gelişimime de katkısı büyüktür. Göstermiş olduğu sabır, anlayış ve yaptığı yönlendirmeler benim için oldukça kıymetlidir.

Araştırmanın yürütülmesi sırasında yardım ve desteklerini esirgemeyen, veri toplama sürecinde katkı sunan herkese içtenlikle teşekkür ediyorum. Katkı sağlayan herkesin bu çalışmanın ortaya çıkmasında önemli bir yeri oldu.

Bu sürecin en başından itibaren, her zaman yanımda olan sevgili aileme sonsuz teşekkür ederim. Özellikle annem Gülşen KARA'ya ve babam Engin KARA'ya, bana duydukları güven ve verdikleri emek için minnettarım. Kız kardeşim Sura KARA'nın desteğini her zaman hissettim, bu süreçte bana moral kaynağı oldu. Değerli anneannem Hatice KEMALOĞLU'na da sevgisi, duası ve sabrıyla hep yanımda olduğu için teşekkür ederim.

Tez süreci zaman zaman zorlayıcı, bazen de yorucuydu. Bu zamanlarda yanımda olan, sadece yanımda olmakla kalmayıp motivasyon veren, iyi hissettiren, bir sözüyle içimi rahatlatan yakın çevreme, arkadaşlarıma, bana yoldaşlık eden herkese ayrıca minnettarım. Onların varlığı, bu süreci benim için çok daha katlanılır hâle getirdi. Kısacası bu tez, sadece akademik bir çalışma değil; bana inanan, destek olan, bazen sadece dinleyen insanların da emeğini taşıyor. Her birinize gönülden teşekkür ederim. İyi ki varsınız.

Hilal Rümeysa KARA

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SİBER ZORBALIK MAĞDURİYETİNİN PROFİLLERİ

Hilal Rümeysa KARA

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2025

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Murat AĞIRKAN

ÖZET

Bu araştırma, üniversite öğrencilerinin siber zorbalık mağduriyet düzeylerine göre gizil profillerin varlığını belirlemeyi ve bu profillerin benlik saygısı, sosyal destek, temel psikolojik ihtiyaçların engellenmesi, psikolojik semptomlar ve teknoloji bağımlılığı değişkenleri açısından nasıl farklılaştığını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, 2024-2025 eğitim öğretim yılında öğrenim gören 597 üniversite öğrencisiyle yürütülmüştür. Veriler, Kişisel Bilgi Formu, Üniversite Öğrencileri İçin Yenilenmiş Siber Zorbalık Ölçeği, Temel Psikolojik İhtiyaçların Tatmini ve Engellenmesi Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, DASS-21 ve Teknoloji Bağımlılığı Ölçekleri aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizinde gizil profil analizi ve üç aşamalı regresyon analizi kullanılmıştır. Analizler sonucunda, siber zorbalık mağduriyeti ile temel psikolojik ihtiyaçların engellenmesi ve dijital bağımlılıklar arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Benlik saygısı ve sosyal desteğin ise siber mağduriyete karşı koruyucu faktörler olduğu belirlenmiştir. Üç gizil profil ortaya konmuştur: (1) Koruyucu psikolojik kaynaklara sahip, düşük mağduriyetli (2) Psikolojik olarak kırılgan, mağduriyetten bağımsız (3) Dijital açıdan bağımlı, yüksek mağduriyet riskli. Üç aşamalı regresyon analizi, psikolojik kırılganlık ve dijital bağımlılık taşıyan profillerin depresyon ve anksiyete düzeylerinin yüksek olduğunu ancak stres düzeylerinin profiller arasında anlamlı farklılık göstermediğini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık, siber mağduriyet, latent profil analizi

PROFILES OF CYBERBULLYING VICTIMIZATION AMONG UNIVERSITY STUDENTS

Hilal Rümeysa KARA

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

Master Thesis, July 2025

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Murat AĞIRKAN

ABSTRACT

This study aims to identify latent profiles based on cyberbullying victimization levels among university students and to examine how these profiles differ in terms of self-esteem, perceived social support, thwarting of basic psychological needs, psychological symptoms, and technology addiction. The research was conducted with 597 university students enrolled in the 2024–2025 academic year. Data were collected using the Personal Information Form, Revised Cyberbullying Scale for University Students, Basic Psychological Need Satisfaction and Frustration Scale, Multidimensional Scale of Perceived Social Support, Rosenberg Self-Esteem Scale, DASS-21, and Technology Addiction Scales. Latent profile analysis and a three-step regression analysis were used to analyze the data. The analyses revealed significant relationships between cyberbullying victimization, frustration of basic psychological needs, and digital addictions. Additionally, self-esteem and perceived social support were found to be protective factors against cyber victimization. Three latent profiles were identified: (1) Psychologically well-resourced, low victimization, (2) Psychologically vulnerable, victimization-independent, and (3) Digitally dependent, high-risk victimization. The three-step regression analysis indicated that profiles characterized by psychological vulnerability and digital dependency had higher levels of depression and anxiety, while stress levels did not differ significantly across profiles.

Keywords: Cyberbullying, Cybervictimization, Latent Profile Analysis

İÇİNDEKİLER

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SİBER ZORBALIK MAĞDURİYETİNİN PROFİLLERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK i

TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI ii

KABUL VE ONAY TUTANAĞI iv

ÖN SÖZ v

TEŞEKKÜR vi

ÖZET vii

ABSTRACT viii

İÇİNDEKİLER ix

KISALTMALAR LİSTESİ xiii

TABLOLAR LİSTESİ xiv

ŞEKİLLER LİSTESİ xv

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR

1.1.Zorbalık 10

1.2. Zorbalığa İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar 12

1.2.1. Sosyal Bilgi İşleme Kuramı 12

1.2.2. Sosyal Öğrenme Kuramı 13

1.2.3. Zihinsel Çerçeve Kuramı 15

1.2.4. Ahlaki Gelişim Kuramı 16

1.2.5. Engellenme ve Saldırganlık Kuramı 17

1.2.6. Ekolojik Sistem Yaklaşımı 18
1.3. Zorbalık Statüleri 20
1.3.1. Zorba 20
1.3.2.Mağdur/Kurban 22
1.3.3.Seyirci (Tanık) 23
1.3.4.Zorba/Kurban 24
1.4.Zorbalık Türleri 24
1.5.Siber Zorbalık 26
1.6.Siber Zorbalık Mağduriyeti 29
1.7.Siber Zorbalık Mağduriyetinin Etkileri 30
1.8.Siber Zorbalık Mağduriyeti ile İlişkili Faktörler 31
1.8.1. Benlik Saygısı 32
1.8.2. Sosyal Destek 33
1.8.3. Psikolojik Semptomlar 35
1.8.4. Temel Psikolojik İhtiyaçlar 37
1.8.5.Teknoloji Bağımlılığı 39

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli (Deseni) 42
2.2. Çalışma Grubu 42
2.3. Veri Toplama Araçları 44
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu 44
2.3.2. Üniversite Öğrencileri İçin Yenilenmiş Siber Zorbalık Ölçeği 44
2.3.3. Temel Psikolojik İhtiyaçların Tatmini ve Engellenmesi Ölçeği 45
2.3.4. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği 46

2.3.5. DASS- 21 (Depresyon, Anksiyete, Stres) 46
2.3.6. Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği..... 47
2.3.7. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği..... 47
2.4. Verilerin Toplanması 48
2.5. Verilerin Analizi 48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Betimleyici İstatistiklere İlişkin Bulgular 50
3.2.Gizil Profil Analizine İlişkin Bulgular..... 53
3.2.1. Gizil Profilleri Karakteristik Özellikleri..... 54
3.2.2.Gizil Profillerin Üyelik Olasılıklarına İlişkin Regresyon Analizi..... 56
3.2.3. Üç Aşamalı Regresyon Analizi 57

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç..... 59
4.2. Tartışma 60
4.2.1. Betimleyici İstatistiklere İlişkin Tartışma 60
4.2.2. Gizil Profil Analizlerine İlişkin Tartışma..... 63
4.3. Öneriler 67
4.3.1. Eğitimcilere Yönelik Öneriler..... 67
4.3.2. Ruh sağlığı Uzmanlarına Yönelik Öneriler..... 68
4.3.3. Ailelere Yönelik Öneriler..... 69
4.3.4. Araştırmacılara Yönelik Öneriler..... 70
4.3.5. Politika Geliştiricilere Yönelik Öneriler 71
KAYNAKÇA.....73

EKLER 90

ÖZGEÇMİŞ 102

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB **:** Milli Eğitim Bakanlığı

TDK **:** Türk Dil Kurumu

UNICEF **:** United Nations International Children's Emergency Fund

Vd. **:** Ve diğerleri.

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1.: Çalışma Grubuna Ait Sosyo-Demografik Bilgiler 43
Tablo 2.2: Araştırma Kapsamında Kullanılan Veri Toplama Araçları.....44
Tablo 3.1: Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikler.....50
Tablo 3.2: Gizil Profil Analizin Model Uyum Değerleri.....53
Tablo 3.3: Üç Profilli Modeli İçin Profil Üyeliğinin Ortalama Olasılıkları.....54
Tablo 3.4: Gizil Profillerin Üye Olasılıklarına İlişkin Regresyon Analizi.....56
Tablo 3.5: Üç Aşamalı Regresyon Analizine Dayalı Olarak Gizil Profillerin Psikolojik Semptomlara İlişkin Riskleri.....58

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1: Standardize Edilmiş Ortalama Puanlara İlişkin Üçlü Profilli Çözüm.....55

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımlar başlıklarına değinilmiştir.

Problem Durumu

Zorbalık, toplumun farklı kesimlerinde yaygın olarak görülen bir davranış biçimidir. Bu davranış; iş yerleri, okullar ve aile gibi çeşitli sosyal bağlamlarda gözlemlenmektedir. Özellikle güç ilişkilerinin belirgin olduğu ve denetimin sınırlı kaldığı ortamlarda daha yaygın şekilde ortaya çıkmaktadır (Sharp ve Smith, 1994). Zorbalığın tarihsel kökenleri 1970'lere dayanmaktadır ve ilk araştırmalar büyük ölçüde İskandinav ülkelerinde gerçekleştirilmiştir. Ancak 1980'ler ve 1990'larda bu konu, Birleşik Krallık, Japonya, Hollanda, Avustralya, Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri gibi pek çok farklı ülkede akademik çalışmaların odağı hâline gelmiştir (Olweus, 1995). O dönemde zorbalık, ağırlıklı olarak akranlar arasında görülen yaygın bir sorun olarak ele alınmıştır

Günümüzde zorbalık yalnızca fiziksel ya da yüz yüze etkileşimlerle sınırlı kalmamış teknolojinin gelişmesiyle birlikte yeni bir boyut kazanmıştır. Dijital çağın etkisiyle siber zorbalık kavramı ortaya çıkmış ve bu olgu cep telefonları ile internet gibi dijital araçlar aracılığıyla gerçekleştirilen mağdurun kendini savunmasını zorlaştıran saldırgan davranışların bütünü olarak ifade edilmiştir (Smith vd., 2008). Kızdırma, çevrim içi taciz, iftira, siber tehdit, başka birisi gibi davranma, ifşa etme ve kandırma, dışlama ve siber taciz gibi davranışlar siber zorbalık olarak tanımlanmaktadır (Willard, 2007). Siber zorbalık mağdurlar üzerinde psikolojik ve sosyal açıdan olumsuz etkiler yaratmaktadır. Dijital içeriğin hızla yayılabilmesi utanç verici yorumların veya görsellerin geniş kitlelere ulaşmasını kolaylaştırmaktadır (Patchin ve Hinduja, 2012). Bu gelişmeler siber zorbalığın yaygınlığını ve etkilerini daha ayrıntılı incelemeyi gerektirmektedir.

Kowalski (2017) çalışmasında katılımcıların %20'si siber %7,5'i geleneksel zorbalığa maruz kaldığını bildirmiştir. Lee ve Shin (2017) tarafından yapılan çalışmada 7. ila 12. sınıflarda öğrenim gören 4000 öğrenci arasında %34'ünün siber zorbalığa karıştığı %6,3'ünün zorba, %14,6'sının mağdur ve %13,1'inin ise hem zorba hem mağdur olduğu belirlenmiştir. Taştekin ve Bayhan (2018) tarafından yapılan çalışmada 14-17 yaş arasındaki ergenlerin yaklaşık %59'u siber zorbalık davranışı sergilerken %63'ü siber

zorbalığın mağduru olmuştur. UNICEF'in 2019 yılında yayımladığı verilere göre 30 farklı ülkede gerçekleştirilen araştırmalar çocukların önemli bir kısmının zorbalığa maruz kaldığını ortaya koymaktadır. UNICEF her üç gençten birinin çevrim içi zorbalıkla karşılaştığını ayrıca her beş çocuktan birinin siber zorbalık ve şiddet nedeniyle okula devam edemediğini belirtmiştir. 2022 yılı verilerine göre dünya genelinde ergenlerin %16'sı son birkaç ay içinde en az bir kez siber zorbalığa uğramış ve 2018 yılına kıyasla siber zorbalık oranlarında küçük bir artış gözlemlenmiştir (Cosma vd., 2024). 2023 yılında yapılan bir araştırmada ise örneklem grubundaki öğrencilerin %55'i yaşamlarının bir döneminde siber zorbalığa maruz kaldıklarını %27'si ise son 30 gün içinde bu durumu deneyimlediklerini bildirmiştir (Patchin ve Hinduja, 2024).

Yapılan çeşitli çalışmalarda üniversite öğrencileri arasında siber zorbalık ve mağduriyetin yaygın olduğu görülmektedir. Türkiye'deki araştırmalar öğrencilerin önemli bir kısmının siber zorbalıkla karşılaştığını ve bu davranışları sergilediğini göstermektedir. Örneğin Köse vd. (2018) üniversite öğrencilerinin %51,7'sinin rahatsız edici telefon görüşmeleri yaşadığını %24,5'inin virüslü e-posta aldığını %14,3'ünün mail adresinin ele geçirildiğini ve %10,7'sinin ölümcül tehditlere maruz kaldığını belirtmiştir. Ayrıca %8,3'ü habersiz başkasının şifresini kullanmak gibi siber zorba davranışlarda bulunmuştur. Gönültaş (2019) ise öğrencilerin %57,1'inin son altı ayda en az bir kez siber zorbalık yaptığı %67,67'sinin siber zorbalığa maruz kaldığı ve %48,89'unun hem zorba hem mağdur olduğunu tespit etmiştir. Dursun vd. (2020) öğrencilerin %41,8'inin son altı ayda en az bir kez siber zorbalığa uğradığını ve en çok e-posta sosyal paylaşım siteleri ile mesajların kullanıldığını bildirmiştir. Çiftçi vd. (2021) araştırmasında öğrencilerin %39,37'sinin zorba %67,79'unun ise mağdur olduğu belirlenmiştir. Rodop vd. (2022) ise üniversite öğrencilerinin %72,3'ünün en az bir kez siber zorbalığa maruz kaldığını ve %64,3'ünün zorbalık davranışı sergilediğini ortaya koymuştur. Köken vd. (2025) tarafından lise ve üniversite mezunları üzerinde yapılan araştırmada katılımcıların %53,5'i siber zorbalığa maruz kaldığını %34,5'i ise doğrudan zorbalığa uğradığını bildirmiştir.

Uluslararası çalışmalar da benzer sonuçlar vermektedir. İspanya'dan Caravaca Sánchez vd. (2016) 543 üniversite öğrencisi arasında %52,7'sinin siber zorbalığa maruz kaldığını %40,7'sinin son 12 ayda hem geleneksel hem siber zorbalık yaşadığını belirtmiştir. Mağdurların %65,7'si aynı zamanda siber zorbalık mağduru olurken siber

zorbalık mağdurlarının %77,6'sı farklı şekillerde zorbalığa uğramıştır. Varghese ve Pistole (2017), 338 lisans öğrencisi arasında %15,1'inin siber zorbalık mağduru %8'inin ise zorbalık faili olduğunu belirtmiştir. Webber ve Ovedovitz (2018) çalışmasında ise 187 üniversite öğrencisinden %4,3'ünün mağdur %7,5'inin zorbalık yaptığını ortaya koymuştur. Peled (2019) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin %57,4'ünün en az bir defa siber zorbalığa maruz kaldığı %3,4'ünün ise bunu haftalık olarak yaşadığı tespit edilmiştir. Albikawi (2023) tarafından üniversite öğrencileriyle yürütülen çalışmada siber zorbalık oranı %20,67 siber mağduriyet oranı ise %17,32 olarak saptanmıştır. Al-Amer vd. (2025) tarafından üç üniversiteden 780 üniversite öğrencisiyle yürütülen çalışmada öğrencilerin %32,5'inin siber zorbalık gerçekleştirdiği %22,67'sinin ise siber zorbalığa maruz kaldığı belirlenmiştir. Parmar vd. (2024) tarafından 418 tıp öğrencisiyle yapılan çalışmada %27,5'i siber zorbalıkla ilişkili olduğunu belirtilmiş olup bunların 48'i zorba 67'si mağdurdur. Alanyazındaki veriler bu tür mağduriyetlerin düşündüğümüzden daha yaygın olduğunu ve özellikle bu dönemde müdahale edilmesi gereken ciddi bir sorun haline geldiğini göstermektedir.

Siber zorbalık yalnızca çevrim içi bir davranış biçimi olmaktan çıkıp gerçek dünyada da derin izler bırakan bir mağduriyet türüne dönüşmüştür. Siber mağduriyet teknoloji aracılığıyla kasıtlı ve tekrarlayan zarar verici davranışlara maruz kalma durumunu ifade etmektedir. Bu tür mağduriyetler geleneksel akran zorbalığının doğurduğu olumsuz sonuçlarla benzer etkiler yaratabilmektedir (Aksaray, 2011). Araştırmalar ise bu zorbalığın ortaya çıkışında tek bir nedenin değil birden fazla faktörün rol oynadığını göstermektedir (Gönültaş, 2019). Çünkü birey çevresel unsurlarla birlikte içinde bulunduğu çok katmanlı ekolojik sistemin karşılıklı etkileşim halinde olan bir parçasıdır (Bronfenbrenner, 1979). Bu bağlamda benlik saygısı, sosyal destek, temel psikolojik ihtiyaçlar (özerklik ilişkili olma yeterlik), psikolojik semptomlar (depresyon, anksiyete, stres) ve teknoloji bağımlılığı gibi faktörlerin siber zorbalık mağduriyetiyle etkileşim içinde olduğu düşünülmektedir.

Benlik saygısı bireylerin kendilerini nasıl değerlendirdiklerini ve kişisel değerlerini nasıl algıladıklarını belirleyen temel bir faktördür. Bu doğrultuda zorbalığa maruz kalan bireylerin benlik saygılarının olumsuz etkilenmesi büyük ölçüde kaçınılmazdır. Sürekli dışlanma, aşağılanma veya olumsuz değerlendirmelere maruz kalma gibi deneyimler bireyde değersizlik duygularının gelişmesine yol açabilmektedir.

Benlik saygısındaki bu olumsuz değişimler bireylerin sosyal ilişkilerini ve psikolojik iyi oluşlarını doğrudan etkileyebilmektedir (Aksoy ve Dilek, 2013; Arıcak, 2005). Bu bağlamda düşük benlik saygısının siber zorbalık mağduriyeti ile ilişkili olabilecek bir faktör olduğu düşünülmektedir.

Öte yandan sosyal destek bireylerin zorbalıkla başa çıkma süreçlerinde kritik bir değişken olarak öne çıkmaktadır. Sosyal destek, bireylerin çevrelerinden aldıkları duygusal maddi ve araçsal yardımlarla birlikte bilgi desteğini de içermektedir (Alyüz ve Beyza, 2020). Güçlü sosyal destek mekanizmalarına sahip bireyler, zorbalığın olumsuz psikolojik etkileriyle daha etkili bir şekilde başa çıkabilmektedir. Yapılan araştırmalar yüksek sosyal desteğin, siber zorbalık mağduriyetinin azalmasına katkı sağladığını buna karşılık düşük sosyal desteğin, üniversite öğrencileri arasında siber zorbalık ve mağduriyetin artmasına yol açabileceğini göstermektedir (Tekin vd. 2022). Bu bulgular sosyal destek ile siber zorbalık arasındaki ilişkinin önemini ortaya koymaktadır.

Bireylerin temel psikolojik ihtiyaçları, zorbalıkla ilişkili önemli faktörlerden biridir. Temel psikolojik ihtiyaçlar olan özerklik, yeterlik ve ilişkili olma, zorbalıkla ilişkili faktörler arasında yer almaktadır (Gök ve Önder, 2018; Tuğran ve Tuzgöl-Dost, 2022). Zorbalığa maruz kalan bireylerde bu ihtiyaçların karşılanmaması sosyal ilişkilerde bozulmalara ve psikolojik iyi oluşta düşüşe yol açabilmektedir (Kışlal, 2022). Bu doğrultuda temel psikolojik ihtiyaçların tatmin edilmemesi, bireyin zorbalık ve siber zorbalık mağduriyetiyle karşı karşıya kalmasına neden olabilmektedir.

Siber zorbalık ve mağduriyet yaşantılarının ruhsal sağlık durumlarıyla önemli bir ilişkisi bulunmaktadır. Özellikle anksiyete, depresyon ve stres gibi psikolojik semptomlar siber zorbalığın mağdurlarında daha yaygın olarak gözlemlenmektedir (Abudusufuer vd., 2022). Depresyon bireylerin ruh halini ve günlük yaşamlarını olumsuz etkileyen bir durumken stres ve anksiyete de kişilerin duygusal durumlarını ve davranışlarını değiştiren önemli psikolojik tepkilerdir (APA, 2018). Bu psikolojik semptomlar, siber zorbalığın etkileriyle daha da derinleşebilir ve mağdurların iyileşme süreçlerini olumsuz yönde etkileyebilir.

Teknoloji bağımlılığı, insan ile makine arasındaki etkileşime dayanan kimyasal olmayan davranışsal bir bağımlılık türüdür. Bu bağımlılık televizyon izlemek gibi pasif ya da bilgisayar oyunu oynamak gibi aktif katılım gerektiren etkinlikler yoluyla ortaya

çıkabilir. Bu tür teknolojik etkinlikler, bağımlılık davranışlarını tetikleyen ve sürdüren özelliklere sahiptir (Griffiths, 1995). Yapılan bir araştırmada, genç yetişkinlerde dört teknoloji bağımlılığı profili belirlenmiştir. Erkekler oyun odaklı profilde daha fazla yer almakta sosyal medya mesajlaşma ve oyun kullanım süresi bağımlılık riskini artırmakta yaş ve internet bağlantı yerinin etkisi olmamaktadır (Ağirkan vd., 2024). Teknoloji kullanım alışkanlıklarının da siber zorbalık mağduriyetiyle pozitif ilişkili olduğu belirtilmiştir. Özellikle sosyal medyada anlık mesajlaşma ve çevrim içi oyunların aşırı kullanımı bireylerin siber zorbalık mağduru olma olasılığını artırmaktadır (Türesin ve Alban, 2024). Çevrim içi oyun kullanımının, siber zorbalık üzerindeki etkisinin daha güçlü olduğu vurgulanmıştır (Türesin ve Alban, 2024). Bu sonuçlar teknoloji bağımlılığının yalnızca bireysel düzeyde psikolojik etkilerle sınırlı kalmayıp sosyal riskleri de beraberinde getirdiğini göstermektedir.

Özetle siber zorbalık dijital ortamların ötesine geçip bireylerin psikolojik ve sosyal iyilik halleri üzerinde kalıcı etkiler yaratabilen bir sorundur. Özellikle üniversite öğrencileri akademik, sosyal ve kişisel gelişim süreçlerinin bir parçası olarak yoğun dijital etkileşimler içinde bulunurlar ve bu da onları siber mağduriyet gibi olumsuz deneyimlere daha açık hale getirebilir. Bununla birlikte, her bireyin sanal ortamlarda yaşadığı mağduriyet kaynakları farklılaşabilmektedir. Bu nedenle, tek tip bir mağduriyet anlayışından ziyade, mağdurların karakteristik özelliklerine göre homojen alt grupların belirlenmesi önemlidir. Böylece her bir profil için özel müdahale stratejileri geliştirilmesine, siber zorbalıkla mücadelede daha hedeflenmiş ve etkili yaklaşımlar oluşturulmasına katkı sağlanacaktır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinde siber zorbalık mağduriyet düzeylerine göre homojen alt grupların/profillerin olup olmadığını ve varsa bu profillerin karakteristik özelliklerinin nasıl farklılaştığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranacaktır:

- Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık mağduriyet düzeylerine göre homojen alt gruplar/profiller var mıdır?
- Gizil profillerin -eğer homojen alt gruplar varsa- karakteristik özellikleri siber zorbalık mağduriyeti, temel psikolojik ihtiyaçların engellenmesi, benlik saygısı,

sosyal destek, sosyal ağ bağımlılığı, anlık mesajlaşma bağımlılığı, online oyun bağımlılığı ve web site bağımlılığı değişkenleri açısından nasıl farklılık göstermektedir?

- Gizil profillerin -eğer homojen alt gruplar varsa- psikolojik semptomları (depresyon, anksiyete ve stress) yordama düzeyleri nasıldır?

Araştırmanın Önemi

Geçmişte yüz yüze ve sosyal kurumlar içinde gerçekleşen zorbalık teknolojinin hızla gelişmesiyle dijital ortama taşınmış ve fiziksel karşılaşma gerektirmeden günün her saatinde sürebilen bir boyut kazanmıştır (Rafferty ve Vander Ven, 2014). Bu değişim geleneksel zorbalığın sınırlarını aşarak siber zorbalık olarak adlandırılan yeni bir sorun alanını ortaya çıkarmıştır. Teknoloji kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte çevrim içi saldırganlık toplumda daha görünür ve etkili hale gelmiştir (Akbulut ve Erişti 2011; Rafferty ve Vander Ven, 2014). Özellikle gençler dijital araçlara olan yakınlıkları ve bu araçları yoğun kullanmaları nedeniyle siber zorbalığın en riskli hedef grubunu oluşturmaktadır (Dursun vd. 2020). Üniversite döneminde genç yetişkinlerin daha fazla özgürlük kazanması, sorumluluklarının sınırlı olması ve ebeveyn denetiminin azalması riskli davranışlara yönelme olasılıklarını artırmakta ve bu durum siber zorbalığa maruz kalma riskini yükseltmektedir (Doane vd. 2013).

Siber zorbalığa maruz kalan bireylerde özgüven düşüklüğü, endişe, depresyon ve anksiyete gibi psikolojik sorunlar gelişebilmektedir (Koçyiğit, 2024). Bu olumsuz etkiler, internet kullanım süresi, depresyon, stres, sosyal kaygı ve benlik saygısı gibi bireysel ve çevresel etkenlerle birlikte düşünüldüğünde siber mağduriyet açısından önemli riskler taşımaktadır (Bülbül, 2024). Nitekim üniversite öğrencileri siber zorbalığın kendilerinde öfke ve kırgınlık duyguları yarattığını, okuldan ayrılmayı düşündürdüğünü ve derslerine odaklanmalarını zorlaştırdığını ifade etmektedir. Tüm bu bulgular, siber zorbalığın yükseköğretim ortamında göz ardı edilemeyecek düzeyde ciddi bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır (Washington, 2014). Bu doğrultuda, üniversite öğrencilerinin siber zorbalık mağduriyetine ilişkin deneyimlerinin daha derinlemesine anlaşılabilmesi için mağduriyet düzeylerine göre öğrenciler arasında homojen alt grupların ya da profillerin bulunup bulunmadığının belirlenmesi önem arz etmektedir. Böyle bir yaklaşım yalnızca mağdurların varlığını ortaya koymakla kalmayacak, aynı zamanda bu mağduriyetin

bireysel ve çevresel değişkenlerle olan ilişkisini de açıklayacaktır. Bu bağlamda, benlik saygısı, sosyal destek, temel psikolojik ihtiyaçların engellenmesi, teknoloji bağımlılığı ve psikolojik semptomlar (anksiyete, depresyon, stres) gibi değişkenlerin söz konusu profiller arasında nasıl farklılık gösterdiğini incelemek, siber zorbalığın çok boyutlu yapısının anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın bulguları, özellikle ruh sağlığı uzmanları ve diğer eğitimciler açısından önemli kazanımlar sunacaktır. Siber zorbalığın gençler üzerindeki psikolojik etkilerini daha iyi anlamak, bu profesyonellerin mağdur öğrencilerle daha etkili iletişim kurmalarını ve uygun destek yöntemleri geliştirmelerini mümkün kılacaktır. Ayrıca mağduriyetin farklı düzeylerde yaşandığını ortaya koymak, her öğrencinin ihtiyacına uygun bireyselleştirilmiş müdahale stratejilerinin geliştirilmesine imkân tanıyacaktır. Bununla birlikte, eğitim kurumları da bu bulgulardan yararlanarak dijital ortamda daha güvenli ve destekleyici bir öğrenme çevresi oluşturabilecektir. Siber zorbalıkla mücadeleye yönelik alınacak önlemler; teknoloji bağımlılığı, sosyal destek düzeyi ve diğer psikososyal etkenler dikkate alınarak daha kapsamlı ve etkili hâle getirilecektir. Böylece hem önleyici çalışmaların hem de müdahale süreçlerinin etkinliği artırılacaktır. Araştırmacılar açısından ise bu çalışma, siber zorbalığın altında yatan bireysel ve çevresel etkenleri derinlemesine inceleme fırsatı sunacaktır. Bu sayede, ilerleyen dönemlerde yapılacak çalışmalar için sağlam bir kuramsal ve yöntemsel temel oluşturulmuş olacaktır.

Sonuç olarak elde edilen bulgular toplum genelinde ve özellikle gençler arasında farkındalığın artırılmasına katkı sunacaktır. Siber zorbalığın olumsuz etkileri hakkında bilinç oluşturmak, mağdurların desteklenmesini sağlamak ve gençlerin dijital ortamlarda daha güvenli davranışlar geliştirmesine olanak tanıyacaktır. Böylece siber zorbalığın yol açtığı olumsuzlukların önlenmesi ve genç bireylerin sağlıklı sosyal ilişkiler kurması mümkün olacaktır.

Varsayımlar

1. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin veri toplama araçlarını kendi yaşantılarını ve siber zorbalıkla ilgili deneyimlerini yansıtacak şekilde içten ve samimi biçimde yanıtladıkları varsayılmaktadır.
2. Gizil profil analizi için elde edilen verilerin profil sınıflandırmaları açısından yeterli çeşitlilik ve açıklıkta olduğu varsayılmaktadır.

3. Katılımcıların yanıtlarının siber zorbalık mağduriyetiyle ilgili bireysel deneyimlerini yansıtacak düzeyde farkındalık içerdiği kabul edilmiştir.

Sınırlılıklar

1. Araştırmada kullanılan veriler öz bildirim yoluyla elde edilmiştir. Bu durum; sosyal istenirlik, hatırlama yanlılığı ya da algısal çarpıtmalar gibi etmenler nedeniyle yanıtların doğruluğunu sınırlayabilir.
2. Araştırma yalnızca belirli bir katılımcı grubuna ait üniveriste öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir, bu nedenle bulgular genellenebilirlik açısından sınırlıdır.
3. Gizil profil analizi, örneklemde belirgin desenleri ortaya çıkarsa da bu desenlerin zamana ya da farklı bağlamsal faktörlere göre değişip değişmediği değerlendirilememiştir.

Tanımlar

Siber Zorbalık: Siber zorbalık, birey ya da gruplar tarafından elektronik iletişim araçları aracılığıyla belirli bir süre boyunca ve tekrarlayıcı biçimde kendini savunmakta zorlanan kişilere yönelik olarak gerçekleştirilen kasıtlı ve saldırgan davranışlar bütünü olarak tanımlanmaktadır (Smith vd. 2006).

Siber Zorbalık Mağduriyeti: Siber mağduriyet, bir bireyin ya da grubun bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılarak gerçekleştirilen zarar verici eylemlere maruz kalması sonucunda maddi veya manevi açıdan olumsuz etkilenmesi durumunu ifade etmektedir. Bu tür eylemler, özel ya da tüzel kişilere yönelik olarak teknik yöntemlerle ya da sosyal ilişkiler aracılığıyla gerçekleştirilebilmektedir (Arıcak vd. 2012).

Benlik Saygısı: Benlik saygısı, bireyin kendi benliği hakkında geliştirdiği değer yargılarını yansıtan, olumlu ya da olumsuz yönelimler içeren bir tutum biçimi olarak tanımlanmaktadır (Rosenberg, 1965).

Sosyal Destek: Sosyal destek; bireyin sevildiğini, değer gördüğünü ve bir sosyal ağın parçası olduğunu hissetmesini sağlayan bilgi türleridir (Cobb, 1976).

Temel Psikolojik İhtiyaçlar: Bireylerin psikolojik olarak sağlıklı bir şekilde gelişebilmeleri ve iyi bir ruh hâli sürdürebilmeleri için özerklik, yeterlilik ve ilişkililik gibi üç temel psikolojik ihtiyacın karşılanması gerekmektedir (Ryan ve Deci, 2000).

Anksiyete: Korku, endişe veya gerginlik hissidir. Korkutucu, stresli veya tehditkar bir durum karşısında normal ve anlaşılabilir bir tepki olarak ortaya çıkar (Hartmann, 2023).

Depresyon: Kimi zaman geçici bir ruh hali, kimi zaman dışa yansıyan bir üzüntü durumu ya da bazı bireyler için tanı konulabilen bir klinik bozukluk olarak ifade edilmektedir (Oyama ve Piotrowski, 2024).

Stres: Bireyin gerçek ya da algılanan bir tehdit karşısında ortaya koyduğu psikofizyolojik bir tepkidir. Bu tepki, organizmanın içsel ve dışsal uyaranlara karşı sinir sistemi ve hormonlar aracılığıyla geliştirdiği karmaşık bir yanıt sürecini ifade etmektedir (Piotrowski ve Hollar, 2024).

Teknoloji Bağımlılığı: Birey ile teknolojik araçlar arasındaki etkileşime dayanan kimyasal olmayan davranışsal bağımlılık türlerindendir (Griffiths, 1995).

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL AÇIKLAMALAR

Bu bölümde araştırmanın konusu, ilgili literatür doğrultusunda aşağıdaki başlıklar şeklinde açıklanmıştır.

1.1.Zorbalık

Zorbalık olgusunun tarihsel gelişimi incelendiğinde, bu konuda yapılan ilk araştırmalar 1970'lerin başlarına kadar uzanmakta olup büyük ölçüde İskandinavya ile sınırlı kalmıştır (Olweus, 1995). Ancak 1980'ler ve 1990'ların başlarında, zorbalık meselesi Birleşik Krallık, Japonya, Hollanda, Avustralya, Kanada, Amerika Birleşik Devletleri, İtalya, Portekiz, İrlanda, İskoçya, Galler, Yunanistan ve Türkiye gibi birçok farklı ülkede dikkat çekici şekilde ele alınmaya başlanmıştır. Dolayısıyla zorbalığın günümüzde dünya çapında yaygın bir sorun haline geldiği görülmektedir (Taşcı Gökşen, 2024).

Olweus (1995) zorbalığı bir öğrencinin bir veya daha fazla öğrenci tarafından sürekli ve belirli bir süre boyunca tekrarlanan olumsuz davranışlara maruz kalması olarak tanımlamaktadır. Bu olumsuz davranışlar; fiziksel temas, sözlü hakaretler, olumsuz yüz ifadeleri, aşağılayıcı jestler ve bir öğrencinin kasıtlı olarak bir gruptan dışlanması gibi durumları içermektedir. Benzer şekilde Smith ve Sharp (1994) ve Rigby (2002) gibi araştırmacılar; zorbalığı, kasıtlı zarar verme amacı güden ve çeşitli şekillerde örneğin fiziksel, sözlü veya psikolojik olarak, tekrarlanan saldırganlık biçimleri olarak açıklamışlardır. Farrington (1993), zorbalığın toplumsal bir fenomen olarak yaygınlık gösterdiğini hem mağdurların hem de zorba rollerini üstlenenlerin önemli bir oran oluşturduğunu belirtmiştir. Nansel vd. (2001), zorbalığı "saldırganlığın özel bir türü" olarak ele almıştır. Bu tür davranışların zarar verme amacı taşıdığını, zaman içinde tekrarladığını ve güç dengesizliği içerdiğini ifade etmiştir. Bu güç asimetrisi fiziksel veya

psikolojik olabileceği gibi zorbalık çeşitli şekillerde: sözlü, fiziksel veya psikolojik saldırganlık olarak da kendini gösterebilmektedir. TDK (2024) ise zorbalığı "başkalarının haklarına saygısızlık gösteren ve güç kullanarak üstünlük kurmaya çalışan bir davranış biçimi" olarak tanımlamaktadır. Bu tanım, zorbalığın aynı zamanda gücün kötüye kullanımı ve hak ihlali ile de ilişkilendirildiğini vurgulamaktadır. Benzer bir biçimde Besag (1989); zorbalığı, güç sahibi kişilerin karşı koyma imkânı olmayan bireylere karşı kendi çıkarları doğrultusunda tekrarladıkları bir saldırı biçimi olarak ele almaktadır.

Bu tanımlamalarla birlikte her olumsuz davranışın zorbalık kapsamında değerlendirilemeyeceği, bunun için belirli ölçütlerin sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır. Olweus (1999), bir davranışın zorbalık olarak kabul edilebilmesi için üç temel kriterin karşılanması gerektiğini belirtmiştir. Bunlar: (1) davranışın saldırgan nitelikte ya da kasıtlı olarak zarar verme amacı taşıması, (2) bu davranışların zaman içinde tekrar eden bir biçimde sürmesi ve (3) taraflar arasında güç dengesizliğine dayalı bir ilişkinin varlığıdır. Zorbalığı diğer kötü muamele türlerinden ayıran temel fark: bu davranışın gerçekleştiği bağlam ile etkileşimde bulunan tarafların ilişki özellikleridir (Smith vd., 1999). Benzer şekilde Sullivan vd. (2005) göre zorbalığın bazı temel yapısal özellikler içerdiği ifade edilmektedir. Buna göre:

- Zorbalığı gerçekleştiren kişi, mağdura kıyasla daha fazla güce sahiptir.
- Zorbalık genellikle planlı, sistematik ve gizli biçimde sürdürülür.
- Kimi durumlarda fırsatçı bir şekilde başlayabilir ancak başladığında süreklilik kazanma eğilimindedir.
- Çoğu zaman uzun süreli olarak devam eder fakat düzenli olarak zorbalık uygulayan bireyler tek seferlik eylemlerde de bulunabilir.
- Mağdurlar fiziksel, duygusal veya psikolojik düzeyde zarar görebilirler.
- Tüm zorbalık biçimlerinin altında yatan ortak unsur: duygusal ya da psikolojik bir boyut barındırmasıdır.

Görüldüğü üzere zorbalık farklı kaynaklarda çeşitli şekillerde tanımlanmakla birlikte bu tanımlarda genellikle güç dengesizliği, kasıtlı zarar verme, davranışın sürekliliği ve mağdurun savunmasız durumda olması gibi ortak unsurlar vurgulanmaktadır. Zorbalığın tanımında öne çıkan bu ortak unsurlar, olgunun daha

derinlemesine anlaşılabilmesi için çeşitli kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

1.2. Zorbalığa İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar

1.2.1. Sosyal Bilgi İşleme Kuramı

Sosyal bilgi işleme kuramı sosyal bilişsel kuramlar arasında önemli bir yere sahip olup Dodge (1986) tarafından ortaya atılmış, sonrasında Crick ve Dodge (1994) tarafından geliştirilmiştir. Bu kuram çocukların sosyal ortamlarda nasıl tepki verdiklerini açıklamak için sosyal bilgiyi işleme sürecini açıklamaktadır. Bu süreç, biyolojik tepki kapasitesi ve geçmiş deneyimlerden oluşan bir veri tabanıyla başlamaktadır. Çocuk çevresinden aldığı sosyal ipuçlarına tepki verirken bu ipuçlarını işleme biçimi belirleyici olmaktadır. Süreç, ardışık adımlardan oluşmakta ve her adım etkili bir tepki için gerekmektedir (Dodge, 1986). Altı adımdan oluşan bu modele göre çocuklar çevrelerinden aldıkları ipuçlarını işleyerek davranışsal tepkilerini oluşturmaktadırlar (Crick ve Dodge, 1994). Modelin adımları sırasıyla:

1) Dış ve iç ipuçlarının kodlanması,
2) İpuçlarının yorumlanması ve zihinsel temsili,
3) Bir hedefin netleştirilmesi veya seçilmesi,
4) Tepkilerin çeşitlendirilmesi ve yapılandırılması,
5) Tepki kararı
6) Davranışsal uygulama

Ancak bu adımlar her zaman bilinçli olarak işlenmemektedir. Bilgiyi doğru işleyen çocukların davranışları başkaları tarafından olumlu değerlendirilmektedir. Hatalı işleme ise saldırgan davranışları tetikleyebilmektedir (Dodge, 1986). Örneğin, bir çocuğun oyun alanında yürürken top çarpması durumu ele alındığında çocuk önce olayın ne olduğunu anlar (adım 1). Ardından bu durumun kazara mı yoksa kasıtlı olarak mı gerçekleştiğini değerlendirir (adım 2). Sonrasında hedeflerini belirler; örneğin intikam almak mı yoksa sınıf arkadaşlarıyla iyi ilişkiler kurmak mı (adım 3). 4. ve 5. adımda ise olası tepkileri oluşturur ve bu tepkileri beklenen sonuçlar ile davranışını gerçekleştirme yeterliliği gibi faktörlere göre değerlendirir. En son adımda seçtiği tepkiyi uygular.

Örneğin, çocuk durumu kasıtlı bir provokasyon olarak değerlendirip buna karşılık vermek amacıyla diğer çocuğa vurmayı tercih edebilir (Arsenio, 2010).

Bununla birlikte çocuklar sosyal ipuçlarını işleyerek çözüm stratejilerini oluşturabilmekte, çevresel faktörler ve kişisel deneyimler çözüm tercihlerini etkileyebilmektedir. Bu durumu destekler nitelikte Slee (1993) tarafından yapılan bir çalışmaya göre zorbaların, mağdurların ve "normal" çocukların zorbalık karşısında farklı çözüm stratejileri seçtiği görülmüştür. Tüm çocuklar ilk çözüm olarak "agresif olmayan" yanıtı tercih ederken zorbalar ikinci çözüm olarak agresif olmayan bir yanıtı daha az seçmişlerdir. Bu bulgu, sosyal bilgi işleme kuramı ile uyumlu olarak zorbaların ideal koşullarda bile agresif yanıtları tercih etme eğiliminde olduklarını desteklemektedir. Reemst vd. (2016) tarafından yapılan literatür taramasında da benzer şekilde Crick ve Dodge'un Sosyal Bilgi İşleme modelindeki bazı mekanizmaların mağduriyetle ilişkili olduğu bulunmuştur. Özellikle ipuçlarının yorumlanmasının ve öz yeterliğin belirleyici faktörler olduğu görülmüştür. Sonuç olarak Sosyal Bilgi İşleme kuramı çocukların sosyal ipuçlarını nasıl algılayıp işlediklerinin zorbalık ve mağduriyetle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Örneğin, kasıtlı bir saldırı algılayan çocuklar saldırgan tepkiler verebilirken durumu yanlış yorumlayan ve düşük öz yeterliğe sahip çocuklar daha kolay mağdur olabilmektedir.

1.2.2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı, bireylerin saldırganlık davranışlarını gözlem yoluyla öğrenebileceğini ileri sürmektedir (Yelci, 2018). Bandura (1977); insan davranışını bilişsel, davranışsal ve çevresel faktörler arasındaki sürekli karşılıklı etkileşim çerçevesinde açıklamaktadır. Bu yönüyle Bandura'nın yaklaşımını diğer kuramlardan ayıran temel özelliğin saldırgan davranışları yalnızca zarar verme ya da düşmanlık amacıyla gerçekleştirilen eylemler olarak değil, aynı zamanda belirli hedeflere ulaşmak için kullanılan araçsal davranış biçimleri olarak ele aldığı görülmektedir (Çobanoğlu Güner, 2006). Bandura'ya göre saldırgan davranışlar üç temel süreç aracılığıyla kazanılmaktadır: Taklit, gözlem ve model alma (Allan, 2017; Bandura, 1973). Buna göre sosyal öğrenme kuramının temel bileşenleri gözlem yoluyla öğrenme ve model alınan bireyin davranışlarını taklit etme süreçlerine dayanmaktadır (Pazarbaşı, 1998). Taklit: bir başkasının davranışını kopyalayarak öğrenmeyi ifade ederken, gözlem: başkalarının

davranışlarını izleyerek öğrenmeye karşılık gelmektedir. Model alma ise başkalarının davranışlarını örnek alarak yeni davranışlar geliştirmeyi sağlamaktadır (Allan, 2017). Sosyal öğrenme kuramında gözlemsel öğrenme, dört ana süreç aracılığıyla gerçekleşmektedir (Bandura, 1977). Bunlar:

- Dikkat etme süreci, bireylerin çevrelerinden gelen bilgi akışında hangi davranışları gözlemleyeceklerini belirlemektedir. Bu süreç; modelin belirginliği, duygusal değeri, karmaşıklığı, işlevsel değeri ve gözlemcinin özellikleri gibi faktörlerle şekillenmektedir.
- Hatırda tutma süreci, gözlemlenen davranışların bellekte saklanmasını ve gerektiğinde tekrar kullanılmasını sağlamaktadır. Bu süreç, sembolik kodlama ve bilişsel örgütlenme yoluyla gerçekleşir ve sembolik veya motor tekrar ile pekiştirilir.
- Davranış oluşturma süreci, sembolik temsilleri uygun eylemlere dönüştürmeyi içermektedir. Bu süreç; bireylerin fiziki yeterlilikleri, tepkilere erişimleri, öz gözlemleri ve doğruluk geri bildirimleri doğrultusunda gerçekleşmektedir.
- Motivasyon süreci, bireylerin öğrendikleri davranışları ödüller veya cezalar ışığında sergileyip sergilemeyeceklerini belirler. Güdüleme, dışsal pekiştirme, dolaylı pekiştirme ve öz-pekiştirme gibi faktörlerle yönlendirilmektedir.

Bandura, çocukların başkalarının davranışlarını gözlemleyerek öğrenebildiğini ve bu davranışları taklit edebildiğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda, gözlemsel öğrenme sürecine ilişkin üç temel model tanımlamıştır: canlı model: davranışın bir birey tarafından doğrudan sergilenmesini, sözel açıklama modeli: belirli bir davranışın sözlü olarak betimlenmesini, sembolik model ise kitap, film, televizyon ya da dijital ortamlarda yer alan gerçek ya da kurgusal karakterler aracılığıyla davranışların sunulmasını ifade etmektedir (Nabavi, 2012). Bu süreçteki yaşantılar ise dolaylı pekiştirme, dolaylı ceza, dolaylı duygu ve dolaylı güdülenmedir (Yavuz, 2014). Dolaylı pekiştirme: bireylerin başkalarının ödüllendirildiğini gözlemleyerek benzer davranışları sergileme eğilimini geliştirmesidir. Bu süreçte gözlemci modelin olumlu sonuçlar aldığını görmekte ve aynı davranışı sergilemeye motive olmaktadır. Ödüllendirilen modelleme yalnızca gözlemlenen davranışı taklit etmeye kıyasla daha etkili olmaktadır. Hoş olmayan ya da zorlayıcı davranışların benimsenmesi bu davranışları sergileyen kişilerin

ödüllendirilmesiyle daha olası hale gelmektedir (Bandura, 1977). Dolaylı duygu: başkalarının duygusal durumlarını gözlemleyerek benzer duygusal tepkiler geliştirme sürecini ifade etmektedir. Bu süreçte gözlemci başka bireylerin yaşadığı korku, anksiyete, sevgi veya nefret gibi duygusal hallerden etkilenmekte ve bu duyguları deneyimlemeye başlamaktadır. Çevresel ipuçları ve başkalarının duygusal reaksiyonları gözlemlenerek tetiklenmektedir. Bu durum bireylerin başkalarının acı, sevinç veya diğer duygusal durumlarına duyarlılık geliştirmesine yol açmaktadır (Bandura, 1977; Yavuz, 2014). Dolaylı ceza: gözlemlenen olumsuz sonuçların benzer davranışların sergilenmesini engellemesiyle ilgilidir. Agresyonun cezalandırılması agresif davranışların ödüllendirildiği veya sonuçsuz bırakıldığı durumlara göre daha az taklitçi davranışa yol açmaktadır (Bandura, 1977). Dolaylı güdülenme: bir bireyin başkalarının davranışlarını gözlemleyerek bu davranışlara ilgi duyması ve bunları gerçekleştirebileceğine inanması sürecini ifade etmektedir (Yavuz, 2014). Bu gözlemler 1961 yılında gerçekleştirilen Bobo Doll Deneyi ile daha da güçlenmektedir.

Bobo Doll Deneyi, çocukların doğrudan ödüller ya da cezalar almadan yalnızca gözlem yoluyla yeni davranışları öğrenebileceğini ve taklit edebileceğini ortaya koymuştur. Albert Bandura ve arkadaşları (1961) tarafından gerçekleştirilen Bobo Doll Deneyi, çocukların saldırgan davranışları gözlem yoluyla öğrenip öğrenmediklerini incelemeyi amaçlamıştır. Deneye; 36'sı kız, 36'sı erkek olmak üzere toplam 72 çocuk katılmış ve rastgele üç gruba ayrılmıştır: birinci grup, yetişkin bir modelin Bobo bebeğe karşı fiziksel ve sözel saldırganlık sergileyen, davranışlarını gözlemlerken ikinci grup modelin oyuncakla sakin bir şekilde oynadığını izlemiştir. Üçüncü grup ise herhangi bir modelle karşılaşmamıştır. Daha sonra çocuklar yalnız bırakıldıkları bir oyun ortamında gözlemlenmiştir. Sonuçlar, saldırgan modele maruz kalan çocukların diğer gruplara göre daha fazla saldırgan davranış sergilediğini göstermiştir (Artino, 2007; Bandura, 1961).

1.2.3. Zihinsel Çerçeve Kuramı

Zorbalık davranışları genellikle sosyal beceri eksikliğiyle ilişkilendirilse de bu görüş tüm durumları açıklamakta yetersiz kalabilmektedir (Cheryl vd., 2004). Tokuhama Espinosa vd. (2023) zihinsel çerçevelerin bireyler tarafından hem bilinçli hem de bilinçdışı yollarla öğrenilebileceğini ve tekrar yoluyla otomatikleşebileceğini ifade etmektedir. Goffman'a (1974) göre ise bireyler, toplum içinde karşılaştıkları olayları

anlamlandırmak için genellikle birincil zihinsel çerçeveleri kullanmaktadır. Bu çerçeveler kimi zaman sistematik yapılar sunarken kimi zaman yalnızca bir bakış açısı ya da yorumlama biçimi olarak işlev görmektedir. Kullanıcılar, çoğu zaman bu çerçevelerin yapısal farkındalığına sahip olmasalar da onları etkili ve akıcı şekilde uygulayabilmektedirler. Sutton ve arkadaşları bazı bireylerin başkalarının zihinsel durumlarını anlama ve düşüncelerini tahmin etme konusundaki gelişmiş becerileri sayesinde zorbalık davranışları sergileyebildiklerini öne sürmektedir (Cheryl vd., 2004). Özellikle lider konumundaki zorba çocukların gelişmiş zihinsel çerçeve yetenekleri sayesinde sosyal ortamlarda diğer bireylerin niyet ve duygularını doğru bir şekilde analiz edebildikleri, bu bilgileri ise yönlendirme ya da zarar verme amacıyla stratejik olarak kullandıkları belirtilmektedir (Gökkaya, 2015).

Zihinsel Çerçeve Kuramı; bireylerin kendi ve başkalarının zihinsel durumlarını (düşünce, duygu, inanç, niyet vb.) anlama ve bu doğrultuda davranışları açıklama kapasitesini tanımlanmaktadır (Sanders ve Phye, 2004). Bu kurama göre bazı zorba bireyler sosyal açıdan yetersiz değil, aksine gelişmiş zihinsel çerçeve becerilerine sahip oldukları için başkalarının duygularını okuyarak onları manipüle edebilmektedirler. Özellikle dedikodu ve sosyal dışlama gibi dolaylı zorbalık biçimlerinde bu beceriler önemli bir rol oynamaktadır (Sanders ve Phye, 2004). Sutton ve Smith (1999), zorbalığı bir grup süreci olarak ele aldıkları çalışmalarında lider konumundaki zorba çocukların sosyal bilişsel görevlerde akranlarına göre daha başarılı olduklarını belirlemişlerdir. Bu bireyler sosyal bilişsel becerilerini yalnızca mağdurları değil, aynı zamanda destekçilerini analiz edip yönlendirme amacıyla stratejik bir şekilde kullanmaktadırlar. Bu bulgular, zorbalık davranışlarının sosyal beceri eksikliğinden değil, gelişmiş zihinsel çerçeve becerilerinin manipülatif bir şekilde kullanılmasından kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Böylece saldırgan bireylerin sosyal bilgi işleme süreçlerinde bir eksiklik yaşamadıkları, aksine bu süreçleri çıkar temelli kullanarak zorbalık davranışları geliştirdikleri anlaşılmaktadır (Sutton vd., 1999).

1.2.4. Ahlaki Gelişim Kuramı

Zorbalık davranışlarının sergilendiği süreçte bireylerin ahlaki değerlendirme ölçütleri karar verme mekanizmalarında belirleyici bir rol oynamaktadır. Saldırgan tutumların anlamlandırılmasında ise olayların ahlaki boyutları önemli bir yer tutmaktadır

(Buldağ, 2023). Ahlaki gelişim üzerine yapılan çalışmalar, 1950'li yılların sonlarında Lawrence Kohlberg'in geliştirdiği bilişsel gelişim temelli ahlaki evre kuramıyla uzun süre şekillenmiştir. Ancak zamanla bu kuramın yetersiz kaldığı noktalar, öğrencisi James Rest'in ahlaki davranışı daha kapsamlı biçimde açıklamak amacıyla dört bileşenden oluşan alternatif bir model geliştirmesine neden olmuştur (Myyry, 2003). Rest'in ahlaki gelişim modeli, diğer ahlaki gelişim teorilerinin eksik bıraktığı davranışsal bir bileşeni eklemektedir (Sanders ve Phye, 2004).

Rest'in modelinde yer alan ahlaki duyarlılık bireylerin sosyal etkileşimlerde ahlaki ikilemleri fark etme eşiğinde önemli farklılıklar gösteren bir özelliktir. Her birey, ahlaki ikilemleri fark etme noktasında farklı bir eşiğe sahiptir. Ahlaki yargı, sosyal iş birliğinden kaynaklanan fayda ve yüklerin nasıl dağıtılacağıyla ilgilidir. Yani bireylerin hak ve sorumluluklarını belirleyen sosyal sistem kurallarıyla ilişkilidir (Rest, 1979). Ahlaki duyarlılık ve ahlaki yargı, bireylerin sosyal bilişsel yeteneklerini vurgular ve sosyal bilgi işleme ile zihin teorisi kavramlarıyla ilişkilidir. Bu iki bileşen; bireyin ahlaki bir durumu fark etme ve olası eylemleri değerlendirme yeteneğini, başkalarının duygusal hallerini anlama ve tahmin etme becerisini gerektirmektedir (Sanders ve Phye, 2004). Ahlaki karakter ise bir kişinin kendi inançlarına uygun şekilde yaşama becerisini tanımlanmaktadır. Bu durum, bireyin ahlaki tutarlılığını ortaya koymaktadır. Son olarak ahlaki motivasyon, değerlerin bireyleri hedeflere ulaşma konusunda motive etmesi ve davranışlarını yönlendirmesiyle ilgilidir. Bireyler sahip oldukları değerler doğrultusunda davranışlarını şekillendirmekte ve bu değerler onları toplumsal hedeflere yönlendirmektedir (Rest, 1979; Myyry, 2003). Bu modele göre ahlaki motivasyon ve ahlaki karakter bireyin davranışlarını belirlemekte ve zorbalık davranışının ortaya çıkışını doğrudan etkilemektedir. Kişi sosyal durumu analiz ettikten sonra tepkiyi uygulama ya da uygulamama kararı almaktadır. Bu karar zorbalık davranışının sergilenip sergilenmeyeceğini belirlemektedir (Sanders ve Phye, 2004).

1.2.5. Engellenme ve Saldırganlık Kuramı

Engellenme-saldırganlık kuramı 1939 yılında Dollard ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir (Dollard vd., 1939). Kuram, engellenmenin saldırganlık dürtüsünü tetiklediği temel varsayımına dayanmakta; engelleme ve saldırganlık arasında evrensel bir nedensel ilişkinin bulunduğunu ileri sürmektedir. Buna göre engellemenin her zaman

saldırganlığa yol açmakta, saldırganlık ise her zaman engellemenin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Goldstein vd., 2013). Bununla birlikte Dollard vd. (1939) bir durumun engellenme olarak nitelenebilmesi için iki koşulun sağlanması gerektiğini belirtmektedir: (1) organizmanın belirli bir davranışı sergilemesinin beklenebilir olması ve (2) bu davranışın gerçekleşmesinin engellenmiş bulunması gerekmektedir.

Kurama göre saldırganlık çeşitli şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Engellenme her zaman açık saldırganlığa dönüşmemektedir çünkü birey cezalandırılma beklentisinde bulunmaktadır. Engellenme şiddetlendiğinde ise birey cezalandırılma olasılığına rağmen saldırganlık sergileyebilmektedir. Saldırganlık çoğunlukla hedefe yönelmekte ve doğrudan saldırı biçiminde gerçekleşmektedir. Ancak doğrudan saldırının baskılandığı durumlarda dürtü başka bir hedefe yönelmekte veya içe yönelik saldırganlık olarak açığa çıkabilmektedir (Dollard vd., 1939). Öte yandan, kuram saldırganlığı yalnızca biyolojik bir dürtü olarak ele almamaktadır. Çevresel faktörlerle şekillenen bir davranış biçimi olarak da tanımlanmaktadır. Bu yaklaşıma göre saldırganlık temel güdüsünün tatmini öğrenme süreciyle oluşmakta, öğrenme deneyimleri sonucunda kazanılabilmektedir. Uygun koşullarda ortadan kaldırılabilmekte veya kontrol altına alınabilmektedir. Bununla birlikte saldırgan davranışlar bireysel özelliklere bağlı kalmamakta; içinde bulunulan durumlara, aile yapısına ve kültürel bağlama göre değişkenlik gösterebilmektedir (Friedman ve Schustack, 1999).

1.2.6. Ekolojik Sistem Yaklaşımı

Sosyokültürel teoriler bireyin davranışlarını şekillendiren sosyal çevrelerin çok katmanlı etkilerini açıklamayı amaçlamaktadır (Seyhan, 2020). Bu doğrultuda zorbalık, yalnızca bireysel özelliklerle açıklanabilecek basit bir olgu değil; aile yapısı, okul iklimi, öğretmen yaklaşımları, akran ilişkileri ve kültürel yapı gibi birçok çevresel etkenin etkileşimiyle ortaya çıkan çok boyutlu bir sorundur. Zorbalık, bireyden bağımsız şekilde meydana gelen izole bir durumdan ziyade bireysel faktörlerin sosyal çevreyle kurulan ilişkiler aracılığıyla şekillendiği dinamik ve karmaşık bir süreçtir (Doğan, 2010). Bu çerçevede Bronfenbrenner'in (1979) ekolojik sistemler kuramı, bireyi içinde bulunduğu çevresel bağlamlarla birlikte değerlendirmeyi öngörmektedir. Kurama göre zorbalık, bireyin hem kendi içsel özellikleriyle hem de içinde yer aldığı sosyal sistemlerle sürekli etkileşim hâlinde olduğu, zamanla gelişen ve sürdürülen bir olgudur. Bu bakış açısı;

bireysel özelliklerin akran grupları, aile yapısı, okul ortamı ve daha geniş toplumsal faktörlerle birlikte ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır (Bronfenbrenner, 1979; Espelage ve Swearer, 2003). Ekolojik Sistemler Kuramı, bireyin gelişimini etkileyen, doğrudan ya da dolaylı rolleri bulunan beş katmanlı çevresel sistemden oluşmaktadır (Bronfenbrenner, 1977; 1979). Bunlar:

- Mikrosistem, bireyin doğrudan ilişki kurduğu çevresel alanları kapsamaktadır: ev, okul ve iş gibi ortamlarda kişi çocuk, ebeveyn, öğretmen ya da çalışan rollerini üstlenerek belirli etkinliklerde bulunmaktadır. Bu ortamların temel bileşenleri arasında mekân, zaman, fiziksel koşullar, katılımcılar, roller ile etkinlikler yer almaktadır. Ailedeki yakın bireyler ile okul ortamındaki öğretmen ve arkadaşlar bireyin günlük yaşamındaki temel mikrosistem öğelerini oluşturmaktadır. Zamanla bireyin gelişimsel özellikleri ve ihtiyaçları değiştikçe bu sistemlerle kurulan ilişkiler de dönüşmektedir. Örneğin, çocukluk ve ergenlik dönemlerinde aile ve arkadaş ilişkilerinin içeriği ile niteliği farklılaşabilmektedir.
- Mezosistem, bireyin yaşamındaki birden fazla mikrosistem arasında gerçekleşen karşılıklı etkileşimleri kapsamaktadır. Aile ile akran çevresi gibi temel mikrosistemler arasındaki ilişkiler bireyin gelişimini doğrudan etkilemektedir. Ev ortamında öğrenilen tutum ve davranışlar sosyal çevreye yansımaktadır. Örneğin, aile içinde şiddet gören bireyin bu deneyimi arkadaş ilişkilerini olumsuz etkilemektedir. Aynı şekilde bireyin dahil olduğu akran grubu aile ilişkilerinde gerilim yaratabilmektedir. Ebeveynlerin uygun bulmadığı arkadaş çevresi aile içi çatışmaları artırmaktadır. Bu durum bireyin iki ortam arasında denge kurmasını zorlaştırmaktadır.
- Ekzosistem, bireyin doğrudan yer almadığı ancak içinde bulunduğu mikrosistemleri dolaylı olarak etkileyen çevresel yapılardan oluşmaktadır. Örneğin, ebeveynin iş yaşamındaki stresli deneyimleri aile içi etkileşimleri etkileyerek çocuğun evdeki yaşantısını şekillendirmektedir. Ailede uygulanan otoriter tutum ve şiddet çocuğun okulda zorbalık davranışları göstermesine neden olabilmektedir. Bu durum yalnızca ilgili bireyi değil sınıftaki diğer öğrencileri de olumsuz etkileyen bir ortam yaratmaktadır.
- Makrosistem; toplumun yapısını, değerlerini ve ideolojilerini yansıtarak ekonomik, sosyal, eğitimsel, yasal ve siyasal sistemleri kapsamaktadır. İç içe

geçmiş sistemler, bir kültürün ideoloji ve örgütlenme biçimlerinin örüntülerini yansıtmaktadır. Bu yapı, alt sistemlerdeki rollerin ve ilişkilerin anlamını belirlemekte ve bireylerin diğer sistemlerle nasıl etkileşimde bulunacağını şekillendirmektedir. Bireyin gelişimi üzerinde doğrudan etkisi olmasa da toplumsal ve ekonomik çevreyi dolaylı olarak etkilemektedir. Aynı toplumda mikro, mezo ve ekzosistemler benzer şekilde işlerken farklı sosyal gruplar arasında bu sistemlerin yapısı farklılık gösterebilmekte ve bu farkların karşılaştırılması sosyal bağlamların insan gelişimi üzerindeki etkilerini anlamamıza yardımcı olmaktadır.

- Kronosistem ise bireyin gelişimini etkileyen çevresel değişimlerin zaman içindeki etkilerini ele alan bir sistem düzeyi olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşım, bireyin yaşadığı önemli geçişler ile toplumda meydana gelen uzun vadeli olayların gelişim sürecine etkilerini analiz etmektedir. Ayrıca mikrosistemden makrosisteme kadar tüm çevresel katmanlardaki değişimlerin zamanla çocuk gelişimi üzerindeki etkisini içermektedir.

1.3. Zorbalık Statüleri

Zorbalık sürecinde yer alan bireyler genellikle zorba, mağdur, seyirci veya zorba/kurban gibi farklı roller üstlenebilmektedir (Espelage ve Swearer, 2010; Sullivan vd., 2005). Bu roller arasındaki dinamikler, zorbalığın nasıl geliştiğini ve mağdur üzerindeki etkilerini derinden şekillendirmektedir.

1.3.1. Zorba

Zorba; kasıtlı, süreklilik gösteren, kötü niyetli ve küçümseyici davranışların faili olarak tanımlanmaktadır (Jones, 1991). Zorbaların yalnızca yaşıtlarına değil, ebeveynler ve öğretmenler gibi yetişkinlere karşı da saldırgan tutumlar sergileyebildikleri gözlemlenmektedir. Bu durum; zorbalığın sadece akranlar arasında değil, daha geniş sosyal ilişkiler ağı içerisinde de etkili olabileceğini göstermektedir (Taşcı Gökşen, 2024). Zorbalar saldırgan tepkiler göstermekte ve kolay öfkelenen bir yapıya sahip bulunmaktadır. Bu bireyler çevrelerinde popüler olarak algılanmaktadır ve onları destekleyen ya da benzer şekilde davranmaya çalışan birkaç kişilik gruplar tarafından çevrelenmektedir (Gökler, 2009). Sosyal açıdan becerikli saldırgan gençler güçlerini destekleyecek popüler ya da saldırgan olmayan akranlarla ilişki kurmakta bulunmaktadır. Buna karşılık sosyal

becerileri düşük saldırgan gençler düşük statülü gençlerle arkadaşlık etmekte veya saldırgan olmayan grupların çevresinde yer almaktadır (Farmer vd., 2002).

Sullivan vd. (2005) zorbalığı üç tipe ayırmaktadır: Zeki zorba zorbalıklarını gizlemekte popüler olmakta ve diğerlerini manipüle edebilmektedir. Ancak empati eksiklikleri bulunmaktadır. Zeki olmayan zorba, sosyal işlevselliği düşük antisosyal davranışlar sergilemekte ve öfkesini zayıf kişilere yöneltmektedir. Zorba kurban ise hem zorbalık yapmakta hem zorbalığa uğramakta davranışları karmaşık ve çelişkilidir. Olweus'a göre öğrenciler, zorbalık sürecinde farklı roller üstlenebilmektedir. Zorbalığı başlatan bireyler aktif zorba, doğrudan başlatmasalar da destekleyen ya da izleyenler ise pasif zorba, takipçi ya da yardımcı olarak adlandırılmaktadır. Pasif zorbaların homojen olmadığı, aralarında kaygılı ya da özgüveni düşük bireylerin de bulunduğu gözlemlenmiştir (Smith vd., 1999). Coloroso'e (2003) göre ise zorbalık öğrenilmiş bir davranıştır ve zorbalar bu davranışı öğrenmektedir. Bu kapsamda yedi farklı zorbalık tipi tanımlamaktadır:

- Kendine Güvenen Zorba: Büyük bir ego ve üstünlük duygusuna sahiptir. Kendine bir hak görme anlayışı vardır.
- Sosyal Zorba: Taşlama, dedikodu, söylenti ve dışlama gibi yöntemler kullanır. Başkalarının olumlu özelliklerinden kıskanır. Kendi zayıf benlik algısını gizler.
- Soğuk ve Kayıtsız Zorba: Hedeflerine karşı acımasız ve intikamcıdır, başkalarının önünde ise cazip ve aldatıcıdır. Duygusal olarak düz bir şekilde davranır.
- Hiperaktif Zorba: Akademik başarıda zorluk çeker ve sosyal becerileri doğru şekilde işlemekte güçlük yaşar. Arkadaş edinmekte zorlanır.
- Zorbalık Yapılan Zorba: Yetişkinler veya daha büyük çocuklar tarafından zorbalığa uğrar. Kendisine ya da daha küçük ve zayıf olanlara acımasızca saldırır (zorba tipleri arasında en az popüler olanıdır).
- Zorba Grubu: Bir grup arkadaşı, bir kişiyi hedef alırlar ya da dışlamak isterler. Genellikle "iyi çocuklar" olarak algılanırlar.
- Zorba Çetesi: Kontrol, egemenlik, baskı ya da güç peşinde koşan gruplardır. Empati ve pişmanlık hislerinden yoksundurlar. Hem kendi hayatlarını hem de mağdurlarının hayatlarını hiçe sayarlar.

1.3.2.Mağdur/Kurban

Mağdur, zorbalığa maruz kalan ve sürekli olarak olumsuz davranışlarla hedef alınan bireydir (Olweus, 1995). Zorbalığa uğrayan bireyler genellikle sosyal olarak geri çekilir, yalnızlık ve üzüntü hisseder, okula gitmeye karşı isteksizlik gösterebilirler. Bu durum, ruh hallerinde değişikliklere, umutsuzluk hissine ve sosyal becerilerde zayıflamalara yol açabilir. Ayrıca yeme ve uyku düzenlerinde bozulmalar gözlemlenebilir (Center for Mental Health Services, 2004). Mağdurlar; baş ağrısı, karın ağrısı, yorgunluk gibi fiziksel rahatsızlıkların yanı sıra sosyal yabancılaşma, posttravmatik stres bozukluğu ve düşük psikolojik işlevsellik gibi durumlarla karşılaşabilmektedirler (Rigby, 2003).

Zorbalık, mağdurların benlik saygısını olumsuz yönde etkilemektedir. Mağdurlar; genellikle sessiz, duygusal olarak hassas ve özgüven eksiklikleri yaşayan bireylerdir. Bu öğrenciler, olumsuz bir benlik imajı geliştirme eğilimindedir ve hızlı duygusal tepkiler verebilirler. Fiziksel çatışmalardan kaçınırken akranlarına ve zorbalara kıyasla fiziksel olarak daha zayıf olabilirler. Sosyal ilişkileri sınırlıdır ve çoğu zaman az sayıda ya da hiç arkadaşa sahip değildirler (Olweus, 1995). Bu durum onların durumluk ve sürekli kaygıları, depresyon belirtileri gibi psikolojik rahatsızlıklar yaşamalarına neden olabilmektedir (Kapçı, 2004). Ayrıca özsaygılarını ve özgüvenlerini kaybetmelerine, okulda mutsuz olmalarına, stres belirtileri yaşamalarına ve bazı bireylerin okula gitmekten kaçınmalarına yol açabilmektedir. Uzun vadede ise sürekli zorbalığa uğrayan bireyler depresyon gibi psikolojik sorunlar yaşayabilmekte ve ciddi yaralanmalar ya da ölüm riskiyle karşılaşabilmektedirler (Sharp ve Smith, 1994).

Olweus'a göre iki tür kurban bulunmaktadır: Birincisi pasif/itaatkâr kurbanlardır: bu bireyler genellikle güvensiz, anksiyeteye sahip ve düşük benlik algısına sahiplerdir. Fiziksel olarak zayıf olmaları ve itaatkâr tepkiler vermeleri, zorbalar için kolay hedef hâline gelmelerini sağlamaktadır. İkinci türdekiler kışkırtıcı kurbanlardır: bu bireyler hem saldırgan hem de anksiyeteli tepkiler göstermekte, dikkat dağınıklığı yaşamakta ve sınıf ortamında rahatsızlık yaratabilmektedir. Kışkırtıcı kurbanlar, sınıf içindeki zorbalık dinamiklerini daha karmaşık ve gerilimli hâle getirmektedir (Smith vd., 1999). Sullivan vd. (2005), üç tür kurban tanımlamaktadır:

- Pasif kurban: Kendini savunma becerilerinden yoksun olan birey, kolayca hedef hâline gelmektedir. Zorbayı memnun etmeye çalışsa da çoğunlukla kötü muameleye maruz kalmaktadır.
- Kışkırtıcı kurban: Sinir bozucu, olgunlaşmamış ya da uygunsuz davranışlar sergilemektedir. Bazı bireyler kasıtlı olarak başkalarını rahatsız etmekteyken bazıları ise bunu farkında olmadan yapmaktadır.
- Zorba-kurban: Hem zorba hem de kurban rolünü üstlenmektedirler. Kendilerinden daha küçük ya da zayıf olanlara zorbalık yapmakta, aynı zamanda yaşıtları ya da büyükler tarafından mağdur edilmektedirler. Bu bireyler hem zorbalık yapan hem de zorbalığa uğrayan kişiler olabilmektedir.

1.3.3.Seyirci (Tanık)

Seyirci (tanık), zorbalık olaylarına tanıklık eden ancak doğrudan müdahalede bulunmayan kişidir (Espelage ve Swearer, 2010). Sullivan vd. (2005), zorbalık süreçlerinde izleyicilerin olayların devamı ya da sona erdirilmesinde belirleyici bir role sahip olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda, Sullivan vd. ’in (2005) sınıflandırmasına göre izleyiciler dört grupta ele alınmaktadır:

- Yardımcılar: Zorbaya en yakın olan kişilerdir ve doğrudan zorbalığa katılarak mağdura yönelik eylemleri desteklemektedirler.
- Pekiştiriciler: Zorbalığı doğrudan yapmasalar da alkışlama, gülme veya teşvik gibi davranışlarla dolaylı olarak destek vermektedirler.
- Dışlayıcılar: Olaylara karışmazlar ve tarafsız görünürler. Ancak sessiz kalmaları, zorbalığı onayladıkları şeklinde yorumlanabilmektedir.
- Savunucular: Mağduru destekleyen ve zorbalığa karşı çıkan kişilerdir. Küçük bir tepki bile zorbalığın etkisini azaltabilmektedir.

Seyircilerin zorbalığa karşı pasif kalmaları, zorbalık davranışlarının devamına zemin hazırlamaktadır. Zorba, seyircilerin dolaylı desteğiyle güç kazanırken seyirciler bu durumdan psikolojik olarak etkilenebilir ve suçluluk hissi yaşayabilirler (Elliot, 2002). İzleyiciler, zorbalığa tanıklık ettiklerinde ya da zorbalık eylemlerine aktif olarak katıldıklarında genellikle suçluluk duygusu taşır veya duyarsızlaşma eğilimi gösterirler. Zorbaya doğrudan katılan ya da onu destekleyen izleyiciler mağdura daha fazla zarar

verebilir. Çoğu birey, zorbalığa müdahale etme konusunda çekingen davranır; bunun nedeni, kendilerinin de zarar görme ya da zorbalığın yeni hedefi olma korkusudur (Coloroso, 2003). Öte yandan mağdurun savunulması zorbalıkla başa çıkmak için etkisiz bir strateji haline gelir, bu da zorbalara yüksek bir statü elde etme fırsatını ortadan kaldırmaktadır (Kärnä, 2011).

1.3.4.Zorba/Kurban

Zorbalık grupları içinde hem zorbalık yapan hem de zorbalığa maruz kalan bireylerden oluşan "zorba/kurban" grubu da bulunmaktadır. Bu bireyler, bir yandan kendilerinden küçük veya güçsüz olanlara zorbalık uygularken diğer yandan yaşıtları veya daha büyük bireyler tarafından mağdur edilmektedir (Sullivan vd., 2005). Pişkin (2002) bu grubu, zaman zaman başkalarına zorbalık yapan ve zaman zaman başkalarının zorbalığına uğrayan bireyler olarak tanımlamaktadır. Bu bireyler yıkıcı davranışlar sergilemekte, sosyal becerileri ve problem çözme yetenekleri düşük düzeyde kalmaktadır. Genellikle aileleri tarafından cezalandırılan bu bireyler, öğretmenleri ve akranları tarafından da sevilmemektedir. Ayrıca akranları ve yetişkinler tarafından reddedildikleri, kendilerine saygı duymadıkları ve çevrelerinden de saygı görmedikleri ifade edilmektedir (Acar, 2009).

1.4.Zorbalık Türleri

Zorbalık, literatürde farklı araştırmacılar tarafından çeşitli biçimlerde sınıflandırılarak çok boyutlu bir olgu olarak ele alınmaktadır. Bu kapsamda Olweus (1995) zorbalığı doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki ana kategoriye ayırırken Elliot (2002) fiziksel ve sözel zorbalık ayrımı yapmıştır. Smith ve Sharp (1994) ise zorbalığı fiziksel, sözel ve dolaylı biçimlerde sınıflandırmıştır. Pişkin ve Ayas (2011); dışlama, yalnızlaştırma, söylenti yayma ve mala zarar verme gibi türleri tanımlamış, Patchin ve Hinduja (2012) ise teknolojik gelişmelerin etkisiyle siber zorbalık kavramını literatüre kazandırmıştır.

Doğrudan zorbalık, genellikle mağdura doğrudan yöneltilen açık saldırganlık biçimlerini içerir. Fiziksel şiddet (örneğin, vurma, tekmeleme), sözel saldırılar (hakaret, tehdit, alay) ve tehditkâr beden dili gibi davranışlar bu tür zorbalık kapsamında değerlendirilir (Olweus, 1995; Smith vd., 1999; Goodstein, 2013). Dolaylı zorbalık ise genellikle daha gizli ve örtük yöntemlerle gerçekleşen bir zorbalık türüdür. Bu tür

zorbalık; bireyi sosyal çevresinden dışlama, hakkında olumsuz söylentiler yayma, görmezden gelme, sistematik yalnızlaştırma ve rahatsız edici notlar gönderme gibi manipülatif eylemleri içerir (Olweus, 1995; Smith vd., 1999).

Fiziksel zorbalık, en belirgin zorbalık türüdür. Bireyin fiziksel olarak zarar görmesiyle örneğin; ısırılması, vurulması, tekmelenmesi, yumruklanması, tırmalanması, tükürülmesi, takla attırılması, saçlarının çekilmesi ya da benzeri saldırılara uğramasıyla kendini gösterir (Sullivan vd., 2005). Bu tür zorbalık, doğrudan fiziksel saldırılar şeklinde olabileceği gibi dolaylı olarak eşyaların tahrip edilmesi ya da bireyin dışlanması gibi eylemlerle de ortaya çıkabilir (Elliot, 2002). Sözsüz zorbalık ise doğrudan ve dolaylı biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Doğrudan sözsüz zorbalık; kaba hareketler, küçümseyici bakışlar gibi davranışlarla kişiyi sindirme ve kontrol altına alma amacı taşımaktadır. Dolaylı sözsüz zorbalık ise bireyi dışlama, görmezden gelme ve yalnızlaştırma gibi tutumların yanı sıra başkalarını hedef kişiye karşı kışkırtma gibi dolaylı manipülasyonları içermektedir (Sullivan vd., 2005).

İlişkisel zorbalık, bireylerin sosyal ilişkilerini gizli yollarla zedelemeyi amaçlayan bir zorbalık türüdür. Bu tür zorbalık, başkalarını kullanarak ve kimliğini gizleyerek yapılmaktadır (Goodstein, 2013). Görmezden gelme, dışlama ve yalnızlaştırma gibi manipülatif davranışlar içermektedir. Bu yüzden genellikle tespit edilmesi zordur. Ayrıca alaycı bakışlar ve düşmanca beden dili gibi ince ifadelerle de sürdürülmektedir (Coloroso, 2003). İlişkisel saldırganlık, bireylerin ilişkilerini manipüle ederek zarar vermeyi amaçlamaktadır (Crick ve Bigbee, 1998). Eşyaya veya mala zarar verme ise kıyafetleri yırtma, kitaplara zarar verme, eşyaları tahrip etme ve hırsızlık gibi davranışları içermektedir (Sullivan vd., 2005).

Bu farklı zorbalık türlerinin her biri; bireylerin fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan zarar görmesine yol açarken günümüz teknolojik gelişmeleri ile zorbalığın yeni bir boyutu ortaya çıkmıştır. Bu yeni boyut, siber zorbalık olarak adlandırılmakta olup dijital ortamda gerçekleşen zorbalık biçimlerini kapsamaktadır. Araştırma konusu kapsamında bundan sonraki bölümde siber zorbalığın doğası, etkileri ve yaygınlıkları gibi konuları geniş bir şekilde ele alınacaktır

1.5.Siber Zorbalık

Teknolojideki gelişmeler, bireylerin yaşam ve iletişim biçimlerini değiştirerek bilgiye erişim hızını artırmaktadır. Bu yenilikler, iletişim araçlarında da önemli değişikliklere yol açmış ve internetin yaygın bir şekilde kullanılmasını sağlamıştır. Ancak teknolojinin artan etkisi, bireylerin hayatlarında hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Yelci, 2018). Bu bağlamda son yıllarda "siber zorbalık" olarak tanımlanan yeni bir saldırganlık biçimi ortaya çıkmıştır (Slonje ve Smith, 2008). İnternet ve dijital araçlar kullanılarak gerçekleştirilen bu tür zorbalık, kurbanları 7/24 taciz etmeyi içerir ve intihar etmeleri gibi zararlı telkinlerde bulunabilmektedir (Goodstein, 2013; Elliott, 2011). Siber zorbalık; bireyleri çevrim içi platformlarda sürekli olarak taciz etme, alay etme ya da kötü muamelede bulunma şeklinde kendini göstermektedir. Bu tür davranışlar, mağdurlar üzerinde psikolojik, duygusal ve sosyal zararlar yaratabilmektedir. Dijital içeriklerin hızla çoğaltılabilmesi ve yayılabilmesi, zorbalığın etkisini artırmakta; taciz edici yorumlar, utanç verici fotoğraflar veya videolar kolayca paylaşılabilmektedir (Patchin ve Hinduja, 2012).

"Siber zorbalık" kavramı, "siber" ve "zorbalık" terimlerinin birleşiminden oluşmakta olup zorbalık davranışlarının dijital platformlarda gerçekleşmesini ifade etmektedir. "Siber" terimi; İngilizce kökenli "cyber" kelimesinden türemiş olup bilgisayar, internet ve sanal ortamları kapsayan bir anlam taşımaktadır (Taşcı Gökşen, 2024). Bu doğrultuda siber zorbalık, bir birey ya da grup tarafından, kendini savunmakta güçlük çeken mağdura yönelik, elektronik iletişim araçları aracılığıyla kasıtlı ve tekrarlayan saldırılar olarak tanımlanmaktadır (Smith vd., 2008). Ayrıca siber zorbalık, çevrim içi zorbalık, dijital zorbalık, elektronik zorbalık, internet zorbalığı, e-zorbalık, çevrim içi sosyal saldırganlık ve çevrim içi zarar verme gibi farklı terimlerle de tanımlanmaktadır (Eroğlu, 2014).

Siber zorbalık kavramı, ilk kez 2004 yılında Belsey tarafından ortaya konmuştur (Taşcı Gökşen, 2024). Bu kavrama göre bilgi ve iletişim teknolojileri kullanılarak başkalarına zarar vermeye yönelik kasıtlı, tekrar eden ve saldırgan tutumlar sergilenmesi siber zorbalık olarak değerlendirilmektedir (Belsey, 2019). Slonje ve Smith'e (2008) göre bu tür saldırganlık davranışları, özellikle gençlerin bilgisayarlar ve mobil telefonlar gibi teknolojik cihazları daha sık kullanmaya başlamasıyla daha görünür hale gelmiştir.

Geleneksel zorbalıktan farklı olarak siber zorbalık, sanal ortamlarda gerçekleşmekte ve tehdit, hakaret, taciz gibi içeriklerle dijital platformlarda hızla yayılabilmektedir (Taşcı Gökşen, 2024). Bu tür zorbalığın temel farkı: internet veya cep telefonu gibi dijital iletişim araçlarının kullanılmasıyla sanal ortamda gerçekleştirilmesidir (Erdur Baker ve Kavşut, 2007).

Arıcak'a (2009) göre kötü niyetli kişiler internet ve cep telefonu gibi araçları, anonim tehditler, küfürlü mesajlar veya zarar verici içerikler göndermek amacıyla kullanabilmektedir. Siber zorbalık; başkalarının e-posta hesaplarına izinsiz erişim sağlamak, kişisel şifreleri kullanmak, utandırıcı mesajlar göndermek ve bireylerin mahremiyetine zarar vererek özel fotoğraflarını çekip paylaşmak gibi eylemleri içermektedir (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007). Elliott'a (2011) göre siber zorbalık; dijital araçlar kullanarak birine zarar verme, taciz etme veya aşağılayıcı içerikler paylaşma olarak tanımlanmaktadır. Bu tür davranışlar arasında tehditler, asılsız iddialar, alay etme ve kimlik taklidi yaparak mağduru hedef alma yer almaktadır. Bu tanımlamalarla birlikte Patchin ve Hinduja'ya (2012) göre siber zorbalığın ne olduğu konusunda herkesin hemfikir olabileceği birkaç gerekli unsur bulunmaktadır. Bunlar:

- Teknoloji Kullanımı: Siber zorbalık, bir kişiye zarar vermek için teknoloji kullanmayı içermektedir. Bu teknoloji, bilgisayar, cep telefonu, tablet, Wi-Fi, dijital kamera veya başka bir elektronik cihaz olabilir.
- Zarar Verme: Siber zorbalık; mağdurun psikolojik, duygusal veya sosyal açıdan olumsuz etkilenmesine yol açan bir davranış biçimidir.
- Davranışın Tekrarlanması: Siber zorbalık; tek bir olay değil, tekrarlanan bir saldırganlık biçimidir. Geleneksel zorbalıkta olduğu gibi bir defaya mahsus olan olaylar genellikle "zorbalık" olarak kabul edilmez.
- Teknolojinin Etkisi: Teknolojinin doğası, mağduriyetin devamlı hale gelmesini sağlamaktadır. Elektronik cihazlar, zararlı dijital içerikleri çoğaltma ve yeniden dağıtma konusunda kolaylık sunmaktadır. Örneğin; taciz edici yorumlar göndermek, utandırıcı fotoğrafları çevrim içi paylaşmak veya videoları indirip değiştirip tekrar yüklemek gibi eylemler sıkça gerçekleşmektedir.

Siber zorbalık farklı biçimlerde uygulanabilmektedir. Campbell ve Bauman'a (2018) göre şifre ele geçirilerek utandırıcı içeriklerin paylaşılması, anonim mesajlarla

korku yaratılması, doğrudan hakaret edilmesi ya da dolaylı yollarla dedikodu ve iftira gibi yöntemlerle mağdura zarar verilmesi yaygın örneklerdendir. Elliott'a (2011) göre siber zorbalığın çeşitli türleri vardır. Bunlar:

- Web Siteleri: Mağdura ait kişisel bilgiler ve zararlı içerikler paylaşmak.
- Mobil Telefonlar: Taciz edici mesajlar, videolar veya fotoğraflar göndermek.
- Oyunlar: Online oyunlarda tehdit, küfürlü dil kullanmak veya mağdurları oyundan kilitlemek.
- E-posta: Mağdura nefret mesajları göndermek.
- Anlık Mesajlaşma/Sohbet Odaları: Alaycı mesajlar göndererek mağduru hedef almak.
- İnternet Derecelendirmeleri: Başkalarını dış görünüş veya popülerlikleri üzerinden derecelendirerek alay etmek.
- Sosyal Ağlar: Sosyal medya üzerinden mağdur hakkında zararlı içerikler paylaşmak.
- Taklit: Mağdurun adıyla zararlı mesajlar göndererek taklit yapmak.
- Virüsler: Bir öğrencinin bilgisayarına girip virüs göndererek cihazı bozmak.

Willard (2007), siber zorbalık davranışlarını içeriklerine göre sekiz kategoriye ayırmıştır: Kızdırma (flaming), çevrim içi taciz (online harassment), siber taciz (cyberstalking), siber tehdit (cyberthreats), iftira (denigration), başka biri gibi davranma (impersonation), ifşa etme ve aldatma (outing and trickery) ve dışlama (exclusion). Kızdırma, çevrim içi taciz ve siber tehdit doğrudan siber zorbalık türleri olarak kabul edilirken sosyal ilişkilerin manipüle edilmesini içeren iftira, başka biri gibi davranma, ifşa etme ve dışlama ise dolaylı siber zorbalık türleri olarak sınıflandırılmaktadır (Eroğlu, 2014; Willard, 2007). Willard'ın (2007) sekiz kategorisi şunlardır:

- Kızdırma: İki ya da daha fazla kişi arasında meydana gelen kısa süreli, hararetli bir tartışmadır. Genellikle hakaret, küfürlü ve saldırgan dil ile tehditler içerir.
- Çevrim içi Taciz: Hedef kişiye yönelik olarak tekrar eden, sürekli ve rahatsız edici mesajların gönderilmesidir. Genellikle e-posta, anlık mesajlaşma ya da kısa mesaj gibi kişisel iletişim araçlarıyla gerçekleşir.

- İftira: Hedef hakkında zararlı, yalan veya zalimce konuşmalardır. Bu içerikler genellikle çevrim içi ortamda yayımlanır ve hedefin arkadaşlık ilişkilerini zedelemeyi veya itibarını sarsmayı amaçlar.
- Siber tehdit: Doğrudan tehditler ve rahatsız edici içerikler olarak iki şekilde sınıflandırılabilir. Doğrudan tehditler, birine zarar verme ya da intihar etme niyetini ifade eden ve genellikle planlanmış bir olaya dair bilgiler içeren ifadelerdir. Rahatsız edici içerikler ise kişinin duygusal olarak sıkıntılı olduğunu ve başkasına zarar verme, kendine zarar verme ya da intihar etme ihtimali bulunduğunu gösteren ipuçları içeren çevrim içi materyallerdir.
- Başka birisi gibi davranma: Zorbanın hedefin hesaplarına erişip onu kötü gösterecek ya da arkadaşlık ilişkilerini bozacak mesajlar yayımlamasıdır.
- İfşa etme ve Kandırmak: İfşa, özel ya da mahrem bilgilerin rızasız biçimde başkalarıyla paylaşılmasıdır. Kandırma, hedefin güvenini kazanıp özel bilgileri açıklamasını sağladıktan sonra bu bilgileri yaymayı içerir.
- Dışlama: Çevrim içi ortamda hedefin dışlanmasıdır.
- Siber Taciz: Tehdit içeren ya da aşırı derecede rahatsız edici mesajların tekrar tekrar gönderilmesidir.

Siber zorbalık, dijital platformlarda gerçekleştirilen tekrarlayan ve kasıtlı saldırganlık davranışları olarak tanımlanmaktadır. Bu tür eylemlerin mağdurlar üzerindeki etkileri, geleneksel zorbalık türlerinden farklı olarak daha karmaşık ve yaygın bir boyut kazanmaktadır. İnternet ve mobil cihazların sunduğu anonimlik ve hızlı iletişim olanakları, siber zorbalığın etkisini daha da derinleştirmekte ve mağdurlar üzerinde kalıcı izler bırakabilmektedir. Bu bağlamda bir sonraki bölümde siber zorbalığa maruz kalan bireylerin yaşadığı mağduriyetler ve bu mağduriyetlerin psikolojik, duygusal ve sosyal açıdan nasıl şekillendiği üzerinde durulacaktır.

1.6.Siber Zorbalık Mağduriyeti

Riskli internet kullanımının bir sonucu olarak ortaya çıkan siber zorbalık mağduriyeti bireyler, toplumlar ve ülkeler üzerinde maddi ve manevi anlamda ciddi zararlara yol açmaktadır (Çiftçi, 2018). Siber mağduriyet; bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasıyla bir birey ya da grubun, gerçek ya da tüzel kişiliklerin teknik veya ilişkisel tarzda zarar verici davranışlara maruz kalmasıdır. İlerleyen süreçte bu davranışlardan

hem maddi hem de manevi zarar görmesi durumunu ifade etmektedir (Arıcak vd., 2012). Ayrıca bir kişinin dijital ortamda, özellikle teknoloji kullanılarak acı verici, aşağılayıcı ya da tehditkâr içerik ve mesajlarla hedef alınması durumu olarak tanımlanmaktadır. Bu durum bireylerin çevrim içi platformlarda saldırgan tutum ve davranışlarla karşı karşıya kalmalarına yol açmaktadır (Patchin ve Hinduja, 2012).

Siber mağduriyet, çeşitli türlerde ortaya çıkabilir. Bu türler arasında siber zorbalık, siber taciz ve siber istismar yer almaktadır (Köksal, 2024). Siber zorbalık; e-posta, anlık mesajlaşma uygulamaları, çevrim içi sohbet platformları, internet siteleri ya da cep telefonlarına iletilen dijital mesajlar ve görseller aracılığıyla dijital mecralarda da görülebilmektedir (Agatston vd., 2012). Siber taciz; tehdit içeren ya da aşırı derecede rahatsız edici mesajların tekrar tekrar gönderilmesi durumunu ifade eder (Willard, 2007). Siber istismar ise çevrim içi ortamlarda bir bireyin cinsel, duygusal veya psikolojik istismara uğramasıdır. Bu tür istismar; çocuk pornografisi yayma, cinsel taciz ve kişisel bilgilerin izinsiz paylaşılması gibi çeşitli davranışları kapsayabilmektedir (Paltacı, 2024).

1.7.Siber Zorbalık Mağduriyetinin Etkileri

Siber zorbalık, mağdurların hem kısa hem de uzun vadede çeşitli psikolojik sorunlar yaşamasına neden olabilmektedir (Çiftçi, 2018). Özellikle genç bireylerin bu tür zorbalıkla ev ortamında yalnızken karşı karşıya kalmaları ve yaşadıklarını aileleriyle paylaşmaktan çekinmeleri, yaşanan sıkıntıların daha da derinleşmesine yol açmaktadır (Campbell ve Bauman, 2018). Raskauskas ve Stoltz'un (2007) bulgularına göre siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin %93'ü bu durumdan olumsuz etkilenmekte; en yaygın yaşanan duygular arasında üzgünlük, umutsuzluk, depresyon ve okula gitme korkusu yer almaktadır. Benzer şekilde Çiftçi (2018) zorbalığa maruz kalan bireylerin genellikle sessiz, içine kapanık veya çalışkan öğrenciler olduğunu, zorbalığı gerçekleştiren kişilerin ise kendi fiziksel veya sosyal yetersizliklerini telafi etmek amacıyla çevrim içi ortamda güç kurmaya çalıştıklarını belirtmektedir.

Siber mağduriyetin psikolojik etkileri yalnızca duygusal düzeyde sınırlı kalmamakta, aynı zamanda bireyin sosyal ilişkileri ve davranış örüntüleri üzerinde de ciddi etkiler bırakabilmektedir. Ybarra vd. (2007) siber zorbalığa karışan gençlerde madde kullanımı, çevrim dışı mağduriyet, saldırganlık, suç eğilimli akranlarla ilişki kurma, öfke problemleri, zayıf duygusal bağlar ve kötü ebeveyn denetimi gibi çeşitli

psikososyal sorunların daha yaygın olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde siber zorbalık mağduru gençlerin %38'inin duygusal sıkıntı yaşadığı ve özellikle yetişkinler tarafından hedef alınan, fotoğraf göndermeye zorlanan, yüz yüze saldırıya uğrayan ve ergenlik öncesinde olan bireylerin bu açıdan daha büyük risk altında bulunduğu vurgulanmaktadır (Ybarra vd., 2006).

Siber zorbalığın öğrencilerin akademik yaşantıları üzerinde de önemli etkileri olduğu araştırmalarla belirlenmiştir. Demirtaş ve Han'ın (2020) çalışmasında; zorbalığa maruz kalan öğrencilerin derslere odaklanmakta zorlandıkları, notlarının düştüğü ve okul sorumluluklarını aksattıkları saptanmıştır. Bununla birlikte sağlık problemleri, iştahsızlık ve uyku bozuklukları gibi fiziksel belirtiler de siber mağduriyet sürecine eşlik etmektedir. Arıcak ve Ozbay (2015), siber mağduriyet düzeyinin artışıyla birlikte bireylerde öfke düzeyinin yükseldiğini, duyguları tanıma becerisinin azaldığını ve internet kullanım süresinin uzadığını bildirmektedir. Bu bulgular; siber zorbalığın yalnızca geçici sıkıntılara değil, aynı zamanda bireyin psikolojik işleyişinde kalıcı etkiler yaratabilecek duygusal tepkilere neden olabileceğini göstermektedir.

Bu olumsuz etkilerle birlikte, siber zorbalığın diğer zorbalık türleriyle birlikte görülme olasılığı da oldukça yüksektir. Schneider vd., (2012) araştırmasına göre siber zorbalık mağduru öğrencilerin %59,7'si aynı zamanda okul zorbalığına da maruz kalmakta, bu öğrenciler daha düşük düzeyde okul başarısı ve aidiyet hissetmekte, depresyon belirtileri ve intihar düşünceleri gibi ciddi psikolojik sorunlar göstermektedir. Ayrıca Beran ve Li (2005); siber mağdurların öfke, üzüntü ve çeşitli olumsuz duygular yaşadıklarını ve başka tür tacizlere de maruz kaldıklarını ifade ettiklerini belirtmektedir. Öte yandan siber zorbalık mağduriyetinin etkileri bireylerin psikolojik ve sosyal sağlıklarını derinden etkileyebileceği gibi, bu durumun meydana gelmesinde rol oynayan çeşitli faktörler de bulunmaktadır. Bu faktörler; zorbalığın şiddetini, süresini ve mağdurlarda yarattığı etkilerin yoğunluğunu belirlemede önemli bir rol oynamaktadır.

1.8.Siber Zorbalık Mağduriyeti ile İlişkili Faktörler

Araştırmanın bu bölümünde siber zorbalık mağduriyeti ile ilişkili olduğu varsayılan benlik saygısı, temel psikolojik ihtiyaçların engellenmesi, sosyal destek, psikolojik semptomlar ve teknoloji bağımlılığı (sosyal ağ, anlık mesajlaşma, online oyun

ve web site) faktörleri oluşturulan gizil profil model çerçevesinde alt başlıklar şeklinde ele alınmıştır.

1.8.1. Benlik Saygısı

Benlik saygısı, bireyin kendisine yönelik geliştirdiği olumlu ya da olumsuz tutumların bütünüdür (Rosenberg, 1965). Kişinin kendini nasıl algıladığı, kendisi hakkında ne düşündüğü ve yaptığı değerlendirmeler benlik saygısını şekillendirmektedir. Bu yapı; bireyin sosyal konumu, fiziksel özellikleri ve sahip olduğu becerilere bağlı olarak gelişmektedir (Rosenberg, 1965). Yüksek benlik saygısına sahip bireyler; okulda başarılı, sosyal ilişkilerde güçlü, neşeli ve kendine güvenen kişiler olarak tanımlanmaktadır. Bu bireyler, hayal kırıklıkları karşısında kolayca yılmamaktadır. Buna karşın düşük benlik saygısına sahip bireyler daha içine kapanık, yalnız ve depresif olabilmekte; süregelen kişisel ve sosyal problemler bu durumu daha da pekiştirebilmektedir (Plotnik ve Kouyoumdjian, 2010).

Tafarodi ve Swann (1995), benlik saygısını iki temel boyutta ele almaktadır: kendini sevme (self-liking) ve öz yeterlik (self-competence). Kendini sevme, bireyin toplum tarafından kabul gördüğünü ve değerli olduğunu hissetmesini ifade ederken öz yeterlik; bireyin kendini yeterli, başarılı ve etkili görmesini ifade etmektedir. Benlik saygısı, bireyin yaşamı boyunca edindiği deneyimlerle şekillenmektedir. Özellikle çevresindekilerin değerlendirmeleri bu süreçte belirleyici rol oynamaktadır (Akpınar, 2013). Benlik saygısı ile ilişkili olan bir diğer faktör ise iletişim becerileridir. İletişim becerileri bireyin aile ve çevresiyle kurduğu etkileşimle gelişmektedir. Sosyal becerileri zayıf, öfkeli ve saldırgan bireyler iletişimde zorluk yaşayabilmektedir. Bu durum benlik saygısında düşüşe yol açabilmektedir (Babakhani, 2011).

Yüksek benlik saygısı, bireyin hem sosyal ilişkilerinde hem de genel mutluluğunda artışı sağlayabilirken düşük benlik saygısı yaşamın pek çok alanında olumsuzluklara neden olabilmektedir (Oğurlu, 2006). Bu tür olumsuzluklardan biri de saldırganlık olup düşük benlik saygısı ile saldırganlık arasında anlamlı bir ilişki olduğu ileri sürülmektedir. Bu ilişki, farklı yaş gruplarında, kültürlerde ve çeşitli ölçüm yöntemlerinde (öz bildirim, ebeveyn ve öğretmen değerlendirmeleri) tutarlılık göstermektedir. Örneğin; 11 yaşındaki düşük benlik saygısına sahip çocukların, 13 yaşına geldiklerinde saldırganlık davranışlarında artış gözlemlenmiştir. Bu bulgular, düşük

benlik saygısının ilerleyen yaşlarda saldırganlık eğilimlerini öngörebileceğini ortaya koymaktadır (Donnellan vd., 2005).

Düşük benlik saygısı, bireylerde zorbalığa uğrama ile güçlü bir ilişki içindedir. Düşük benlik saygısına sahip bireyler, genellikle daha fazla zorbalığa maruz kalmaktadır (Salmivalli, 1999). Benlik saygısı düşük öğrenciler, zorbalıkla daha fazla etkileşimde bulunmakta ve bu durum, mağduriyetle önemli bir ilişki göstermektedir. Özellikle aile içindeki olumsuz tutumlar ve mutsuzluk, bu öğrencilerin daha fazla zorbalığa uğramalarına yol açmaktadır. Ayrıca düşük benlik saygısına sahip öğrenciler, zorbalıkla daha çok karşılaşmakta ve sosyal ilişkilerde olumsuz etkiler yaşamaktadır (Jankauskiene vd., 2008). Siber zorbalıkla ilgili yapılan araştırmalarda da benzer bulgular ortaya çıkmaktadır. Siber zorbalık mağdurları genellikle düşük benlik saygısına sahip olup bu durum sosyal kaygı ve saldırganlık gibi duygusal sorunlarla ilişkilendirilmektedir. Harman vd. (2005) tarafından yapılan bir çalışmada, internet üzerinden kimliklerini yanlış tanıtan çocukların düşük benlik saygısı ve yüksek sosyal kaygı ile saldırganlık sergiledikleri bulunmuştur. Corcoran vd. (2012) ise hem geleneksel hem de siber zorbalığa uğrayan öğrencilerin benlik saygılarının düşük olduğunu ve kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde Taştekin (2016), benlik saygısının arttığı durumlarda siber zorbalık ve mağduriyetin azaldığını ortaya koymuştur. Çakır ve Kaygısız (2020) ise okul yöneticileri ve öğretmenlerin benlik saygısı düzeylerinin siber zorbalığa karşı duyarlılıklarıyla ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Öven vd. (2024) tarafından yapılan bir araştırmada ise siber zorbalığa uğrayan öğrencilerin benlik saygılarında belirgin bir düşüş yaşandığı görülmüştür. Bu bulgular, siber zorbalık mağdurlarının sosyal kabul ve takdir ihtiyaçlarının zedelenmesi sonucu benlik saygılarında azalma yaşadıklarını ortaya koymaktadır.

1.8.2. Sosyal Destek

Sosyal destek, bireyin çevresiyle kurduğu ilişkiler aracılığıyla elde ettiği sosyal ve duygusal kaynakları ifade etmektedir. Ruh sağlığı açısından önemli bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Özellikle toplum temelli ruh sağlığı uygulamalarının yaygınlaşmasıyla birlikte aile üyeleri, arkadaşlar ve yakın çevreden sağlanan doğal destek sistemleri daha fazla önem kazanmıştır. Bu tür sosyal ağlar, bireyin psikolojik sorunlarla

başa çıkma becerilerini güçlendirebilmekte; ancak destek yetersiz kaldığında sürecin zorlaştığı da belirtilmektedir (Eker vd., 2001; Yıldırım, 1997).

Sosyal desteğin teorik temeli, Kurt Lewin'in Alan Kuramı'na dayanmaktadır (Yıldırım, 1997). İnsan davranışının içinde bulunduğu çevreyle olan etkileşimini açıklamak amacıyla Lewin, alan teorisi adlı kavramsal çerçeveyi geliştirmiştir. Burada "çevre", bireyin psikolojik çevresini ifade etmekte ve tüm ögeleri davranışı etkilemektedir. Lewin'e göre olumsuz davranışları değiştirmek ve yeni davranışlar kazanmak, psikolojik çevredeki değişikliklerle mümkündür. Bu bağlamda sosyal destek, bireyin psikolojik çevresi içinde yer almaktadır (Yıldırım, 1997). Cobb (1976), sosyal desteği bireyin sevildiği, saygı duyulduğu ve değerli olduğu hissini yaşamasını sağlayan, aynı zamanda bireyin bir iletişim ve karşılıklı yükümlülük ağına ait olduğunu bildiren bilgi öğeleri bütünü olarak tanımlamaktadır. Sosyal destek, genellikle belirli biçimlere ayrılır: Bilgilendirici destek: bireye stresli bir durumu anlaması ve başa çıkma stratejilerini belirlemesi için yardımcı olmaktadır. Araçsal destek: somut yardımlar, hizmetler veya maddi destek sağlamaktadır. Duygusal destek ise bireye sıcaklık, şefkat ve değerli olduğunu hissettirme şeklinde ortaya çıkmaktadır (Taylor, 2011).

Sosyal destek sadece mevcut yardımlar değil, aynı zamanda bu yardımların gerektiğinde erişilebilir olduğu algısını da içermektedir. Bir kişi sevildiğini bilmesi ya da ihtiyaç duyduğunda başkalarından destek alabileceğini düşünmesiyle de rahatlık hissi yaşayabilir (Taylor, 2011). Dolayısıyla sosyal desteğin siber zorbalık ve mağduriyetin önlenmesinde de kritik bir rol oynayacağı söylenebilir. Birçok araştırma, sosyal desteğin farklı kaynaklardan alınmasının, zorbalık mağdurlarının iyileşmesinde belirleyici olabileceğini ortaya koymaktadır. Bingöl ve Tanrıkulu (2014) tarafından yapılan araştırma, katılımcıların siber zorbalık ve mağduriyet puanlarının sosyal destek düzeyine göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur. Özellikle arkadaşlar ve öğretmenlerden alınan sosyal desteğin artmasıyla hem siber zorbalık hem de mağduriyet düzeylerinin azaldığı bulgulanmıştır. Zsila vd. (2017) ise en iyi arkadaştan alınan desteğin düşük olmasının geleneksel zorbalık mağduriyetini artırdığını, ebeveyn desteğinin düşük olmasının ise siber zorbalıkla daha yüksek mağduriyet riskine yol açtığını belirtmiştir. Tarablus vd. (2015) tarafından yapılan bir araştırma da kızların siber zorbalık mağduru olma olasılığının erkeklerden daha yüksek olduğunu ancak kız mağdurların arkadaş, aile ve diğer kişilerden daha fazla sosyal destek aldıklarını bulmuştur. Bu durum, sosyal

desteğin siber zorbalık mağdurları üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ve kızların sosyal destek açısından daha avantajlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Sosyal desteğin siber zorbalıkla mücadelede etkili bir faktör olarak öne çıktığı bir diğer bulgu da Ningsih vd. (2025) tarafından ortaya konmuştur. Bu çalışmada, yüksek sosyal destek düzeyine sahip öğrencilerin siber zorbalık eğilimlerinin ve mağduriyet seviyelerinin daha düşük olduğu ifade edilmiştir. Çalışkan Pala vd. (2021) tarafından yapılan bir diğer araştırma ise siber zorbalık oranının %65,3 olduğunu ve aile desteği yüksek olan öğrencilerde bu oranın daha düşük olduğunu göstermiştir. Yiğit vd. (2018) tarafından yapılan bir çalışmada ise öğrencilerin ailelerinden aldıkları desteğin, siber zorbalık düzeyleriyle ters orantılı ve anlamlı bir ilişki içerisinde olduğu bulunmuştur. Bu ilişki, öğrencilerin ailelerinden aldıkları desteğin artışıyla birlikte, siber zorbalık düzeylerinde azalma ve sanal ortamlarda zorbalık yapma eğilimlerinde düşüş yaşandığını göstermiştir.

Sosyal desteğin etkisi, algılanan desteğin seviyesine göre değişmektedir. Ergenlerin algıladığı sosyal destek ne kadar düşükse siber zorbalığa uğrama olasılıkları o kadar yüksek olmaktadır. Diğer yandan algıladıkları sosyal destek seviyesi arttıkça siber zorbalığa maruz kalma olasılıkları azaltmaktadır. Goksu vd. (2024) tarafından yapılan bir araştırmada, düşük sosyal desteğe sahip ergenlerin siber zorbalığa maruz kalma olasılığının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca depresyonu olan ergenlerde sosyal beceri sorunlarındaki artış ve algılanan sosyal desteğin azalması, siber zorbalık mağduriyetiyle ilişkilendirilmiştir. Wright (2017) ise yüksek düzeyde algılanan sosyal desteğin, siber mağduriyet ile depresyon arasındaki ilişkiyi zayıflattığını ve ebeveynlerden ve öğretmenlerden alınan yüksek düzeyde algılanan sosyal desteğin, siber mağduriyetin depresyona yol açan etkilerini azalttığını göstermiştir. Bu bulgular; sosyal desteğin, siber zorbalık mağdurları için koruyucu bir faktör olabileceğini ortaya koymaktadır.

1.8.3. Psikolojik Semptomlar

Siber zorbalığa maruz kalan kişilerde sosyal yaşamın işleyişi ve psikolojik denge ciddi şekilde bozulabilmektedir (Gencer, 2017). Rigby (2003) hem zorbalığa uğramanın hem de zorbalık yapmanın bireylerin ruhsal ve fiziksel sağlığı üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabileceğini ifade etmektedir. Bu etkiler; psikolojik iyi oluşta azalma (örneğin

mutsuzluk, düşük benlik saygısı), sosyal uyumsuzluk (örneğin yalnızlık, devamsızlık), ciddi psikolojik semptomlar (örneğin anksiyete, depresyon) ve fiziksel sağlık problemleri (örneğin psikosomatik belirtiler, tıbbi rahatsızlıklar) olmak üzere dört ana başlıkta toplanmaktadır.

Depresyon: üzüntü, ilgi kaybı ve umutsuzluk gibi duygularla kendini gösteren, işlevselliği olumsuz etkileyen bir ruhsal bozukluktur. Bu durum hem normal bir duygusal tepki hem de psikiyatrik bir hastalık olarak ortaya çıkabilmektedir (Türkçapar, 2004). Ybarra (2004), depresyon belirtileri gösteren gençlerin siber zorbalığa uğrama olasılıklarının daha yüksek olduğunu ve bu bireylerin stres, moral bozukluğu ve utanç gibi duyguları yoğun yaşadıklarını belirtmektedir. Caplan (2002) ise depresyon ile problemli internet kullanımı arasında pozitif bir ilişki bulunduğunu, depresyon düzeyi arttıkça internet kullanımının daha sorunlu hâle geldiğini ifade etmektedir. Ayrıca Ybarra ve Mitchell (2004), internet zorbalığına uğrayan gençlerin depresyon gibi psikolojik sorunlar ve çeşitli psikososyal güçlükler yaşadığını vurgulamaktadır. Kowalski ve Limber (2013) tarafından yapılan bir çalışmada ise çocukların ve ergenlerin siber zorbalık ve geleneksel zorbalık deneyimlerinin psikolojik sağlık, fiziksel sağlık ve akademik performans üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bulgular, geleneksel zorbalık mağduriyetinin anksiyete ile siber zorbalık mağduriyetinin ise depresyonla güçlü bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir.

Depresyon gibi olumsuz ruh halleriyle birlikte siber zorbalığa maruz kalan bireylerde yaygın olarak gözlemlenen bir diğer belirti de anksiyetedir. Bu durumu destekler nitelikte, siber mağdurların diğer gruplara kıyasla daha yüksek anksiyete düzeylerine sahip oldukları tespit edilmiştir (Núñez vd., 2021). Anksiyete: korku ve endişe duygularıyla birlikte ortaya çıkan, bedensel belirtilerle kendini gösteren bir durumdur. Göğüs sıkışması, kalp çarpıntısı, terleme, baş ağrısı ve mide bulantısı gibi fizyolojik semptomlar sıklıkla gözlemlenmektedir. Huzursuzluk ve sürekli hareket etme isteği de anksiyetenin yaygın belirtileri arasında yer almaktadır (Türkçapar, 2004). Sosyal anksiyete düzeyi yüksek bireylerin interneti işlevsel olmayan biçimlerde kullanma eğilimlerinin arttığı ve bu durumun zamanla bağımlılığa dönüşebileceği belirlenmiştir. Bu deneyimlerin artması ise internet kullanımını daha sorunlu bir hale getirmektedir (Balcı, 2021). Ayrıca internette kendini yanlış tanıtan çocukların daha yüksek düzeyde sosyal anksiyeteye sahip oldukları, bu çocukların daha düşük düzeyde sosyal beceri ve

özsaygı gösterdikleri belirlenmiştir. Sosyal anksiyetesi yüksek çocuklar yalnızca daha düşük sosyal beceri ve özsaygı düzeyine sahip olmakla kalmayıp aynı zamanda daha fazla saldırganlık da sergilemektedir (Harman vd., 2005).

Benzer şekilde siber mağduriyetin anksiyete ve depresyonla pozitif yönde ilişkili olduğu, bu olumsuz psikolojik sonuçların ise doğrudan siber mağduriyetin bir sonucu olarak ortaya çıktığı görülmektedir (Kwan ve Leung, 2016). Durna (2019) tarafından yapılan araştırmada, siber mağduriyetin depresyon ve anksiyete ile anlamlı bir ilişki içinde olduğu bulunmuştur.

Siber zorbalığın bir diğer önemli psikolojik sonucu da strestir. Stres, literatürde üç farklı yaklaşımla ele alınmaktadır: Birinci yaklaşıma göre stres, çevreden gelen baskı ve zorlayıcı durumlar yani bir uyaran olarak kabul edilmektedir. İkinci yaklaşıma göre stres, bireyin bu uyaranlara verdiği fiziksel ve zihinsel tepkilerle ortaya çıkan bir etki-tepki sürecidir. Üçüncü yaklaşım ise stresi, birey ile çevresi arasındaki etkileşimi de kapsayan hem uyaranı hem de verilen tepkiyi içeren bir süreç olarak ele almaktadır (Biricik, 2018). Baldry vd. (2018), yalnızca siber zorbalık mağdurları ile hem zorba hem mağdur konumundaki bireylerin yoğun stres semptomları bildirdiğini belirtmiştir. Sjursø vd. (2019), uzun süreli geleneksel ve/veya siber zorbalığa maruz kalan mağdurlarda travma sonrası stres belirtilerini incelemiştir. Sonuçlar, yalnızca geleneksel zorbalığa uğrayanların hem geleneksel hem de siber zorbalığa maruz kalanlara kıyasla daha az stres belirtisi bildirdiğini göstermektedir. Wright (2014) ise geç ergenlerin siber mağduriyet, algılanan stres (ebeveyn, akran, akademik) ve siber saldırganlıkla depresyon ve anksiyete üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bu çalışmanın bulguları, siber mağduriyetin yüksek stres ve siber saldırganlıkla birleştiğinde depresyonu artırdığını ancak anksiyetenin daha çok akran stresinin yüksek olduğu durumlarla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Kowalski vd. (2014) tarafından yapılan bir diğer çalışmada ise siber mağduriyet ile stres ve intihar düşünceleri arasında da benzer bağlantılar olduğu görülmüştür.

1.8.4. Temel Psikolojik İhtiyaçlar

Öz-Belirleme Teorisi, Ryan ve Deci (2000) tarafından geliştirilmiş olup bireylerin motivasyonunu şekillendiren üç temel psikolojik ihtiyaca odaklanmaktadır. Bu ihtiyaçlar: özerklik, yeterlik ve ilişkili olma şeklinde sıralanmaktadır. Özerklik: bireyin kendi kararlarını alabilmesi ve eylemlerini özgürce yönlendirebilmesi anlamına gelmektedir

(Ryan ve Deci, 2000). Yeterlik: bireyin kendini becerikli ve başarılı hissetme gereksinimini ifade etmektedir (Deci ve Ryan, 2000). White (1959), yeterliği organizmanın çevresiyle etkili biçimde etkileşim kurma kapasitesi olarak tanımlamaktadır. İlişkili olma ise bireyin başkalarıyla anlamlı ve destekleyici ilişkiler kurma ihtiyacını kapsamaktadır (Ryan ve Deci, 2000). Anderson vd. (2000), bu ihtiyacı şefkat, sıcaklık, duygusal karşılık ve kabul edilme gibi unsurları içeren temel bir insan gereksinimi olarak tanımlamaktadır.

Öz-belirleme modeline göre, üç temel psikolojik ihtiyaç evrenseldir. İhtiyaçların karşılanması tüm kültürlerde olumlu sonuçlar vermektedir (Deci vd., 2001). Üç temel ihtiyacın karşılanması bireyin içsel motivasyonunu ve yaşam kalitesini artırmaktadır. Üç temel ihtiyaç karşılanmadığında ise yabancılaşma, ilgisizlik ve çeşitli psikolojik sorunlara yol açabilmektedir (Ryan ve Deci, 2000). Doğuştan gelen bu temel psikolojik ihtiyaçlar, bireyin gelişimsel süreçlerinin her aşamasında önemini korumaktadır. Özellikle aile ve okul yaşamında bu ihtiyaçların yeterince karşılanmaması bireyin ruh sağlığı, iyi oluş düzeyi, saldırganlık eğilimleri ile zorbalık ya da mağduriyet deneyimleri üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir (Gök, 2017). Siber zorbalığa maruz kalan bireyler temel ihtiyaçlarının karşılanmaması nedeniyle daha kırılgan hale gelmektedir. Özellikle özerklik ve yeterlik eksiklikleri zorbalığa karşı dirençlerini zayıflatmakta ve sorunun sürmesine yol açmaktadır (Öven vd., 2024). Araştırmalar; özerklik ve başarı güdüsünün siber zorbalık üzerinde en güçlü yordayıcı faktörler olduğunu, buna karşın ilişki kurma ve egemenlik ihtiyaçlarının anlamlı bir etki yaratmadığını ortaya koymaktadır (Sabancı ve Çekiç, 2019).

Temel psikolojik ihtiyaçların karşılanma düzeyinin sadece siber zorbalık mağduriyeti ile değil, dijital bağımlılık eğilimleriyle de ilişkili olduğu belirlenmiştir. Nitekim üniversite öğrencilerinin siber zorbalığa uğramalarının internet oyun bağımlılığı düzeylerini artırdığı; bu ilişkinin açıklanmasında ise özerklik, yeterlik ve ilişki ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin önemli bir rol oynadığı saptanmıştır. Özellikle bu ihtiyaçların engellenmesi durumunda siber zorbalık ile internet oyun bağımlılığı arasındaki bağ daha da kuvvetlenmektedir (Zhang vd., 2024). Bununla birlikte siber zorbalığın yoğun olduğu ortamlarda bireylerin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin azaldığı görülmektedir. Bu durum, bireylerin kendine zarar verme davranışları geliştirmelerine zemin hazırlayabilmektedir (Geng vd., 2023). İlişki kurma ihtiyacının

karşılanmaması bireylerin hem mağdur hem de zorba/mağdur olma olasılıklarını arttırabilmektedir (Tuğran ve Dost, 2022). Benzer şekilde öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması, onların zorbalığa maruz kalma riskini artırmaktadır. Bu durum aynı zamanda cinsiyet açısından da farklılık göstermektedir. Kız öğrencilerde özerklik ihtiyacının karşılanmaması, zorbalık mağduriyetini yordayan önemli değişkenler arasında yer almaktadır. Erkek öğrencilerde ise özerklik ve ilişki kurma ihtiyaçlarının karşılanmaması, zorbalık deneyimlerini artıran başlıca etkenler olarak öne çıkmaktadır (Gök ve Canseven Önder, 2018).

1.8.5.Teknoloji Bağımlılığı

Teknoloji bağımlılığı, teknoloji kaynaklı davranış bozukluklarını ifade etmektedir ve bilgisayar, oyun veya internet bağımlılığı gibi alt türleri kapsamaktadır. Her ne kadar bu bağımlılık türünün kesin bir tanımı olmasa da belirli psikolojik rahatsızlıkları tetikleyebilme potansiyeli nedeniyle ciddi bir sorun olarak kabul edilmektedir (Küçükvardar ve Tıngöy, 2018). Yeşilay' a (t.y.) göre teknolojinin ve internetin yanlış ve denetimsiz kullanımı oyun oynama bozukluğu, kumar, aşırı sosyal medya kullanımı ve akıllı telefon bağımlılığı gibi davranışsal bağımlılıkları doğurmakta ve tüm bu bağımlılıklar teknoloji bağımlılığı olarak tanımlanmaktadır.

Teknoloji bağımlılığı, bireylerin teknolojik araçları bilinçli bir şekilde kullanması gereken durumlarda bu araçların kişinin günlük yaşamını kontrol etmeye başlamasıyla kendini göstermektedir. Bu bağımlılık; internet, oyun, çevrim içi alışveriş, sosyal medya, akıllı telefon ve televizyon gibi farklı alanlarda belirginleşebilir (Ünlü, 2020). Griffiths (2005), teknoloji bağımlılığının temel bileşenlerini altı ana başlık altında sınıflandırmaktadır. Bu boyutlar şunlardan oluşmaktadır:

- Dikkat Çekme (Salience): Bağımlı olunan davranış; bireyin yaşamında merkezi bir yer edinmekte ve düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını sürekli olarak meşgul etmektedir.
- Ruh Hali Değişimi (Mood Modification): Davranış, bireyde uyarıcı bir coşku ya da sakinleştirici bir kaçış hissi yaratmakta ve ruh halini değiştirmektedir.
- Tolerans (Tolerance): Kişi, başlangıçta elde ettiği etkiyi sağlamak için zamanla davranışı daha sık veya yoğun bir şekilde gerçekleştirmektedir.

- Yoksunluk Belirtileri (Withdrawal Symptoms): Davranışın bırakılması veya azaltılması durumunda birey, fiziksel ve/veya psikolojik rahatsızlıklar yaşamaktadır.
- Çatışma (Conflict): Davranış; bireyin sosyal ilişkileriyle, iş veya eğitim hayatıyla ve içsel değerleriyle çatışmakta ve sorunlara yol açmaktadır.
- Nüks (Relapse): Kişi, davranışı bıraktıktan uzun süre sonra bile tekrar eski bağımlılık düzeyine kolayca dönmektedir.

Teknolojinin bireyi yönetmeye başlamasıyla birlikte; endişe, kas ağrıları, uyku düzensizliği, depresyon, kişilerarası sorunlar, baş ağrısı, göz rahatsızlıkları ve şiddet eğilimi gibi çeşitli olumsuz etkiler ortaya çıkmaktadır (Korkmaz, 2023). Bu olumsuz etkilerden biri olan "siber mağduriyet" teknoloji bağımlılığının dikkat çekici sonuçları arasında yer almaktadır (Türesin ve Alban, 2024). Sanal ortamların sağladığı olanaklar yalnızca bireysel bağımlılığı değil aynı zamanda dijital ortamlarda gerçekleşen zararlı sosyal etkileşimleri de beraberinde getirmektedir. Teknoloji bağımlılığı ve siber mağduriyet arasındaki ilişki, son yıllarda yapılan pek çok araştırmanın önemli bir konusu olmuştur. Bu bağlamda, Topan vd. (2024) tarafından 572 ergenle yapılan çalışmada, teknoloji bağımlılığı ile siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ergenlerin %38,5'inin orta düzeyde teknoloji bağımlılığı sergilediği ve bu bağımlılığın siber mağduriyet ile güçlü bir ilişki içinde olduğu bulunmuştur. Ayrıca uygunsuz içeriklere maruz kalma, tehditler ve çevrim içi dışlanma gibi faktörlerin siber zorbalık ve mağduriyetin yordayıcıları olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde Lozano Blasco vd. (2022) tarafından Kosta Rika'da yapılan bir diğer araştırmada internet, akıllı telefon ve video oyunu bağımlılığının siber zorbalıkla ilişkili olduğu ortaya konulmuştur. Bu araştırma, akıllı telefon kontrolünün eksikliği ve sosyal sorunlu video oyunlarının siber zorbalık ve mağduriyet üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca çalışmada siber mağduriyet ve zorbalık arasında intikam duyguları ve empati eksikliği ile güçlü bir ilişki bulunmuştur.

Başar (2019) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmada ise üniversite öğrencilerinin teknoloji bağımlılığı ile siber mağduriyet düzeyleri arasında güçlü bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Bu araştırma, teknoloji bağımlılığının arttıkça öğrencilerin siber mağduriyet yaşama olasılıklarının da arttığını göstermektedir. Benzer şekilde Bayhan (2020) tarafından yapılan bir araştırmada, sosyal medya bağımlılığı ile siber

mağduriyet arasındaki ilişki ele alınmıştır. Araştırma bulgularına göre sosyal medya bağımlılığı düzeyi yüksek olan öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin de belirgin şekilde yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Sarıgedik (2022) tarafından yapılan bir diğer araştırmada ise pandemi sürecinde internet kullanımının ortalama 3 saat kadar arttığı bulunmuştur. Bu araştırma ayrıca sosyal medya hesabı bulunan bireylerin ve yaşın ilerlemesinin siber mağduriyet yaşama riskini artırdığını ortaya koymaktadır. Aşantuğrul ve Karabacak (2023) ise sosyal medya bağımlılığı ile siber mağduriyet arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, sosyal medya bağımlılığı puanlarının artmasıyla siber mağduriyet yaşama ihtimalinin arttığını bulmuşlardır. Son olarak Türesin ve Alban (2024), üniversite öğrencilerinde teknoloji bağımlılığı türleri ile siber mağduriyet arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çevrim içi oyun, anlık mesajlaşma ve sosyal ağ kullanımı sanal mağduriyeti artırmakta ve bu bağımlılıkların azaltılmasının mağduriyeti önlemede etkili olabileceği bulunmuştur. Bu araştırmalar, teknoloji bağımlılığının siber mağduriyet riskini önemli ölçüde artırdığını göstermektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu araştırmada kullanılacak olan araştırma modeli, çalışma grubu ve veri toplama araçları sırasıyla belirtilmiş olup ilgili başlıklarla ilgili açıklamalar aşağıda sunulmaktadır.

2.1. Araştırma Modeli (Deseni)

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılacaktır. Tarama modeli, geçmişte meydana gelen ve etkileri günümüzde de devam eden bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2011). İki veya daha fazla değişken arasındaki birlikte değişimin varlığını ya da bu değişimin derecesini belirlemek amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmaktadır (Karasar, 2011).

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2024-2025 eğitim öğretim yılında öğrenim gören ve araştırmaya gönüllü olarak katılan 597 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışma grubunun seçiminde basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, araştırma sürecinde zaman, maliyet ve iş gücü gibi sınırlamaları dikkate alarak erişimi kolay ve katılım olasılığı yüksek öğrencilere odaklanmayı sağlamaktadır (Büyüköztürk vd., 2008). Böylece gerekli örneklem büyüklüğüne ekonomik ve pratik açıdan ulaşılması hedeflenmiştir. Çalışma grubuna ait sosyo-demografik bilgiler Tablo 2.1'de sunulmuştur.

Tablo 2.1: Çalışma Grubuna Ait Sosyo-Demografik Bilgiler

	F	%
Cinsiyet		
Kadın	436	73.0
Erkek	161	27.0
Sınıf Düzeyi		
1. Sınıf	207	34.7
2. Sınıf	148	24.8
3. Sınıf	112	18.8
4. Sınıf	126	21.1
5. Sınıf	4	0.7
Fakülte/MYO		
Diş Hekimliği	35	5.9
Eğitim	377	63.1
Fen Edebiyat	23	3.9
Güzel Sanatlar	5	0.8
Hukuk	2	0.3
İktisadi ve İdari Bilimler	32	5.4
İlahiyat	12	2.0
Mühendislik-Mimarlık	23	3.9
Sağlık Bilimleri	50	8.4
Spor Bilimleri	13	2.2
Tıp	10	1.7
Meslek Yüksekokulu	15	2.4
Yaş Grubu		
18-25 yaş arası	577	96.6
26-35 yaş arası	19	3.2
36 ve üzeri	1	0.2
Günlük İnternet Kullanım Süresi	7	1.2
1 saatten az	30	5.0
1-3 saat arası	210	35.2
3 saatten fazla	463	77.6

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları Tablo 2.2'de listelenerek, her bir ölçeğin adı, kim/kimler tarafından geliştirildiği ve/veya uyarlandığı, ölçtüğü nitelik ve toplam madde sayısı özetlenmiştir.

Tablo 2.2: Araştırma Kapsamında Kullanılan Veri Toplama Araçları

Ölçek Adı	Geliştiren	Uyarlayan	Ölçtüğü Nitelik	Madde Sayısı
Kişisel Bilgi Formu	Araştırmacı	-	Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri	5
Üniversite Öğrencileri İçin Yenilenmiş Siber Zorbalık Ölçeği	Tanrıkulu ve Erdur-Baker (2020)	-	Siber zorbalık mağduriyeti düzeyi	11
Temel Psikolojik İhtiyaçların Tatmini ve Engellenmesi Ölçeği	Cheng (2015)	Selvi ve Bozo (2019)	Temel psikolojik ihtiyaçların engellenme düzeyi	12
Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği	Zimmet vd. (1988)	Eker ve Arkar (1995)	Algılanan sosyal destek düzeyi	12
DASS-21	Lovibond ve Lovibond (1995)	Sarıçam (2018)	Depresyon, anksiyete ve stress düzeyi	21
Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği	Aydın (2017)	-	Sosyal ağ, anlık mesajlaşma, online oyun ve web site bağımlılığı düzeyleri	24
Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	Rosenberg (1963)	Çuhadaroğlu (1986)	Benlik saygısı düzeyi	10

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu katılımcılara ait cinsiyet, yaş, öğrenim görünülen fakülte, sınıf seviyesi, günlük internet kullanım süresi ve sosyal medya kullanım süresi sorularından oluşmaktadır.

2.3.2. Üniversite Öğrencileri İçin Yenilenmiş Siber Zorbalık Ölçeği

Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık deneyimlerini ölçmeye yönelik olarak Tanrıkulu ve Erdur Baker (2020) tarafından Yenilenmiş Siber Zorbalık Ölçeği geliştirilmiştir. Bu ölçek, üniversite öğrencilerinin siber zorbalık deneyimlerini iki ana başlık altında değerlendirmektedir: siber zorbalık suçluluğu ve siber zorbalık mağduriyeti. Her iki bölümde de 11 maddelik ortak bir ölçek kullanılmaktadır. Katılımcıların son altı ayda karşılaştıkları siber zorbalık durumlarının sıklığı, 4 dereceli

Likert tipi bir ölçekle ölçülmektedir (1 = Hiç, 2 = Bir kez, 3 = İki ya da üç kez, 4 = Üç kezden fazla). "Bir kez" seçeneği, siber zorbalık ile siber saldırı arasındaki farkı belirlemek amacıyla kasıtlı olarak dahil edilmiştir. Bu tek bir kez yaşanan bir davranışın dahi siber saldırı olarak kabul edilebileceğini belirtmektedir. Katılımcıların daha yüksek puanlar alması, daha fazla sıklıkta siber zorbalık suçluluğu veya mağduriyeti yaşadıklarını göstermektedir. Siber zorbalık ve mağduriyet ölçümleri, her bir maddenin "Ben yaptım" (suçluluk) ve "Bana oldu" (mağduriyet) şeklinde ifade edilmesiyle yapılmaktadır. Üniversite Öğrencileri İçin Yenilenmiş Siber Zorbalık Ölçeği'nin ölçtüğü davranışlar arasında çevrim içi dedikodu yayma, birinin çevrim içi hesabına izinsiz erişim sağlama, çevrim içi hakaret etme gibi çeşitli siber zorbalık eylemleri yer almaktadır. Bu maddeler, katılımcıların bu tür davranışlara maruz kalıp kalmadığını ya da bu tür davranışları sergileyip sergilemediklerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmanın örneklemi, 2013-2014 öğretim yılı bahar döneminde Türkiye'de yer alan büyük bir devlet üniversitesinde gerçekleştirilmiş olup toplamda 636 lisans öğrencisinden veri toplanmıştır. Katılımcıların yaş aralığı 18-30'dur. Üniversite Öğrencileri İçin Yenilenmiş Siber Zorbalık Ölçeği'nin içsel güvenilirliği oldukça yüksektir; siber zorbalık ölçümünde Cronbach's alpha değeri .82, siber mağduriyet ölçümünde ise .75 olarak bulunmuştur. Her iki bölüm de tek faktörlü bir yapı sergileyerek siber zorbalık ve mağduriyetin ayrı fakat ilişkili bir şekilde ölçüldüğünü göstermektedir.

2.3.3. Temel Psikolojik İhtiyaçların Tatmini ve Engellenmesi Ölçeği

Cheng (2015) tarafından oluşturulan Temel Psikolojik İhtiyaçların Tatmini ve Engellenmesi Ölçeği, Selvi ve Bozo (2019) tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Ölçek, Türkiye'deki büyük bir devlet üniversitesinin genel psikoloji sınıflarından ve sosyal medya platformlarından toplanan verilerle oluşturulmuştur. Bu ölçek, toplamda 24 maddeden oluşmakta olup beş basamaklı Likert tipi bir değerlendirme formatına sahiptir. Yanıtlama seçenekleri, "tamamen yanlış (1)" ile "tamamen doğru (5)" arasında değişmektedir. Ölçekten elde edilen yüksek puanlar, tatmin faktöründe yüksek düzeyde ihtiyaç tatmini ve engellenme faktöründe ise yüksek düzeyde ihtiyaç engellenmesini yansıtmaktadır. Ölçekteki maddeler, temel psikolojik ihtiyaçlara göre şu şekilde gruplanmıştır: Özerklik ihtiyacının tatmini maddeleri: 1, 7, 13 ve 19; özerklik ihtiyacının engellenmesi maddeleri: 2, 8, 14 ve 20; ilişkisellik ihtiyacının tatmini maddeleri 3, 9, 15 ve 21; ilişkisellik ihtiyacının engellenmesi maddeleri: 4, 10, 16 ve 22; yeterlilik

ihtiyacının tatmini maddeleri 5, 11, 17 ve 23; yeterlilik ihtiyacının engellenmesi maddeleri ise 6, 12, 18 ve 24'tür. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla iç tutarlılık analizleri yapılmış ve Cronbach alfa katsayısı hesaplanmıştır. Analizler sonucunda, özerklik tatmini boyutunun .82, özerklik engellenmesi boyutunun .74, ilişkisellik tatmini boyutunun .88, ilişkisellik engellenmesi boyutunun .84, yeterlilik tatmini boyutunun .75 ve yeterlilik engellenmesi boyutunun ise .79 olduğu belirlenmiştir.

2.3.4. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (MSPSS), Zimmet ve çalışma arkadaşları (1988) tarafından geliştirilmiş olup ilk olarak 136 kadın ve 139 erkek üniversite öğrencisi üzerinde uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, ölçeğin faktöriyel geçerliliğinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Türkiye'de ise ölçeğin uyarlama, geçerlilik ve güvenirlik çalışmaları Eker ve Arkar (1995) tarafından yürütülmüştür. Türkçeye uyarlanan formun psikometrik özellikleri 146 üniversite öğrencisi üzerinde test edilerek olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Daha sonra psikiyatrik sorunları olan öğrenciler, psikiyatri hastaları, böbrek hastaları ve hasta ziyaretçileri gibi dört farklı grup üzerinden ek veriler toplanmıştır. MSPSS, 12 maddeden oluşur ve üç ana alt ölçekten oluşmaktadır. Aile boyutunu içeren maddeler: 3, 4, 8 ve 11; arkadaşlar boyutunu içeren maddeler: 6, 7, 9 ve 12; özel bir kişiye yönelik maddeler ise 1, 2, 5 ve 10 olarak sıralanmaktadır. Her bir madde, 7 dereceli Likert ölçeğiyle puanlanır. Ölçekten elde edilen yüksek puanlar, bireylerin algıladıkları sosyal desteğin düzeyinin yüksek olduğunu ifade etmektedir. MSPSS'nin faktör yapısı, farklı kültürlerde tutarlı bir şekilde çalışmakta ve iç tutarlılığı oldukça güçlüdür. Ayrıca çeşitli örneklemler üzerinde yapılan testlerde yapı geçerliliği de tatmin edici seviyede bulunmuştur. Eker vd. (2001) ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarını gerçekleştirmiş ve yapılan analizler sonucunda Cronbach alfa katsayısının .80 ile .95 arasında değiştiğini tespit etmişlerdir.

2.3.5. DASS- 21 (Depresyon, Anksiyete, Stres)

Lovibond ve Lovibond (1995) tarafından geliştirilen Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği (DASS), toplamda 42 maddeden oluşan bir değerlendirme aracıdır. DASS-21 ise aynı ölçeğin, uygulama süresini kısaltmak amacıyla 21 maddelik bir versiyonudur. Hem DASS-42 hem de DASS-21 depresyon, anksiyete ve stres düzeylerini ölçmede güvenilir ve geçerli araçlar olarak çeşitli gruplarda test edilmiştir. Türkçe uyarlama

çalışması Sarıçam (2018) tarafından yapılmıştır. Ölçek, 0-3 arasında puanlanır ve iç tutarlılık ile test-tekrar test güvenirliği sağlanmıştır. Faktör analizleri, ölçeğin üç alt boyuttan (depresyon, anksiyete, stres) oluştuğunu ve klinik gruplarda mükemmel uyum sağladığını göstermektedir. Klinik örneklemde yapılan analizlerde, depresyon için Cronbach alfa katsayısını .87, anksiyete için .85 ve stres.81 olarak belirlenmiştir. Normal örneklemde ise test-tekrar test korelasyon katsayıları sırasıyla depresyon için .68, anksiyete için .66 ve stres için .61 olarak bulunmuştur. DASS-21'in psikometrik özellikleri depresyon, anksiyete ve stres düzeylerini güvenilir bir şekilde ölçtüğünü ortaya koymaktadır.

2.3.6. Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği

Young'ın (1996) İnternet Bağımlılığı Testi ile Griffiths'in (2005) çalışmalarından faydalanılarak Aydın (2017) tarafından geliştirilmiştir. Araştırmada, Ankara'daki üç üniversitenin çeşitli bölümlerinde eğitim alan 463 lisans öğrencisi örneklem olarak seçilmiştir. Bu ölçek, her biri 6 maddeden oluşan dört farklı alt boyuttan meydana gelir: Sosyal Ağ Bağımlılığı, Anlık Mesajlaşma Bağımlılığı, Çevrim içi Oyun Bağımlılığı ve Web Siteleri Bağımlılığı. Toplamda 24 maddeden oluşan bu ölçek, beşli Likert ölçeğiyle puanlanır ve katılımcılardan alınan puanlar 24 ile 120 arasında değişir. Puan aralıkları şu şekilde yorumlanmaktadır: 0-24 puan, "Bağımlı değil" olarak kabul edilirken 25-48 puan "Düşük düzeyde bağımlı", 49-72 puan "Orta düzeyde bağımlı", 73-96 puan "Yüksek düzeyde bağımlı" ve 97-120 puan ise "Tam bağımlı" olarak sınıflandırılmaktadır. Ölçek üzerinde ters puanlama yapılmış herhangi bir madde yer almamaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık değeri Cronbach Alpha (α) ile .86 olarak hesaplanmıştır. Alt boyutlar için iç tutarlılık katsayıları ise Sosyal Ağ Bağımlılığı .78, Anlık Mesajlaşma Bağımlılığı .80, Çevrim içi Oyun Bağımlılığı .89 ve Web Siteleri Bağımlılığı .86 olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlar, ölçeğin güvenilir bir araç olduğunu ve teknoloji bağımlılığının farklı yönlerini doğru bir şekilde ölçtüğünü ortaya koymaktadır.

2.3.7. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ), 1963 yılında Morris Rosenberg tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin güvenilirlik çalışması, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bir okulda 5024 lise öğrencisine uygulanarak yapılmıştır. Türkiye'deki geçerlilik ve güvenilirlik çalışması ise Çuhadaroğlu (1986) tarafından 205 lise öğrencisi üzerinde

gerçekleştirilmiştir. Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında; 0-1 puan aralığı yüksek benlik saygısını, 2-4 puan orta seviyede benlik saygısını, 5-6 puan ise düşük benlik saygısını göstermektedir. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, on iki alt boyuttan oluşmaktadır. İlk on madde, benlik saygısını değerlendiren sorulardır. Ölçek, olumlu ve olumsuz yüklemeli maddelerin sırasıyla yer aldığı bir yapıya sahiptir. Ölçek maddelerinden 1, 2, 4, 6 ve 7. maddeler olumlu yönde düzenlenmişken, 3, 5, 8, 9 ve 10. maddeler olumsuz ifadeler içermektedir. Ölçekten elde edilen puanlar değerlendirildiğinde; düşük puanlar yüksek benlik saygısına, yüksek puanlar ise düşük benlik saygısına işaret etmektedir.

2.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması aşamasında öncelikle Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurul Komisyonu'ndan gerekli izin alınmıştır. Sonrasında kişisel bilgi sorularını ve ölçme araçlarını içeren online bir anket formu hazırlanmıştır. Anket formu yedi bölümden (Bölüm 1: Sosyo-Demografik Bilgiler, Bölüm 2: Siber Zorbalık Mağduriyeti Ölçeği, Bölüm 3: Temel Psikolojik İhtiyaçların Engellenmesi Ölçeği, Bölüm 4: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Bölüm 5: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Bölüm 6: Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği, Bölüm 7: DASS-21) oluşturulmuş, katılımcılara toplamda 105 soru yöneltilmiştir. Uygulama öncesinde veri toplanması planlanan katılımcılara araştırma hakkında bilgiler sunulmuş (araştırmanın kapsamı, önemi ve amacı konusunda gerekli bilgilendirmeler) ve ardından onam sorusu yöneltilmiştir. Sonrasında, anket formları 2024 – 2025 akademik yılının bahar yarıyılında basit rastgele örneklem yöntemiyle belirlenen ve uygulama onamı veren üniversite öğrencilerine uygulanmış, öğrencilerin formu doldurması yaklaşık olarak 25 dakika sürmüştür. Uygulamalar sonrasında 597 öğrenciden oluşan bir veri seti elde edilmiş, elde edilen veri seti bilgisayar ortamında depolanmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde Gizil Profil Analizi (GPA) kullanılmıştır. GPA; psikolojik ve sosyal bilimlerde, gözlemlenen değişkenler üzerinden gizil (latent) alt grupların keşfedilmesini sağlayan güçlü bir istatistiksel tekniktir. GPA, bireyleri belirli özelliklere veya davranışlara göre gruplara yerleştirir ve bu grupların karakteristiklerini anlamamıza yardımcı olur (Muthén ve Muthén, 2000). Bu analiz

yöntemi, sınıflandırma analizlerinin bir türü olarak, veri setindeki gizli yapıları ve bireyler arasındaki benzerlikleri ortaya çıkarmak için kullanılır. GPA'nın en önemli avantajlarından biri değişkenler arasındaki ilişkileri doğrudan gözlemlemeden sadece gözlemlenen verilerle alt grupları belirleyebilmesidir. Bu yöntem; bireylerin özelliklerine dayalı olarak gruplara ayrılmasını sağlar ve her grubun belirli psikolojik, sosyal veya davranışsal özellikleri hakkında derinlemesine bilgi verir. GPA, özellikle homojen alt grupların belirlenmesi açısından önemlidir çünkü bu gruplar arasındaki farklılıkları anlamak, daha hedeflenmiş müdahale stratejilerinin geliştirilmesine olanak sağlar.

Analizde öncelikle, modeldeki değişkenler arasındaki ilişkiler için sağlam maksimum olabilirlik tahminleri (robust maximum likelihood estimates) Gizil Profil Analizi'ne tabi tutulmuştur (Collins ve Lanza, 2010). GPA'de, en iyi uyum sağlayan modeli belirlemek amacıyla profil sayısı aşamalı olarak artırılarak gizil profil sayısı belirlenmiştir. Model uyumu Akaike Bilgi Kriteri (AIC) (Akaike, 1987), Bayesyen Bilgi Kriteri (BIC) (Raftery, 1995) ve Düzeltilmiş Bayesyen Bilgi Kriteri (ABIC) (Burnham ve Anderson, 2004) kullanılarak değerlendirilmiştir. AIC, BIC ve ABIC değerlerinin düşük olması, daha iyi bir model uyumunu göstermektedir (Preacher ve Hayes, 2008). Ayrıca modelin istatistiksel anlamlılığını değerlendirmek için Vuong-Lo-Mendel-Rubin olasılık oranı testi (VLMR) ve Lo-Mendel-Rubin olasılık oranı testi (LMR) kullanılmıştır (Lo vd., 2001). En uygun profil sayısı belirlendikten sonra gizil profil sınıflandırmasının güvenilirliğini değerlendirmek amacıyla entropi indeksi hesaplanmıştır. 0.80'in üzerindeki entropi değerleri kabul edilebilir düzeyde olup gizil profiller içinde yeterli homojenlik olduğunu göstermektedir (Clark, 2010; Wang ve Wang, 2020).

Gizil profiller belirlendikten sonra her bir profilin özelliklerini incelemek amacıyla regresyon analizleri yapılmıştır. Bu analizlerde gizil profil üyelik olasılıkları bağımlı değişken olarak, modeldeki gözlenen değişkenler ise bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Gizil profil sınıflandırmasının kabul edilebilir homojenlik düzeyine ulaşabilmesi için her bir profil için üyelik olasılıklarının 0.70 veya üzerinde olması önerilmektedir (Nagin, 2005). En uygun karma modelden elde edilen gizil profiller bu regresyon analizleriyle ortaya çıkan özelliklere göre adlandırılmıştır. Son olarak, gizil profiller arasında psikolojik semptomlar (depresyon, kaygı ve stres) açısından farklılıkları incelemek amacıyla 3 aşamalı regresyon analizi (Asparouhov ve Muthén, 2014) gerçekleştirilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Betimleyici İstatistiklere İlişkin Bulgular

Tablo 3.1 araştırmada kullanılan değişkenlerin öçümlerine ait Pearson moment çarpım korelasyon katsayılarını, aritmetik ortalama puanlarını, standart sapma, minumum, maksimum, basıklık, çarpıklık ve Cronbach alfa değerlerini sunmaktadır.

Tablo3.1: Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikler

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Siber Zorbalık Mağ.	—										
2. Temel Psk. İht. Eng.	0.27**	—									
3. Benlik Saygısı	-0.16**	-0.53**	—								
4. Sosyal Destek	-0.12**	-0.27**	0.33**	—							
5. Sosyal Ağ Bağımlılığı	0.21**	0.46**	-0.29**	-0.06	—						
6. Anlık Mesj. Bağ.	0.25**	0.40**	-0.24**	-0.07	0.72**	—					
7. Online Oyun Bağ.	0.27**	0.22**	-0.16**	-0.09*	0.47**	0.42**	—				
8. Website Bağımlılığı	0.21**	0.40**	-0.29**	-0.08	0.71**	0.69**	0.50**	—			
9. Depresyon	0.17**	0.64**	-0.49**	-0.24**	0.51**	0.42**	0.29**	0.45**	—		
10. Anksiyete	0.18**	0.57**	-0.35**	-0.13**	0.53**	0.48**	0.31**	0.43**	0.76**	—	
11. Stres	0.23**	0.57**	-0.31**	-0.13**	0.49**	0.44**	0.28**	0.42**	0.77**	0.72**	—
Ortalama ($\bar{x}$)	13.43	28.75	28.91	54.16	13.45	13.07	10.78	13.16	8.02	7.78	8.59
Minimum – Maksimum	11-41	12-60	12-40	12-84	6-30	6-30	6-30	6-30	0-21	0-21	0-21
Standard sapma	4.52	10.80	5.64	19.57	5.38	5.56	5.59	6.06	5.48	5.28	5.17
Basıklık	0.76	0.39	0.05	-0.23	0.53	0.75	1.22	0.68	0.46	0.48	0.33
Çarpıklık	0.64	-0.31	-0.41	-1.03	-0.34	0.04	0.88	-0.28	-0.62	-0.55	-0.62

Cronbach Alpha	0.88	0.92	0.85	0.94	0.88	0.86	0.87	0.89	0.85	0.87	0.86

Not. * = p < .05, ** = p < .001

Tablodaki korelasyon değerleri incelendiğinde siber zorbalık mağduriyeti ile temel psikolojik ihtiyaçların engellenmesi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (r = .27, p < .001). Bu bulgu, bireylerin temel psikolojik ihtiyaçlarının (bağlanma, yeterlilik ve özerklik) karşılanmamasının siber zorbalığa maruz kalma riskini artırabileceğini göstermektedir. Benzer şekilde, siber zorbalık mağduriyetinin sosyal ağ bağımlılığı (r = .21, p < .001), anlık mesajlaşma bağımlılığı (r = .25, p < .001), online oyun bağımlılığı (r = .27, p < .001) ve website bağımlılığı (r = .21, p < .001) ile pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir. Bu bulgular, dijital medya bağımlılığı düzeyinin artmasının bireyleri siber zorbalık mağduriyetine açık hale gelmeyi beraberinde getirdiğini düşündürmektedir. Özellikle sosyal ağ bağımlılığı ile anlık mesajlaşma bağımlılığı arasındaki yüksek korelasyon (r = 0.72, p < .001) bu güçlü ilişkinin bir göstergesidir.

Psikolojik semptomlar açısından değerlendirildiğinde ise siber zorbalık mağduriyetinin depresyon (r = .17, p < .001), anksiyete (r = .18, p < .001) ve stres (r = .23, p < .001) ile anlamlı ve pozitif yönde ilişkiler içerisinde olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, siber zorbalık deneyimlerinin bireylerin ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğine işaret etmektedir. Ayrıca temel psikolojik ihtiyaçların engellenmesi ile depresyon (r = .64), anksiyete (r = .57) ve stres (r = .57) arasında yüksek düzeyde pozitif korelasyon bulunması bu ihtiyaçların karşılanmamasının genel psikolojik iyi oluş üzerinde ne denli kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Özellikle depresyon ve stres arasındaki yüksek korelasyon (r = 0.77, p < .001) ile anksiyete ve stres arasındaki güçlü ilişki (r = 0.72, p < .001) psikolojik semptomların birbirini besleyen bir etkileşim içinde olduğunu göstermektedir.

Öte yandan siber zorbalık mağduriyetinin benlik saygısı (r = –.16, p < .001) ve sosyal destek (r = –.12, p < .001) ile negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bu durum, yüksek benlik saygısı düzeyine sahip bireylerin ya siber zorbalığa daha az maruz kalabildiğini ya da bu tür deneyimlerden daha az etkilenebildiğini göstermektedir. Benzer şekilde güçlü sosyal destek sistemlerine sahip bireylerin çevrim içi olumsuz yaşantılara karşı daha dirençli olabileceği söylenebilir.

Bununla birlikte, benlik saygısı ile sosyal ağ bağımlılığı ($r = –0.29$, $p < .001$) ve online oyun bağımlılığı ($r = –0.16$, $p < .001$) arasında da negatif ilişkiler bulunması benlik saygısının dijital bağımlılıklarla ilişkili olabileceğini göstermektedir.

Tablodaki diğer değişkenler arasındaki ilişkiler de dikkat çekicidir. Temel psikolojik ihtiyaçların engellenmesi ile sosyal destek ($r = –0.27$, $p < .001$) ve benlik saygısı ($r = –0.53$, $p < .001$) arasında negatif yönde ve anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur. Bu bulgular, bireylerin psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunda kendilerini daha az değerli hissedebileceğini ve sosyal destek ağlarından da yeterince faydalanamayabileceklerini göstermektedir. Ayrıca sosyal ağ bağımlılığı ile anlık mesajlaşma bağımlılığı ($r = 0.72$, $p < .001$) ve website bağımlılığı ($r = 0.71$, $p < .001$) arasında yüksek derecede pozitif ilişkiler olduğu görülmektedir. Bu da dijital bağımlılıklar arasında sıkı bir etkileşim olduğunu ve bireylerin bu bağımlılıklar arasında geçiş yapabileceklerini göstermektedir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulguya göre sosyal ağ bağımlılığı ile depresyon ($r = 0.51$, $p < .001$), anksiyete ($r = 0.53$, $p < .001$) ve stres ($r = 0.49$, $p < .001$) arasında da anlamlı pozitif ilişkiler bulunmaktadır. Bu bulgular, sosyal medya bağımlılığının ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yarattığını ve dijital medya kullanımının psikolojik semptomları şiddetlendirebileceğini düşündürmektedir. Diğer yandan anlık mesajlaşma bağımlılığı ile depresyon ($r = 0.42$, $p < .001$), anksiyete ($r = 0.48$, $p < .001$) ve stres ($r = 0.44$, $p < .001$) arasında da pozitif korelasyon tespit edilmiştir; bu da çevrim içi mesajlaşmanın bireylerin ruhsal durumunu etkileyebileceğini ortaya koymaktadır.

Öte yandan betimleyici istatistiklere ilişkin diğer veriler incelendiğinde tüm değişkenlerin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerinin ±1 sınırları içerisinde yer aldığı görülmekte bu durum verilerin normal dağılıma sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca tüm değişkenlere ilişkin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları .84 ile .94 arasında değişmekte olup, kullanılan ölçeklerin güvenilirlik düzeylerinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Bu da elde edilen verilerin tutarlı ve güvenilir bir şekilde ölçüldüğünü ve analize uygun olduğunu ortaya koymaktadır.

3.2.Gizil Profil Analizine İlişkin Bulgular

Tablo 3.2'de model uyumunu değerlendirmek için gizil profil analizine ilişkin model uyum indeksleri (AIC, BIC, ABIC, VLMR ve LMR) kullanılarak gizil profil sayısı belirlenmiştir. Analiz, bir profilli modelden başlanarak beş profilli modele kadar olan seçenekler arasında yapılmıştır.

Tablo 3.2: Gizil Profil Analizin Model Uyum Değerleri

Latent Profiller	Parametreler							
	AIC	**BIC**	**ABIC**	**Entropy**	**VLMR**	**P**	**LMR**	**p**
1 profil	32110.079	32180.350	32129.554	-	-	-	-	-
2 profil	31125.582	31235.380	31156.012	.851	1002.497	<.05	985.369	<.05
3 profil	**30759.300**	**30908.625**	**30800.685**	**.832**	**384.282**	**<.05**	**377.716**	**<.05**
4 profil	30481.301	30670.153	30533.641	.858	228.997	>.05	290.942	>.05
5 profil	30285.438	30513.818	30348.733	.888	275.979	>.05	210.209	>.05

Not. AIC= Akaike Information Criteria; BIC = Bayesian Information Criteria; ABIC = Adjusted Bayesian Information Criteria; VLMR = Vuong-Lo-Mendell-Rubin Likelihood Ratio Test; LMR = Lo-Mendell-Rubin Adjusted Likelihood Ratio Test.

Analiz sonuçlarına göre iki profilli modelde AIC, BIC ve ABIC değerlerinin düşük olduğu (AIC = 31125.582, BIC = 31235.380, ABIC = 31156.012) ve VLMR ($p < .05$) ile LMR ($p < .05$) testlerinin istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Analize üç profilli modelle devam edilmiş, üç profil modelde AIC, BIC ve ABIC değerlerinin daha düşük olduğu (AIC = 30759.300, BIC = 30908.625, ABIC = 30800.685) ve VLMR ($p < .05$), LMR ($p < .05$) testlerinin de istatistiksel açıdan anlamlı olduğu görülmüştür. Bu sonuç, üç profil modelin iki profilli modele göre daha iyi bir uyum sağladığını ortaya koymaktadır. Analizin devamında dört ve beş profilli modeller denenmiş; bu modellerde AIC, BIC ve ABIC değerlerinin düşük olmasına rağmen VLMR ve LMR testlerinden elde edilen değerlerin istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu durum, dört ve beş profilli modellerin model uyumunu istatistiksel açıdan doğrulamadığını göstermektedir.

Model uyum değerlerlendirmesinde kullanılan bir diğer gösterge olan entropi değerine göre üç profilli modelin entropi değeri 0.832 olarak hesaplanmıştır. Bu da üç

profilli modeldeki her bir profilin homojen yapılar olduğunu göstermektedir. Analizde ayrıca üç profilli modeldeki profil üyelik olasılıklarının sırasıyla 0.862, 0.949 ve 0.926 olması güçlü bir sınıflandırma doğruluğuna işaret etmektedir (Tablo 3.3). Bu bulgular, üç profilli modelin daha tutarlı ve güvenilir bir yapı sunduğunu ve her bir profilin açıkça tanımlandığını göstermektedir. Sonuç olarak; bu analizde en uygun modelin üç profil modeli olduğu ve modelin iyi uyum sağladığını, profillerin net bir şekilde tanımlandığını ve sınıflandırma doğruluğunun yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3.3: Üç Profilli Modeli için Profil Üyeliğinin Ortalama Olasılıkları

Profil	1	2	3
1	**0.926**	0.074	0.000
2	0.048	**0.928**	0.024
3	0.000	0.094	**0.906**

3.2.1. Gizil Profilleri Karakteristik Özellikleri

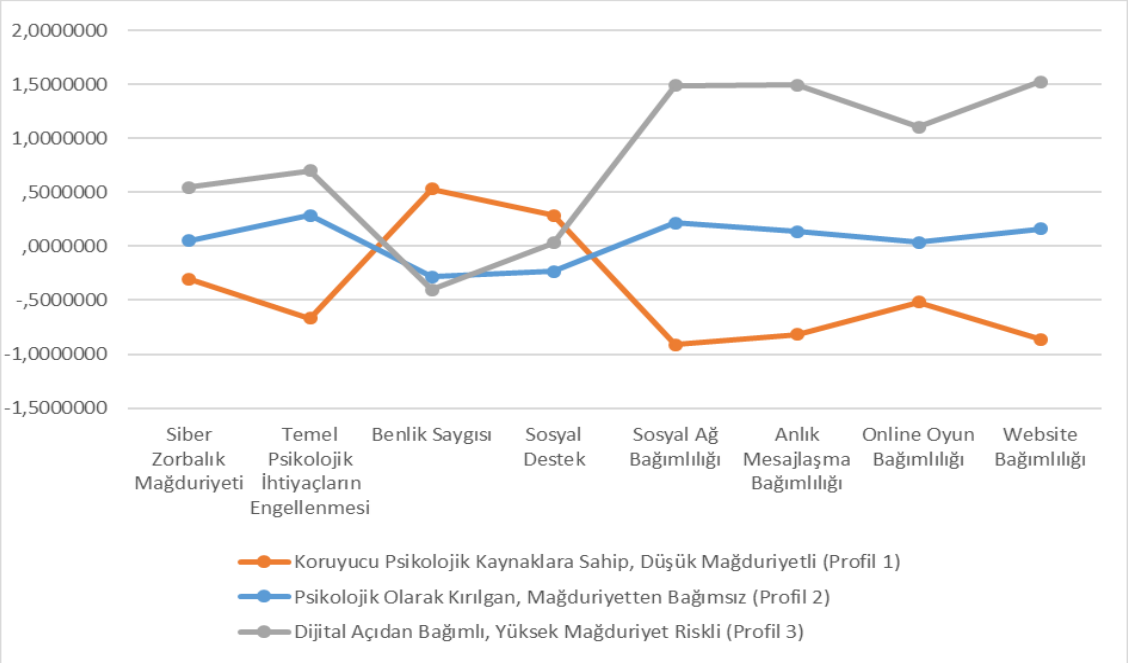
Şekil 1, standartlaştırılmış ortalama puanlar (Z puanları) temel alınarak yapılan üçlü profilli çözümün grafiğini içermektedir. Profil 1'de yer alan bireyler, genel olarak psikolojik açıdan daha sağlıklı ve dijital medya kullanımında düşük risk düzeyine sahip bireylerdir. Siber zorbalık mağduriyeti (Z = -0.30) ve temel psikolojik ihtiyaçların engellenmesi (Z = -0.67) puanları ortalamanın biraz altındadır yani bu bireyler daha az zorbalığa maruz kalmakta ve psikolojik ihtiyaçları daha az engellenmektedir. Benlik saygısı (Z = 0.53) ve algılanan sosyal destek (Z = 0.28) puanları ise ortalamanın üzerinde olup bu bireylerin kendilerine olan güvenleri ve sosyal çevrelerinden aldıkları destek güçlüdür. Buna karşılık, sosyal ağ bağımlılığı (Z = -0.91), anlık mesajlaşma bağımlılığı (Z = -0.82), online oyun bağımlılığı (Z = -0.52) ve web site bağımlılığı (Z = -0.86) puanları belirgin şekilde düşüktür. Bu durum, bu bireylerin dijital medya kullanımını kontrol altında tutabildiklerini göstermektedir.

Profil'deki bireyler hem psikolojik kaynaklar hem de dijital kullanım açısından orta düzeyde risk taşıyan bireylerden oluşmaktadır. Siber zorbalık mağduriyeti (Z = 0.05) ve temel psikolojik ihtiyaçların engellenmesi (Z = 0.29) puanları ortalamanın biraz üzerindedir, bu da bireylerin hafif düzeyde psikolojik baskı ve zorbalık deneyimi yaşayabileceklerini göstermektedir. Benlik saygısı (Z = -0.28) ve sosyal destek (Z = -0.23) puanları ise ortalamanın biraz altında olup bu bireylerin kendilik algıları ve sosyal destek düzeyleri sınırlıdır. Sosyal ağ bağımlılığı (Z = 0.22), anlık mesajlaşma bağımlılığı

(Z = 0.14), online oyun bağımlılığı (Z = 0.04) ve web site bağımlılığı (Z = 0.16) puanları ise hafif düzeyde artmıştır. Bu veriler, bu grubun dijital platformlara olan ilgisinin zamanla artabileceğini ve önlem alınmazsa daha riskli bir duruma dönüşebileceğini göstermektedir.

Profil 3'teki bireyler psikolojik olarak en kırılgan ve dijital medya bağımlılığı açısından en riskli olanlardır. Siber zorbalık mağduriyeti (Z = 0.55) ve temel psikolojik ihtiyaçların engellenmesi (Z = 0.70) puanları oldukça yüksektir. Bu durum bu profildeki bireylerin sıklıkla zorbalığa maruz kaldığını ve temel ihtiyaçlarının karşılanmadığını hissettiklerini göstermektedir. Ayrıca benlik saygısı (Z = -0.41) puanları düşük seviyededir. Bu da bireylerin kendilerine karşı olumsuz bir bakış geliştirdiklerini işaret ederken sosyal destek (Z = 0.03) puanları ortalamaya yakındır. En dikkat çekici bulgu ise dijital bağımlılık düzeylerinin çok yüksek olmasıdır: sosyal ağ bağımlılığı (Z = 1.49), anlık mesajlaşma bağımlılığı (Z = 1.49), online oyun bağımlılığı (Z = 1.10) ve web site bağımlılığı (Z = 1.52). Bu, bireylerin dijital ortamlarda yoğun zaman geçirdiği ve bu ortamları bir kaçış veya başa çıkma yöntemi olarak kullanabileceğini düşündürmektedir.

Şekil 3.1: Standardize Edilmiş Ortalama Puanlara İlişkin Üçlü Profilli Çözüm

3.2.2.Gizil Profillerin Üyelik Olasılıklarına İlişkin Regresyon Analizi

Gizil profillere ilişkin çözümün ardından bayesyan yöntemle hesaplanan her bir profilin üyelik olasılığı bağımlı değişken; siber zorbalık mağduriyeti, temel psikolojik ihtiyaçların engellenme düzeyi, benlik saygısı, algılanan sosyal destek, sosyal ağ bağımlılığı, anlık mesajlaşma bağımlılığı, online oyun bağımlılığı ve web sitesi bağımlılığı değişkenleri bağımsız değişkenler olarak alınıp regresyon analizi yapılmıştır (Tablo 3.4).

Tablo 3.4: Gizil Profillerin Üye Olasılıklarına İlişkin Regresyon Analizi

Değişken	R^2	B	T	P	R^2	B	T	P	R^2	β	T	p
	Koruyucu Psikolojik Kaynaklara Sahip, Düşük Mağduriyetli (*n* = 221, 35.7%)				Psikolojik Olarak Kırılgan, Mağduriyetten Bağımsız (*n* = 281, 45.4%)				Dijital Açıdan Bağımlı, Yüksek Mağduriyet Riskli (*n* =95, 15.3%)			
Siber Zorb. M.	**0.06**	**-0.25**	**-6.318**	**.000****	0.00	0.07	1.607	.109	**0.06**	**0.24**	**6.04**	**.000****
Temel P. İ. E.	**0.30**	**-0.55**	**-15.95**	**.000****	**0.09**	**0.30**	**7.641**	**.000****	**0.11**	**0.33**	**8.416**	**.000****
Benlik S.	**0.19**	**0.44**	**11.788**	**.000****	**0.09**	**-0.29**	**-7.544**	**.000****	**0.03**	**-0.19**	**-4.598**	**.000***
Sosyal Destek	**0.06**	**0.23**	**5.867**	**.000****	**0.06**	**-0.24**	**-5.940**	**.000****	0.00	0.00	-0.003	.997
Sosyal Ağ B.	**0.56**	**-0.75**	**-27.68**	**.000****	**0.05**	**0.22**	**5.529**	**.000****	**0.47**	**0.68**	**23.128**	**.000****
Anlık Msj B.	**0.46**	**-0.67**	**-22.27**	**.000****	**0.02**	**0.13**	**3.255**	**.001***	**0.49**	**0.70**	**24.124**	**.000****
Online O. B.	**0.18**	**-0.43**	**-11.63**	**.000****	0.01	0.03	0.719	.472	**0.27**	**0.52**	**14.820**	**.000****
Website B.	**0.50**	**-0.71**	**-24.49**	**.000****	**0.03**	**0.16**	**3.963**	**.000****	**0.51**	**0.71**	**24.704**	**.000****

Not. * = p < .05, ** = p < .001,

Tablodaki verilere göre Profil 1 siber zorbalık mağduriyetinin düşük olduğu bir grup olarak öne çıkmaktadır (β = -0.25, p < .001). Bu profil üyelerinin temel psikolojik ihtiyaçlarının engellenme düzeyi anlamlı şekilde düşüktür (β = -0.55, p < .001) ve benlik saygıları yüksektir (β = 0.44, p < .001). Ayrıca sosyal destek algısı bu grupta pozitif ve anlamlıdır (β = 0.23, p < .001). Dijital bağımlılık türlerinin tümünde ise negatif ilişkiler gözlemlenmiştir yani sosyal ağ, anlık mesajlaşma, oyun ve web sitesi bağımlılıkları bu profilde düşüktür. Bu sonuçlar, Profil 1 üyelerinin psikolojik açıdan sağlam ve siber zorbalığa karşı korunaklı bireylerden oluştuğunu göstermektedir. Bu nedenle bu grup "Koruyucu Psikolojik Kaynaklara Sahip, Düşük Mağduriyetli" olarak adlandırılmıştır.

Profil 2 için ise siber zorbalık mağduriyeti ile üyelik olasılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($\beta = 0.07$, $p = .109$). Buna karşın, bu profilin temel psikolojik ihtiyaç engellenme düzeyi yüksektir ($\beta = 0.30$, $p < .001$) ve benlik saygısı düşüktür ($\beta = -0.29$, $p < .001$). Sosyal destek algısı da anlamlı şekilde azalmıştır ($\beta = -0.24$, $p < .001$). Dijital bağımlılık türlerinde ise çoğunlukla pozitif ve anlamlı ilişkiler mevcuttur. Özellikle sosyal ağ bağımlılığı bu grup için belirgindir ($\beta = 0.22$, $p < .001$). Bu bulgular, Profil 2'nin psikolojik açıdan risk altında olduğunu ancak doğrudan siber zorbalık mağduriyeti ile ilişkili olmadığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle bu grup "Psikolojik Olarak Kırılgan, Mağduriyetten Bağımsız" olarak tanımlanmıştır.

Profil 3, siber zorbalık mağduriyetinin yüksek olduğu bir profil olarak dikkat çekmektedir ($\beta = 0.24$, $p < .001$). Temel psikolojik ihtiyaçların engellenme düzeyi ve dijital bağımlılık türleri (sosyal ağ, anlık mesajlaşma, oyun, web sitesi bağımlılıkları) bu grupta anlamlı ve pozitif ilişkiler göstermektedir. Benlik saygısı ise anlamlı biçimde düşüktür ($\beta = -0.19$, $p < .001$). Sosyal destek algısının bu grupta anlamlı bir etkisi gözlenmemiştir. Bu veriler, Profil 3 üyelerinin yüksek düzeyde siber zorbalık mağduru olduklarını ve aynı zamanda psikolojik kırılganlık ile dijital bağımlılık sorunları yaşadıklarını göstermektedir. Bu grup "Dijital Açıdan Bağımlı, Yüksek Mağduriyet Riskli" olarak adlandırılmıştır.

3.2.3. Üç Aşamalı Regresyon Analizi

Analizde son olarak, üç aşamalı regresyon analizi ile gizil profillerin psikolojik semptomları (depresyon, anksiyete ve stress) sergileme riskleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir (Tablo 3.5). Analizde referans grubu olarak "Koruyucu Psikolojik Kaynaklara Sahip, Düşük Mağduriyetli" profil alınmıştır. Sonuçlar, "Psikolojik Olarak Kırılgan, Mağduriyetten Bağımsız" ve "Dijital Açıdan Bağımlı, Yüksek Mağduriyet Riskli" profillerinin, "Koruyucu Psikolojik Kaynaklara Sahip, Düşük Mağduriyetli" grubuna kıyasla depresyon ve anksiyete yaşama olasılıklarının istatistiksel açıdan anlamlı şekilde daha yüksek olduğunu göstermektedir. Özellikle, "Psikolojik Olarak Kırılgan, Mağduriyetten Bağımsız" profilinin depresyon için 1.196 (95% CI: 1.118–1.279) ve anksiyete için 1.077 (95% CI: 1.001–1.159) oranlarına sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu, bu gruptaki bireylerin depresyon yaşama olasılığının, "Koruyucu Psikolojik Kaynaklara Sahip, Düşük Mağduriyetli" profile kıyasla %19.6 daha fazla ve anksiyete yaşama

olasılığının %7.7 daha fazla olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak, "Dijital Açıdan Bağımlı, Yüksek Mağduriyet Riskli" profilinin depresyon için 1.193 (95% CI: 1.095–1.300) ve anksiyete için 1.191 (95% CI: 1.079–1.315) oranlarına sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu da, bu grubun depresyon yaşama olasılığının, "Koruyucu Psikolojik Kaynaklara Sahip, Düşük Mağduriyetli" profile kıyasla %19.3 daha fazla, anksiyete yaşama olasılığının ise %19.1 daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır.

Stres açısından ise "Koruyucu Psikolojik Kaynaklara Sahip, Düşük Mağduriyetli" grubu ile diğer profiller arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Her iki profilin de stres için odds oranları 1'e yakın (sırasıyla 1.009 ve 1.059) olarak hesaplanmıştır. Genel olarak bu bulgular depresyon ve anksiyetenin, psikolojik kırılganlık ve dijital bağımlılık gibi profillerde daha yaygın olduğunu gösterirken stres düzeylerinin gruplar arasında anlamlı bir fark göstermediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 3.5: Üç Aşamalı Regresyon Analizine Dayalı Olarak Gizil Profillerin Psikolojik Semptomlara İlişkin Riskleri

Değişken	Koruyucu Psikolojik Kaynaklara Sahip, Düşük Mağduriyetli (Referans Grup)		Psikolojik Olarak Kırılgan, Mağduriyetten Bağımsız		Dijital Açıdan Bağımlı, Yüksek Mağduriyet Riskli	
	Odds ratio	(95% CI)	Odds ratio	(95% CI)	Odds ratio	(95% CI)
Depresyon	-	-	**1.196****	**1.118 – 1.279**	**1.193****	**1.095 – 1.300**
Anksiyete	-	-	**1.077***	**1.001 – 1.159**	**1.191****	**1.079 – 1.315**
Stres	-	-	1.009	0.938 – 1.086	1.059	0.956 – 1.173

Not. * = p < .05, ** = p < .001

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen bulgular analiz edilmiş, mevcut alanyazın çerçevesinde değerlendirilmiş ve tartışılmıştır. Elde edilen sonuçlara dayalı çeşitli öneriler geliştirilmiştir.

4.1. Sonuç

Bu araştırmada; düşük benlik saygısı, yetersiz sosyal destek, temel psikolojik ihtiyaçların engellenmesi ve artan dijital bağımlılıkların siber zorbalık mağduriyeti riskini artırdığı saptanmıştır. Ayrıca siber zorbalık mağduriyetinin depresyon, anksiyete ve stres gibi psikolojik semptomlarla anlamlı ilişkisi olduğu bulunmuştur.

Gizil profil analizi sonucunda üç farklı profil ortaya konmuştur. Bunlar:

- Koruyucu Psikolojik Kaynaklara Sahip, Düşük Mağduriyetli
- Psikolojik Olarak Kırılgan, Mağduriyetten Bağımsız
- Dijital Açıdan Bağımlı, Yüksek Mağduriyet Riskli

olarak adlandırılmıştır.

Araştırmada yapılan üç aşamalı regresyon analiziyle öğrencilerin psikolojik semptom riskleri incelenmiştir. Referans grubu olarak "Koruyucu Psikolojik Kaynaklara Sahip, Düşük Mağduriyetli" profil seçilmiştir. Analiz sonuçları, "Psikolojik Olarak Kırılgan, Mağduriyetten Bağımsız" ve "Dijital Açıdan Bağımlı, Yüksek Mağduriyet Riskli" profilde yer alan öğrencilerin depresyon ve anksiyete yaşama olasılıklarının referans gruba göre anlamlı şekilde daha yüksek olduğunu göstermektedir. Özellikle "Psikolojik Olarak Kırılgan, Mağduriyetten Bağımsız" profilindeki öğrencilerin depresyon yaşama olasılığı %19.6, anksiyete yaşama olasılığı ise %7.7 daha fazladır. Bu durum bu gruptaki öğrencilerin psikolojik açıdan daha hassas olduğunu ve duygusal

sorunlarla daha sık karşılaştığını ortaya koymaktadır. Buna karşın bu grubun siber zorbalık mağduriyeti açısından yüksek risk taşımadığı da görülmüştür.

"Dijital Açıdan Bağımlı, Yüksek Mağduriyet Riskli" profilindeki öğrencilerin depresyon ve anksiyete yaşama olasılıkları ise sırasıyla %19.3 ve %19.1 daha yüksektir. Bu profil aynı zamanda siber zorbalık mağduriyetinin de yüksek olduğu bir grup olarak dikkat çekmektedir. Dijital bağımlılık düzeylerinin yüksek olması bu öğrencilerin internet ve sosyal medya ortamlarında daha fazla zaman geçirdiğini ve bu ortamlarda yaşanan zorluklardan psikolojik olarak daha fazla etkilendiğini göstermektedir. Stres açısından ise gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Hem "Psikolojik Olarak Kırılgan, Mağduriyetten Bağımsız" hem de "Dijital Açıdan Bağımlı, Yüksek Mağduriyet Riskli" profilde yer alan öğrencilerin stres düzeyleri, "Koruyucu Psikolojik Kaynaklara Sahip, Düşük Mağduriyetli" öğrencilere kıyasla anlamlı biçimde farklılaşmamıştır.

4.2. Tartışma

4.2.1. Betimleyici İstatistiklere İlişkin Tartışma

Çalışmanın bulgularına göre üniversite öğrencilerinde siber zorbalık mağduriyeti ile temel psikolojik ihtiyaçların (ilişkililik, yeterlilik ve özerklik) engellenmesi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu durum, söz konusu ihtiyaçların karşılanmamasının bireyleri siber zorbalığa karşı daha savunmasız hâle getirebileceğini göstermektedir. Mahan (2017) ve Sabancı (2018); yeterlilik, ilişkili olma ve özerklik ihtiyaçlarının engellenmesinin mağduriyet düzeyini artırdığını belirtmiştir. Zhang vd. (2024) ile Öven vd. (2024) ise bu ihtiyaçların karşılanmamasının siber zorbalığa maruz kalma riskini yükselttiğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde Musti'nin (2023) ergenlerle yürüttüğü çalışma da temel ihtiyaçların engellenmesinin mağduriyet riskini artırdığını göstermektedir. Tüm bu bulgular, temel psikolojik ihtiyaçların engellenmesinin siber zorbalık mağduriyetinde önemli bir risk faktörü olduğunu desteklemektedir.

Bireylerin dijital ortamlardaki davranışlarını etkileyen bir diğer önemli faktör ise teknoloji bağımlılığıdır. Nitekim çalışmanın bulgularına göre siber zorbalık mağduriyeti; sosyal medya, anlık mesajlaşma, online oyunlar ve web sitesi bağımlılığı ile anlamlı düzeyde ilişkilidir. Bu bağımlılıklar arttıkça mağduriyet yaşama olasılığı da yükselmektedir. Özellikle sosyal medya ve anlık mesajlaşma bağımlılıkları arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Başar (2019) araştırmasında teknoloji bağımlılığı ile siber

mağduriyet arasında düşük bir ilişki bulmuştur. Batmaz vd. (2020)'nin yaptığı araştırmada dijital oyun bağımlılığının mağduriyet ile siber zorbalık arasındaki ilişkide kısmen aracılık ettiği görülmüştür. Quilez-Robres vd. (2023) internet bağımlılığının mağduriyet ve zorba rollerini etkilediğini vurgularken, Lee vd. (2023) sosyal medya bağımlılığı ile siber mağduriyet arasında ilişki olduğunu belirtmiştir. Riadi ve Sunardi (2022) ise anlık mesajlaşma uygulamalarının siber zorbalığın yaygın mağduriyet platformları olduğunu ifade etmektedir. Bu bulgular, teknoloji bağımlılığının siber zorbalık mağduriyeti üzerindeki etkisini desteklemektedir.

Teknoloji bağımlılığı ve temel ihtiyaçların karşılanmaması gibi etkenlerin yanı sıra siber zorbalığın mağdurların ruh sağlığı üzerinde de önemli etkileri olduğu görülmektedir. Çalışmanın bulgularına göre siber zorbalık mağdurluğu depresyon, anksiyete ve stres gibi psikolojik semptomlarla anlamlı düzeyde ve pozitif yönde ilişkilidir. Siber zorbalığın psikolojik etkilerine dair araştırmalar, mağdurlar üzerinde olumsuz sonuçlar ortaya koymaktadır. Abudusufuer vd. (2022) siber mağduriyetin anksiyete, depresyon ve stres ile anlamlı ilişkilerini desteklemektedir. Benzer şekilde Ildırım vd. (2017) siber mağduriyet arttıkça depresyon ve anksiyete düzeylerinin yükseldiğini gözlemlemiştir. Dursun vd. (2020) ise mağdurların önemli bir kısmının öfke, sinirlilik, anksiyete ve üzüntü yaşadığını ayrıca uyku problemleri, konsantrasyon güçlüğü ve sosyal ilişkilerde değişiklikler yaşadığını bildirmiştir. Sezer Efe vd. (2022) de siber mağduriyet ile stres arasında pozitif bir ilişki olduğunu yani mağduriyet arttıkça stresin de arttığını ortaya koymuştur. Bu bulgular, siber zorbalığın mağdurların ruh sağlığı üzerinde ciddi olumsuz etkiler yarattığını desteklemektedir.

Siber zorbalığın psikolojik etkileri yalnızca depresyon ve anksiyete ile sınırlı kalmamakta, bireyin benlik algısını da olumsuz yönde etkilemektedir. Çalışmanın bulgularına göre siber zorbalık mağduriyeti ile benlik saygısı arasında negatif ve anlamlı bir ilişki vardır. Bu durum, benlik saygısı yüksek olan kişilerin ya daha az siber zorbalığa maruz kaldığını ya da bu tür deneyimlerden daha az etkilendiğini gösterir. Ayrıca benlik saygısı ile sosyal ağ bağımlılığı ve online oyun bağımlılığı arasında da negatif ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu sonuçlar benlik saygısının dijital bağımlılıkla bağlantılı olabileceğini gösterir. Taştekin (2016), siber mağduriyet ile benlik saygısı arasında anlamlı ve negatif bir ilişki bulmuştur. Benlik saygısı arttıkça siber mağduriyet azalır ancak bu ilişki güçlü değildir. Aydın (2019) ise siber zorbalık yapanlar ve mağdurların

benlik saygıları arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Siber mağduriyet puanı arttıkça benlik saygısı azalmaktadır. Öven vd. (2024) de siber zorbalığın öğrencilerin benlik saygısını olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Bireylerin siber zorbalığa karşı daha dirençli olabilmelerinde sosyal destek sistemlerinin rolü de göz ardı edilemez. Çalışmanın bulgularına göre siber zorbalık mağduriyeti ile sosyal destek arasında negatif ve anlamlı bir ilişki vardır. Güçlü sosyal destek sistemine sahip bireyler çevrim içi olumsuz deneyimlere karşı daha dirençlidir. Bingöl ve Tanrıkulu (2014); algılanan sosyal destek arttıkça siber zorbalık ve mağduriyetin anlamlı şekilde azaldığını, özellikle arkadaş ve öğretmen desteğinin etkili olduğunu belirtmiştir. Yiğit ve Seferoğlu (2017) ile Yetkin Tekin vd. (2022) de benzer şekilde düşük aile ve arkadaş desteğinin siber mağduriyet riskini artırdığını göstermiştir. Destekleyici olmayan ebeveyn tutumları ve düşük sosyal destek, bireylerin duygusal ve sosyal becerilerinin gelişimini engelleyerek mağduriyeti artırmaktadır. Mutlu vd. (2023) ise siber mağduriyetin sosyal destekle negatif ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, sosyal desteğin siber mağduriyetin önlenmesinde önemli bir koruyucu faktör olduğunu göstermektedir.

Çalışmada diğer değişkenler arasındaki ilişkiler de anlamlı bulunmuştur. Temel psikolojik ihtiyaçların engellenmesi, sosyal destek ve benlik saygısı ile negatif yönde ilişkilidir. Bu durum, psikolojik ihtiyaçları karşılanmayan bireylerin kendilerini daha az değerli hissettiklerini ve sosyal destekten yeterince yararlanamadıklarını göstermektedir. Bakır vd. (2023) araştırmasında, temel psikolojik ihtiyaçların (ilişkisellik, özerklik, yetkinlik) karşılanma düzeyi ile algılanan sosyal destek arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu sonuç, bireylerin psikolojik ihtiyaçları karşılanmadığında algılanan sosyal destek düzeyinin de azaldığını ortaya koymaktadır. Koç ve Arslan'ın (2019) üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmada, algılanan sosyal desteğin benlik saygısı üzerinde doğrudan ve pozitif bir etkisi olduğu belirtilmiştir. Algılanan sosyal destek arttıkça benlik saygısı yükselmekte, destek azaldığında ise benlik saygısı düşmektedir. Sharma (2022) tarafından yürütülen bir diğer çalışmada ise temel psikolojik ihtiyaçların tatmininin benlik saygısı ve saldırganlık üzerindeki etkisi incelenmiştir. Üniversite öğrencilerinden oluşan 140 kişilik bir örneklemle yapılan araştırmada; temel psikolojik ihtiyaçların karşılanma düzeyi ile benlik saygısı arasında pozitif, saldırganlık ile ise negatif yönde bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca benlik saygısı ile saldırganlık arasında

da negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Öte yandan bu çalışmada sosyal ağ bağımlılığı, anlık mesajlaşma ve internet sitesi bağımlılığı ile güçlü pozitif ilişkiler gözlemlenmiştir. Bu durum, dijital bağımlılık türleri arasında yakın bir bağlantı olduğunu ortaya koymaktadır. Gülnar'ın (2016) çalışmasında; üniversite öğrencilerinin en çok zamanı anlık mesajlaşmaya ayırdığı, bunu sosyal medya, müzik dinleme, oyun oynama ve video ya da televizyon izlemenin takip ettiği belirlenmiştir.

Sosyal ağ bağımlılığı ile depresyon, anksiyete ve stres arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişkiler saptanmıştır. Bu durum, sosyal medya kullanımının ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğini ortaya koymaktadır. Lozano Blasco vd. (2020) sosyal ağ bağımlılığı ile anksiyete arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Üniversite öğrencilerinden oluşan örneklemde, sosyal ağlara yönelik saplantılı tutumların anksiyeteyi artırdığını belirlemiştir. Ayrıca aşırı kullanımın azalması durumunda bireylerde yoksunluk benzeri kaygı belirtilerinin ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Bilge vd. (2020) sosyal medya bağımlılığı ile depresyon, anksiyete ve stres değişkenleri arasında anlamlı ilişkiler bulunduğunu ifade etmiştir. Şahin vd. (2022) ise sosyal medya bağımlılığı ile stres ve anksiyete arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra çalışmada, anlık mesajlaşma bağımlılığının da depresyon, anksiyete ve stresle pozitif ilişkili olduğu belirlenmiştir. Gülnar (2016), üniversite öğrencilerinde anlık mesajlaşma ile stres arasında pozitif bir ilişki olduğunu bildirmiştir. Bu bulgular, çevrim içi mesajlaşma kullanımının bireylerin psikolojik sağlığını olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir.

4.2.2. Gizil Profil Analizlerine İlişkin Tartışma

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin siber zorbalık mağduriyet düzeylerine göre sınıflandırıldığı üç gizil profil belirlenmiştir. Bu profiller, benlik saygısı, temel psikolojik ihtiyaçların engellenme düzeyi, sosyal destek algısı ve dijital bağımlılık türleri açısından anlamlı biçimde farklılaşmıştır. Ayrıca bu profillerin depresyon, anksiyete ve stres belirtileri taşıma riskleri de farklı düzeylerde ortaya çıkmıştır.

Birinci profil, "Koruyucu Psikolojik Kaynaklara Sahip, Düşük Mağduriyetli" bireyler grubu olarak tanımlanmaktadır. Bu grupta yer alan bireyler, düşük düzeyde siber zorbalık mağduriyeti ve dijital bağımlılık göstermekte; buna karşın yüksek benlik saygısına sahiptir. Hem psikolojik hem dijital alanlarda düşük risk düzeylerinin

gözlenmesi, yüksek benlik saygısı ve güçlü sosyal destek gibi koruyucu faktörlerin etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Literatürde de benlik saygısı yüksek ve sosyal destek ağı kuvvetli olan bireylerin çevrim içi tehditlerden daha az etkilendiği bildirilmektedir (Jankauskiene vd., 2008; Öven vd., 2024; Taştekin, 2016; Wright, 2017; Yiğit vd., 2018). Anichitoae vd. (2025) tarafından yürütülen bir meta-analiz çalışmasında; düşük benlik saygısı, düşük öz-yeterlik ve zayıf öz-kavramın siber mağduriyetle anlamlı biçimde ilişkili olduğu saptanmıştır. Bu bulgular, psikolojik açıdan güçlü bireylerin çevrim içi risklere karşı daha dayanıklı olabileceğini desteklemektedir. Benzer şekilde Bányai vd. (2017) tarafından Macaristan'da gerçekleştirilen temsili bir araştırmada; sosyal medya kullanım süresi az, benlik saygısı yüksek ve depresyon düzeyi düşük bireylerden oluşan "düşük riskli grup" tanımlanmıştır. Bu grubun, internet kullanımının sınırlılığı ve depresyon ile anksiyete gibi belirtilerin azlığı bakımından "risk taşımayan" bireylerle benzer özellikler taşıdığı görülmektedir. Moreno vd. (2022) psikolojik olarak destekleyici bir aile ortamına sahip, dijital sınırları net bir şekilde belirlenmiş ve ebeveyn iletişimi güçlü olan ergenlerin, dijital ve psikolojik risklere karşı kendilerini daha iyi savunabildiklerini ortaya koymuştur. Bu bulgular, söz konusu profilin özellikleriyle yüksek ölçüde örtüşmektedir. Ayrıca Yazıcı Kabadayı vd. (2025) tarafından 15.8 yaş ortalamasına sahip 394 ergenle gerçekleştirilen çalışmada; siber zorbalığa en az karışan, yalnızlık düzeyi düşük, öz-düzenleme ve psikolojik dayanıklılığı yüksek bireylerden oluşan %64.1'lik kesim, çevrim içi risklerden en az etkilenen ve koruyucu psikososyal faktörlere sahip bireyler olarak tanımlanmıştır. Bu kapsamda, benlik saygısı ve sosyal destek gibi koruyucu nitelikler, bireylerin dijital ortamdaki risklere karşı daha dirençli olmalarında belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu durum, çalışmada tanımlanan "koruyucu psikolojik kaynaklara sahip, düşük mağduriyetli" birey profiliyle örtüşmektedir.

İkinci profil, "Psikolojik Olarak Kırılgan, Mağduriyetten Bağımsız" bireyler grubudur. Bu grup temel psikolojik ihtiyaçların karşılanamaması, düşük benlik saygısı ve zayıf sosyal destek gibi özelliklerle dikkat çekmektedir. Literatürde bu faktörlerin siber zorbalık mağduriyeti ile ilişkili olduğu belirtilmekle birlikte (Corcoran vd., 2012; Geng vd., 2023; Göksu vd., 2024; Mahan, 2017; Sabancı, 2018; Tuğran ve Dost, 2022; Yiğit ve Seferoğlu, 2017; Yetkin Tekin vd., 2022), bu profil için siber zorbalık mağduriyetinin doğrudan belirleyici olmadığı görülmektedir (Balakrishnan ve Fernandez, 2018; Brack ve Caltabiano, 2014; Mutlu vd., 2023; Eroğlu, 2014; Mahan, 2017; Öven vd., 2024). Buna

rağmen bireylerin psikolojik olarak hassas yapıda olmaları ve dijital bağımlılık eğilimlerinin yüksek olması, olumsuz duygularla başa çıkmak için dijital platformlara yöneldiklerini düşündürmektedir. Zhang vd. (2021) tarafından Çin'de 734 birinci sınıf erkek üniversite öğrencisiyle yapılan çalışmada, Orta Düzey İnternet Bağımlılığı Profili (%35,7) orta düzeyde internet kullanımı ile birlikte yüksek depresyon, yüksek dürtüsellik ve düşük sosyal destekle karakterize edilmiştir. Oliveira vd. (2024) çalışmasında ise duygu düzenleme güçlükleri yaşayan üniversite öğrencilerinin düşük öznel iyi oluş ve yüksek internet bağımlılığı gösterdiği, özellikle "Düşük Duygu Düzenleme Profili" ve "Düşük İçgörü Profili"ne sahip bireylerin psikolojik olarak kırılgan olduğu vurgulanmıştır. Bu bulgular, söz konusu profildeki bireylerin olumsuz duygularla başa çıkmak için dijital platformlara yönelme eğiliminde olduklarını ortaya koymaktadır.

Üçüncü profil "Dijital Açıdan Bağımlı Yüksek Mağduriyet Riskli" olarak tanımlanmaktadır. Bu grup hem siber zorbalık mağdurluğu hem de dijital bağımlılık açısından en yüksek risk düzeyindedir. Profildeki bireylerin temel psikolojik ihtiyaçları karşılanmamakta ve benlik saygıları düşüktür. Sosyal medya, mesajlaşma, oyun ve web bağımlılığı bu kişilerde yüksektir. Ayrıca depresyon ve anksiyete yaşama olasılıkları anlamlı şekilde artmıştır. Wang vd. (2024), internet bağımlılığı en yüksek olan profilin depresyon ve anksiyete düzeylerinin yüksek olduğunu, bireylerin interneti yaşam sorunlarından kaçmak için kullandıklarını bildirmiştir. Zhang vd. (2025) Çin'de ortaokul öğrencilerinin çevrim içi risklere maruziyetini latent profil analiziyle incelemiştir. Düşük, orta ve yüksek risk olmak üzere üç profil belirlemiştir. Yüksek risk grubundaki öğrencilerde anksiyete, depresyon ve davranışsal sorunlar daha sık görülürken düşük risk grubunda bu belirtiler daha azdır. İnternet bağımlılığı, uygunsuz içeriklere maruz kalma ve siber zorbalık gibi çevrim içi risklerin öğrencilerin ruh sağlığını olumsuz etkilediği vurgulanmaktadır. Benzer şekilde Peras vd. (2025) farklı mağduriyet düzeylerine göre öğrenci profillerini ortaya koyduğu çalışmada "şiddetli mağdur" olarak tanımlanan grup sözel, ilişkisel ve siber zorbalıkta en yüksek mağduriyeti yaşamaktadır. Bu grup yalnızlık, düşük benlik algısı, düşük akran desteği ve yüksek negatif duygulanım düzeyiyle psikososyal açıdan yüksek risk altındadır. Bu özellikler "Dijital Açıdan Bağımlı Yüksek Mağduriyet Riskli" profil ile önemli benzerlik göstermektedir. Her iki çalışmada da mağdur bireylerin benlik algısının düştüğü, düşük sosyal destek aldığı ve ciddi psikolojik sorunlar yaşadığı görülmektedir.

Bu çalışmada gerçekleştirilen üç aşamalı regresyon analizine göre psikolojik semptomlar bakımından profiller arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Koruyucu Psikolojik Kaynaklara Sahip, Düşük Mağduriyetli referans grubuna kıyasla Psikolojik Olarak Kırılgan, Mağduriyetten Bağımsız ve Dijital Açıdan Bağımlı, Yüksek Mağduriyet Riskli profillerin depresyon ve anksiyete yaşama olasılıklarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna karşın stres düzeyleri açısından profiller arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

Martínez-Monteagudo vd. (2020) İspanyol ergenler arasında siber zorbalık rollerinin (mağdur, zorba, hem zorba hem mağdur) sosyal anksiyete düzeyleriyle ilişkisini incelemiş ve latent sınıf analiziyle üç profil belirlemiştir. Yüksek siber zorbalık (zorba-mağdur), düşük siber zorbalık (nadiren zorba veya mağdur) ve siber zorbalığa karışmayanlar. Çalışmada siber zorbalık davranışları ile sosyal anksiyete düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Yüksek siber zorbalık profiline sahip ergenlerin sosyal ortamlarda genel kaçınma ve rahatsızlık düzeyleri diğer gruplara kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Buna karşılık düşük siber zorbalık ve siber zorbalığa hiç karışmamış gruplar yeni sosyal durumlarda kaçınma ve olumsuz değerlendirilme korkusu açısından daha yüksek sosyal anksiyete düzeyleri göstermiştir. Bu çalışmada siber zorbalığa maruz kalmanın ya da dahil olmanın ergenlerde sosyal anksiyete semptomlarını artırabileceğini ve bu ilişkinin karşılıklı olabileceğini ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Martínez-Monteagudo vd. (2020) İspanya'daki 1282 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirdiği araştırmada depresyon ve stres düzeyi yüksek olan öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma olasılıklarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Depresyon puanındaki her artış siber mağduriyet riskini %14, stres puanındaki artış ise %9 oranında artırmaktadır. Anksiyetenin doğrudan anlamlı etkisi bulunmamakla birlikte bazı bölümlerde dolaylı etkilerinden söz edilmiştir. Martínez-Monteagudo vd.'nin (2024) çalışmasında ise siber mağdurlar ve mağdur-zorbaların olaya karışmayanlara ve yalnızca zorba olanlara kıyasla daha yüksek anksiyete düzeylerine sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca mağdur-zorbalar ile zorbaların depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yapılan bu çalışmada da Psikolojik Olarak Kırılgan, Mağduriyetten Bağımsız ve Dijital Açıdan Bağımlı, Yüksek Mağduriyet Riskli profillerin anksiyete ve depresyon yaşama olasılıkları anlamlı düzeyde daha yüksektir. Her iki çalışmada da psikolojik olarak riskli ya da zorbalıkla ilişkili profillerde anksiyete ve depresyonun arttığı vurgulanmaktadır.

Martínez-Monteagudo vd.'nin (2024) çalışmasında stres düzeyinde anlamlı farklar saptanmıştır. Lakin yapılan bu araştırmada stres açısından anlamlı fark bulunmamıştır. Genel olarak bakıldığında ise siber mağduriyet psikolojik riskin artmasında belirleyici olarak ortaya çıkmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin maruz kaldığı siber zorbalık durumlarını anlayabilmek için bu olgunun psikolojik temelleriyle dijital davranış biçimlerinin birlikte ele alınması gerekmektedir. Elde edilen bulgular temel psikolojik ihtiyaçların karşılanmaması, düşük benlik saygısı, yetersiz sosyal destek ve sosyal medya, anlık mesajlaşma ya da çevrim içi oyunlara yönelik dijital bağımlılık türlerinin siber mağduriyetle anlamlı şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca siber zorbalık mağduriyetinin depresyon, anksiyete ve stres düzeylerini artırdığı benlik saygısı ile sosyal destek algısını ise zayıflattığı anlaşılmaktadır. Gizil profil analizleri psikolojik dayanıklılığı yüksek bireylerin dijital ortamdaki risklere karşı daha korunaklı olduğunu buna karşılık kırılgan psikolojik yapılara sahip bireylerin daha savunmasız olduğunu ortaya koymaktadır.

4.3. Öneriler

4.3.1. Eğitimcilere Yönelik Öneriler

Araştırma sonuçlarına göre, "Psikolojik Olarak Kırılgan, Mağduriyetten Bağımsız" ve "Dijital Açıdan Bağımlı, Yüksek Mağduriyet Riskli" profildeki öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin düşük olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, siber mağduriyetle mücadelede öğrencilerin benlik saygısını güçlendirmenin önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kapsamda da yükseköğretim kurumlarında öğrencilerin benlik saygısını artırıcı faaliyetler (kulüp etkinlikleri, atölye çalışmaları, psikoeğitim programları, grup ve bireysel danışmanlık) yapılmalıdır. Bu faaliyetlerle üniversite öğrencilerinin güçlü yönlerini fark etmeleri, akademik ve sosyal alanda başarı oranlarının arttırılması desteklenecektir.

"Koruyucu Psikolojik Kaynaklara Sahip, Düşük Mağduriyetli" profilde yer alan öğrencilerin güçlü bir sosyal destek sistemine sahip oldukları dikkat çekmektedir. Bu bulgu, sosyal destek ağlarının siber zorbalığa karşı koruyucu bir faktör olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla üniversitelerde akran destek grupları, mentorluk programları, sosyal destek programları ve iş birliğine dayalı öğrenme ortamlarının yaygınlaştırılması

önem arz etmektedir. Böylelikle mağdur öğrenciler sosyalleşebilecek ve problemlerinde destek olabilecek kişiler bulabilecektir.

Araştırmada teknoloji bağımlılığı ile siber mağduriyet arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle üniversite öğrencilerinin dijital ortamlarda karşılaşabilecekleri siber zorbalık türleri hakkında farkındalık kazanmaları önem taşımaktadır. Teknolojinin doğru kullanımı ve dijital etik konularında seçmeli dersler veya seminerler düzenlenebilir. Ayrıca teknoloji bağımlılığını önlemeye yönelik müdahaleler kapsamında öğrencilerin dijital medya kullanım alışkanlıkları değerlendirilerek, dengeli yaşam pratikleri benimsemeleri ve alternatif sosyal etkinliklere yönlendirilmeleri sağlanmalıdır. Dijital okuryazarlık temelli ders içerikleri ve sınıf içi etkinliklerle doğru teknoloji kullanımı teşvik edilmeli, öğrencilerin olumsuz dijital deneyimlerini güvenle paylaşabilecekleri destek mekanizmaları oluşturulmalıdır.

4.3.2. Ruh sağlığı Uzmanlarına Yönelik Öneriler

Yapılan çalışmada ortaya konan siber mağduriyet profilleri (Psikolojik Olarak Kırılgan, Mağduriyetten Bağımsız ve Dijital Açıdan Bağımlı, Yüksek Mağduriyet Riskli) dikkate alınarak bireylere uygun terapi yaklaşımları geliştirilmelidir. Ruh sağlığı uzmanları; üniversite öğrencilerine yargılayıcı olmayan, bilgilendirici ve yönlendirici bir rehber olarak yaklaşmalı; öğrencilerin siber zorbalıkla başa çıkmalarına destek olmalı ve neler yapabilecekleri konusunda onları bilinçlendirmelidir. Öğrencilerin, psikolojik sağlamlıklarını artırmak adına internetin doğru ve bilinçli kullanımına yönelik bilgilendirilmelidir. Bu kapsamda çalışma, özellikle düşük risk grubundaki bireyler için önleyici bir nitelik taşımaktadır. Dijital Açıdan Bağımlı ve Yüksek Mağduriyet Riskli profillere sahip öğrenciler söz konusu olduğunda ise gerekli durumlarda ilgili kurum ve birimlere bilgi verilerek, öğrencilerin daha etkili psikolojik destek hizmetlerine erişimine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Psikolojik Olarak Kırılgan, Mağduriyetten Bağımsız ve Dijital Açıdan Bağımlı, Yüksek Mağduriyet Riskli öğrencilerin benlik saygısı ve sosyal destek kaynakları artırılmalıdır. Temel psikolojik kaynakların neden engellendiğine de dair araştırmalar yapılarak destek olunmalıdır. Bu süreçte psikolojik dayanıklılığı artırmaya yönelikte en etkili terapi yöntemleri araştırılarak uygulanmalıdır.

Teknoloji bağımlılığı konusunda gereken önlemler alınarak müdahaleler yapılmalıdır. Bu konuda farkındalık artırıcı grup çalışmaları ve bireysel psikoeğitim uygulamaları yapılabilir. Dijital Açıdan Bağımlı, Yüksek Mağduriyet Riskli gruplar için özellikle akran destek grupları oluşturulmalı ve kendilerinin yalnız olmadıkları hissettirilerek bu süreci birlikte atlatabilecekleri konusunda da destek sağlanarak farkındalık kazandırılmalıdır. Bu neticede araştırmada ortaya koyanan sosyal destek eksikliği kalkmış olacaktır.

Depresyonla baş etme, anksiyeteyi yönetme ve çevrim içi risklerle mücadele edebilme konusunda da psikoeğitimler verilmelidir. Bu konuda destek alabileceklerine dair ruh sağlığı uzmanları mağdurlara güven vermelidir.

4.3.3. Ailelere Yönelik Öneriler

Ailelerinden yeteri kadar sosyal destek alamayan öğrenciler dijital ortamlara bağımlılıkta daha fazla gelişim göstermektedir. Ebebeveynlerin artık yetişkinlik dönemine geçen gençlere, yargılayıcı olmayan destekleyici bir iletişim tarzı benimseyerek dijital dünyayla ilgili sınırların belirlenmesinde rehberlik etmeleri önemlidir.

Ebeveyn desteği üniversite öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma riskini azaltan önemli bir faktördür. Örneğin Koruyucu Psikolojik Kaynaklara Sahip Düşük Mağduriyetli profildeki öğrencilerde desteğin belirgin bir koruyucu etkisi gözlemlenmektedir. Benzer şekilde Dijital Açıdan Bağımlı Yüksek Mağduriyet Riskli gruptaki öğrenciler için de ebeveyn desteği zorbalıkla başa çıkmada kritik bir rol oynamaktadır.

Ebeveynlerin varlığı öğrencilerin siber mağduriyet yaşama olasılığını düşürmekte ve dijital bağımlılıkla mücadelede destek sağlamaktadır. Özellikle ruhsal sorunları bulunan veya bu tür belirtiler gösteren gençlerin profesyonel yardım almaları için ebeveynlerin teşvik edici tutum sergilemesi büyük önem taşımaktadır. Üniversite öğrencilerinin aileleriyle yaşadıkları bu paylaşım yalnız olmadıklarını ve destek gördüklerini hissetmelerine olanak tanır böylece çevrim içi zorbalığın olumsuz etkilerinin azaltılmasında koruyucu bir işlev görür. Bu bağlamda ebeveynlerin siber zorbalık dijital bağımlılık ve bu durumların psikolojik sonuçları hakkında farkındalık kazanmaları gerekmektedir. Ayrıca çevrim içi platformların doğru kullanımı ve olası yanlış

kullanımlarda nasıl hareket edilmesi gerektiği konusunda ailelerin eğitim programlarına katılarak bilinçlenmeleri önemli bir ihtiyaçtır.

4.3.4. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Yapılan çalışmanın bulguları 2024-2025 yıllarını kapsamakta olup daha geniş bir zaman aralığında gerçekleştirilecek boylamsal araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Elde edilen siber mağduriyet profillerinin zamanla nasıl değiştiği ve öğrencilerin teknolojideki değişimle birlikte nasıl süreçlerden geçtiği henüz bilinmemektedir. Bu nedenle siber mağduriyetin teknoloji bağımlılığı, benlik saygısı, psikolojik semptomlar (depresyon, anksiyete, stres) ve temel psikolojik ihtiyaçların engellenme düzeyiyle birlikte uzun bir süreçte incelendiği boylamsal çalışmalar önerilmektedir. Ayrıca bu tür araştırmalar farklı değişkenler aracılığıyla da ele alınabilir.

Siber mağduriyet profillerine (Koruyucu Psikolojik Kaynaklara Sahip, Düşük Mağduriyetli, Psikolojik Olarak Kırılgan, Mağduriyetten Bağımsız ve Dijital Açıdan Bağımlı, Yüksek Mağduriyet Riskli) uygun müdahale programlarının geliştirilmesi gerektiği önerilmektedir. Her profilde yer alan değişkenler (teknoloji bağımlılığı, benlik saygısı, psikolojik semptomlar ve temel psikolojik ihtiyaçların engellenmesi düzeyi) farklılık göstermektedir. Bu profillere dayalı olarak üniversite öğrencilerine yönelik psikoeğitim programları hazırlanıp uygulanabilir. Özellikle riskli gruba yönelik psikolojik destek içeren programların geliştirilmesi önem arz etmektedir. Söz konusu müdahale programlarının deneysel araştırmalarla sınanması ve psikolojik göstergeler üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi önerilmektedir.

Karma yöntem kullanımının artırılması önerilmektedir. Bu araştırmada nicel veriler üzerinden analiz yapılmıştır. Ancak bireylerin dijital ortamlarda yaşadıkları deneyimlerin derinlemesine anlaşılabilmesi için nitel yöntemlere de başvurulması gerekmektedir. Özellikle dijital bağımlılık eğilimleri ve siber mağduriyet düzeyleri yüksek profilleri anlamaya yönelik görüşme ve odak grup gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanılması yararlı olacaktır.

Siber mağduriyetle ilişkili çok sayıda değişkenin farklı profiller üzerindeki etkilerine odaklanan araştırmaların yapılması önerilmektedir. Bu çalışmada temel psikolojik ihtiyaçlar, benlik saygısı, sosyal destek ve dijital bağımlılık türleri gibi sınırlı sayıda değişken incelenmiştir. Oysa siber mağduriyetin çok boyutlu etkileri dikkate

alındığında; psikolojik rahatsızlıklar, kişiler arası ilişkiler, aile tutumları, akran baskısı, akademik erteleme, başarı düzeyleri, otomatik düşünceler ve okul iklimi gibi değişkenlerin de ileriki araştırmalara dâhil edilmesi önem arz etmektedir.

Koruyucu faktörlerin etkililiğini merkeze alan çalışmaların artırılması önerilmektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgular, yüksek benlik saygısı ve güçlü sosyal desteğin düşük siber mağduriyet düzeyi ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Ancak bu ilişkinin nedensel yapısını ortaya koymak amacıyla deneysel desenli araştırmaların yapılması gerekmektedir. Özellikle benlik saygısını artırmaya ya da sosyal destek algısını güçlendirmeye yönelik kısa ya da uzun süreli müdahale programlarının siber mağduriyet üzerindeki etkileri incelenmelidir.

Siber mağduriyet temelli profil analizlerine dayalı araştırmaların artırılması önerilmektedir. Türkiye'de siber zorbalık mağduriyetine ilişkin çalışmaların büyük bölümü genel tarama modelleriyle sınırlı kalmaktadır. Oysa bu çalışma, bireylerin psikolojik özelliklerine göre farklı gruplarda toplandığını ve her grubun özgül ihtiyaçlara sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu nedenle gelecekteki araştırmalarda benzer biçimde latent profil ya da sınıf analizlerinin kullanılması önemlidir.

4.3.5. Politika Geliştiricilere Yönelik Öneriler

Politika geliştiricilere yönelik olarak dijital güvenlik farkındalığını artırmayı amaçlayan yapılandırılmış eğitim programlarının geliştirilmesi ve bu programların öğrenciler için zorunlu hale getirilmesi önerilmektedir. Bu sayede hem siber mağduriyetin hem de teknoloji bağımlılığının azalacağı düşünülmektedir. Üniversiteye yeni başlayan öğrencilere yönelik olarak, çevrim içi ortamların doğru kullanımına ilişkin seminerlerin ve bilgilendirici broşürlerin oryantasyon haftasında sunulması önleyici bir adım olarak değerlendirilebilir.

Dijital Açıdan Bağımlı, Yüksek Mağduriyet Riskli profillerde yer alan öğrenciler için ruh sağlığı uzmanlarının sayısının artırılması önerilmektedir. Ayrıca bu öğrencilerin uzmanlara erişimini kolaylaştırmak amacıyla dijital platformlar üzerinden randevu alınmasına ve ön bilgi edinilmesine imkân tanıyan üniversiteye bağlı bir uygulamanın geliştirilmesi yararlı olacaktır.

Siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin hukuki haklarına ilişkin bilgi düzeylerinin artırılması, politika düzeyinde önemsenmelidir. Bu kapsamda üniversiteler

ile ilgili kamu kurumlarının iş birliğiyle kamu spotları ve görsel materyaller hazırlanarak öğrencilerin karşılaşabilecekleri riskler ve başvuru mekanizmaları hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanabilir. Böylece siber zorbalık durumlarında sessiz kalmak yerine harekete geçmeyi teşvik eden bir farkındalık düzeyinin oluşturulması mümkün hale gelecektir.

Yükseköğretim Kurulu ile Millî Eğitim Bakanlığı arasında kurulacak iş birlikleri çerçevesinde, üniversite müfredatına dijital platformların doğru kullanımına yönelik derslerin eklenmesi önerilmektedir. Bu derslerin yalnızca teknik becerilerle sınırlı kalmayıp dijital ortamdaki etik sorumlulukları da kapsayarak öğrencileri çok yönlü biçimde desteklemesi beklenmektedir.

Psikolojik açıdan kırılgan profillere sahip ve dijital bağımlılık eğilimi gösteren bireylerin ruh sağlığının korunmasına yönelik sistematik önlemlerin alınması, uzun vadede oluşabilecek sosyal maliyetleri azaltacaktır. Bu doğrultuda üniversite çağındaki gençleri hedef alan ulusal düzeyde ruh sağlığı politikalarının hazırlanması ve hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır. Ruh sağlığı uzmanları, eğitimciler ve politika yapıcıların iş birliğiyle oluşturulacak kapsamlı eylem planları, psikolojik destek süreçlerinin yalnızca müdahale değil; aynı zamanda önleme boyutunda da etkili bir biçimde işlemesini sağlayacaktır. Bu tür planların, dijital çağda ruh sağlığını merkeze alan bütüncül bir eğitim politikasının parçası olarak işlev göreceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Acar, T. (2009). *Dokuzuncu sınıf öğrencilerinde akran zorbalığı ve psikolojik belirtiler* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Agatston, P. W., Limber, S., & Kowalski, R. M. (2012). *Cyberbullying: Bullying in the digital age*. Wiley-Blackwell.

Ağirkan, M., Haspolat, N. K., & Çelik, O. (2024). Exploring different technology addiction types in young adults: A latent profile analysis. *Current Psychology, 43*, 27225–27238. https://doi.org/10.1007/s12144-024-06372-z

Akbulut, Y., & Eristi, B. (2011). Cyberbullying and victimisation among Turkish university students. *Australasian Journal of Educational Technology, 27*(7). https://doi.org/10.14742/ajet.910

Akpınar, Ş. (2013). *Yetiştirme yurdunda kalan erkek ergenlere uygulanan yapılandırılmış eğitimin benlik saygısı, umutsuzluk düzeyi ve intihar olasılığı üzerine etkisi* [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Aksaray, D. D. S. (2011). Siber zorbalık. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20*(2), 405–432.

Aksoy, A. ve Dilek, H. (2013). Ergenlerin benlik saygısı ile anne-babalarının benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(3), 95–109.

Al-Amer, R. M., Malak, M. Z., Shuhaiber, A. H., Aburoomi, R. J., & Darwish, M. (2025). Cyberbullying and stress, anxiety, and depression among university students: The mediating roles of social support and self-esteem. *New Review of Hypermedia and Multimedia*, 1–26. https://doi.org/10.1080/13614568.2025.2487269

Albikawi, Z. F. (2023). Anxiety, depression, self-esteem, internet addiction and predictors of cyberbullying and cybervictimization among female nursing university students: A cross-sectional study. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 20*(5), 4293. https://doi.org/10.3390/ijerph20054293

Allan, J. (2017). *An analysis of Albert Bandura's aggression: A social learning analysis*. Macat Library. https://doi.org/10.4324/9781912282425

Alyüz, A. ve Beyza, S. (2020). Sosyal desteğin birey yaşamında önemi ve sosyal hizmet. *Talim, 4*(1), 115–134. https://doi.org/10.37344/talim.2020.4

American Psychological Association (APA) (2018). Anxiety. In *APA Dictionary of Psychology*. 15 Mart 2025 tarihinde https://dictionary.apa.org/anxiety adresinden edinilmiştir.

American Psychological Association (APA) (2018). Depression. In *APA Dictionary of Psychology*. 15 Mart 2025 tarihinde https://dictionary.apa.org/depression adresinden edinilmiştir.

American Psychological Association (APA) (2018). Stress. In *APA Dictionary of Psychology*. 15 Mart 2025 tarihinde https://dictionary.apa.org/stress adresinden edinilmiştir.

Andersen, S. M., Chen, S., & Carter, C. (2000). Fundamental human needs: Making social cognition relevant. *Psychological Inquiry*, *11*(4), 269–275. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_02

Anichitoae, F. M., Dobrean, A., Georgescu, R. D., & Roman, G. D. (2025). Association between self-related cognitions and cyberbullying victimization in children and adolescents: A systematic review and meta-analysis. *Aggression and Violent Behavior, 80*, 1–16. https://doi.org/10.1016/j.avb.2024.102021

Arıcak, O. (2005). Üniversite öğrencilerinde benlik saygısı. *Psikoloji Çalışmaları,* (25), 19–30.

Arıcak, O. T. (2009). Psychiatric symptomatology as a predictor of cyberbullying among university students. *Eğitim Araştırmaları - Eurasian Journal of Educational Research,* (34), 167–184.

Arıcak, O. T., & Ozbay, A. (2015). Investigation of the relationship between cyberbullying, cybervictimization, alexithymia and anger expression styles among adolescents. *Computers in Human Behavior, 55*(Part A), 278–285. https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.09.015

Arıcak, O. T., Tanrıkulu, T. ve Kınay, H. (2012). Siber Mağduriyet Ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi, 2*(11), 1–6.

Arsenio, W. F. (2010). Social information processing, emotions, and aggression: Conceptual and methodological contributions of the special section articles. *Journal of Abnormal Child Psychology, 38*, 627–632. https://doi.org/10.1007/s10802-010-9408-z

Artino, A. R. Jr. (2007). *Bandura, Ross, and Ross: Observational learning and the Bobo doll* (ERIC Document No. ED499095). ERIC. https://eric.ed.gov/?id=ED499095

Aşantuğrul, N. ve Karabacak Çelik, A. (2023). Lise öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı ile sanal zorba ve mağdur olma arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying, 10*(1), 1–16.

Ayas, T. ve Pişkin, M. (2011). Akran zorbalığı ölçeği: çocuk formu. *Akademik Bakış Dergisi, 23*, 44–66.

Aydın, F. (2017). *Teknoloji bağımlılığının sınıf ortamında yarattığı sorunlara ilişkin öğrenci görüşleri* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Aydın, M. (2019). *Siber zorbalıkla karşılaşan gençlerin benlik saygısı ve stresle baş etme yöntemlerinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Babakhani, N. (2011). The effects of social skills training on self-esteem and aggression male adolescents. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 30*, 1565–1570. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.304

Bakır, V., Arslan, C., & Dilmaç, B. (2023). Z-kuşağı üniversite öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek ve stresle başa çıkma becerileri ile temel psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişki. *Milli Eğitim Dergisi, 52*(239), 2053–2076. https://doi.org/10.37669/milliegitim.1110796

Balakrishnan, V., & Fernandez, T. (2018). Self-esteem, empathy and their impacts on cyberbullying among young adults. *Telematics and Informatics, 35*(7), 2028–2037. https://doi.org/10.1016/j.tele.2018.07.006

Balcı, Ş. (2021). *Beliren yetişkinlik döneminde siber zorbalık ve siber mağduriyetin internet bağımlılığı ve sosyal anksiyete ile ilişkisi* [Yüksek lisans tezi]. Işık Üniversitesi.

Baldry, A. C., Sorrentino, A., & Farrington, D. P. (2018). Post-traumatic stress symptoms among Italian preadolescents involved in school and cyber bullying and victimization. *Journal of Child and Family Studies, 28*, 2358–2364. https://doi.org/10.1007/s10826-018-1122-4

Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning analysis*. Prentice-Hall. https://doi.org/10.2307/1227918

Bandura, A. (1977). Social learning theory. Prentice Hall. https://doi.org/10.1037/e513472013-001

Bandura, A., Ross, D., & Ross, S. A. (1961). Transmission of aggression through imitation of aggressive models. *The Journal of Abnormal and Social Psychology, 63*(3), 575–582. https://doi.org/10.1037/h0045925

Banyai, F., Zsila, A., Kiraly, O., Maraz, A., Elekes, Z., Griffiths, M. D., et al. (2017). Problematic social media use: Results from a large-scale nationally representative adolescent sample. *PLoS ONE, 12*(1), e0169839. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0169839

Başar, M. (2019). *Üniversite öğrencilerinin teknoloji bağımlılık, sanal zorba ve sanal mağdur olma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi].YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Batmaz, H., Ulusoy, Y., & İnceoğlu, F. (2020). The mediating role of digital game addiction in the correlation between cyber victimization and cyber bullying. *Social Sciences Studies Journal (SSSJournal)*. https://doi.org/10.26449/sssj.2726

Bayhan, V. (2020). Z kuşağı lise gençlerinde sosyal medya bağımlılığı ile siber zorbalık ve siber mağduriyet deneyimleri. *İlahiyat Akademi, 12*, 117–144.

Belsey, B. (2019). Cyberbullying: An emerging threat to the "always on" generation. Bullying.org. https://billbelsey.com/?p=1827

Beran, T., & Li, Q. (2005). Cyber-harassment: A study of a new method for an old behavior. Journal of Educational Computing Research, 32(3), 265–277. https://doi.org/10.2190/8YQM-B04H-PG4D-BLLH

Berkowitz, L. (1978). Whatever happened to the frustration-aggression hypothesis? *American Behavioral Scientist, 21*(5), 691–708. https://doi.org/10.1177/000276427802100505

Besag, V. E. (1989). *Bullies and victims in schools: A guide to understanding and management*. Open University Press.

Bilge, Y., Baydili, K., & Göktaş, S. (2020). Sosyal medya bağımlılığını yordamada anksiyete, stres ve günlük sosyal medya kullanımı: Meslek yüksekokulu örneği. *Bağımlılık Dergisi, 21*(3), 223–235.

Bingöl, N. ve Tanrıkulu, T. (2014). Siber zorba ve mağdur olma ile algılanan sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, 43*, 1-18.

Biricik, Y. S. (2018). *Akademik personelin örgütsel stres kaynakları ve stresle başa çıkma düzeylerinin öğrenilmiş güçlülük yönünden değerlendirilmesi* [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Brack, K., & Caltabiano, N. (2014). Cyberbullying and self-esteem in Australian adults. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace, 8*(2), Article 7. https://doi.org/10.5817/CP2014-2-7

Bronfenbrenner, U. (1977). İnsan gelişiminin deneysel bir ekolojisine doğru. *Amerikan Psikoloğu, 32* (7), 513–531. https://doi.org/10.1037/0003-066X.32.7.513

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press. https://doi.org/10.2307/j.ctv26071r6

Buldağ, İ. H. (2023). *Norm dışı davranış gösteren bireylerde saldırganlık, akran zorbalığı ve narsisizm* [Yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Bülbül, B. (2024). Ergenlerde öznel zindelik ve siber mağduriyet üzerine bir derleme. *Sürekli Eğitim Dergisi. 1*(1), 73-80

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.

Campbell, M., & Bauman, S. (2018). *Reducing cyberbullying in schools: International evidence-based best practices*. Academic Press.

Caplan, S. E. (2002). Problematic internet use and psychosocial well-being: Development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. *Computers in Human Behavior, 18,* 553–575. https://doi.org/10.1016/S0747-5632(02)00004-3

Caravaca Sánchez, F., Falcón Romero, M., Navarro-Zaragoza, J., Luna Ruiz-Cabello, A., Rodriges Frantzisko, O., & Luna Maldonado, A. (2016). Prevalence and patterns of traditional bullying victimization and cyber-teasing among college population in Spain. *BMC Public Health, 16,* 176. https://doi.org/10.1186/s12889-016-2857-8

Castaño-Pulgarín, S. A., Millán Otero, K. L., Acosta Echavarría, Á. A., Redondo Mendoza, C. E., Cardona Parra, M. C., & Castilla Tang, J. F. (2022). Perceived social support and risk of cyberbullying in adolescents: A systematic review. *Qualitative Report, 27*(7), 1290–1304. https://doi.org/10.46743/2160-3715/2022.5039

Center for Mental Health Services (US)., United States. Department of Health and Human Services., United States. Substance Abuse and Mental Health Services Administration. (2004). *Take action against bullying.* [Rockville, MD]: ABD Dept. of Health & Human Services, Substance Abuse and Mental Health Services Administration, Center for Mental Health Services

Cobb, S. (1976). Social support as a moderator of life stress. *Psychosomatic Medicine, 38*(5), 300–314. https://doi.org/10.1097/00006842-197609000-00003

Coloroso, B. (2003). *The bully, the bullied, and the bystander: From preschool to high school—how parents and teachers can help break the cycle of violence*. Harper Collins Publishers.

Corcoran, L., Connolly, I., & O'Moore, M. (2012). Cyberbullying in Irish schools: An investigation of personality and self concept. *The Irish Journal of Psychology, 33*(4), 153–165. https://doi.org/10.1080/03033910.2012.677995

Cosma, A., Molcho, M., & Pickett, W. (2024). Focusing on peer violence and bullying among adolescents in Europe, Central Asia, and Canada: 2021/2022 survey. *International Report on Health Behaviors in School-Aged Children*. World Health

Organization, Regional Office for Europe. https://iris.who.int/handle/10665/376323

Crick, N. R., & Bigbee, M. A. (1998). Relational and overt forms of peer victimization: A multi-informant approach. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 66*(2), 337–347. https://doi.org/10.1037/0022-006X.66.2.337

Crick, N. R., & Dodge, K. A. (1994). A review and reformulation of social information-processing mechanisms in children's social adjustment. *Psychological Bulletin, 115*(1), 74–101. https://doi.org/10.1037/0033-2909.115.1.74

Çakır, Ç., & Kaygısız, E. G. (2020). Çalışma yaşamında siber mağduriyet ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılığın özsaygıya etkisi. *OPUS International Journal of Society Researches, 16*(30), 2504–2527. https://doi.org/10.26466/opus.724131

Çalışkan Pala, S., Ünsal, A., Öztürk Emiral, G. Ö., Demirtaş, Z., Akbulut Zencirci, S. A., Tözün, M., & Arslantaş, D. (2021). Evaluation of cyberbullying and multidimensional perceived social support levels in high school students of Turkey. *Journal of Istanbul Faculty of Medicine, 84*(1), 104–112. https://doi.org/10.26650/IUITFD.2019.0106

Çiftçi, A., Öksüz, M., Yolgeçen, Z., Akkuş, B.ve Alper, C. K. (2021). Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının değerlendirilmesi. *Sosyal Hizmet "Social Work"*, 107–135.

Çiftçi, H. (2018). Öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin karşılaştırılması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 6*(2), 1536-1567. https://doi.org/10.19145/e-gifder.426585

Çobanoğlu Güner, B. (2006). *Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Deci, E. L., Ryan, R. M., Gagné, M., Leone, D. R., Usunov, J., & Kornazheva, B. P. (2001). Need satisfaction, motivation, and well-being in the work organizations of a former Eastern bloc country: A cross-cultural study of self-determination. *Personality and Social Psychology Bulletin, 27*(8), 930–942. https://doi.org/10.1177/0146167201278002

Demirtaş, H. ve Han, F. (2020). Geleneksel veya siber zorbalığa maruz kalmanın okula yabancılaşmaya ilişkin etkileri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21*(3), 1136-1152. https://doi.org/10.17679/inuefd.753122

Doane, A. N., Kelley, M. L., Chiang, E. S., & Padilla, M. A. (2013). Development of the cyberbullying experiences survey. *Emerging Adulthood, 1*(3), 207–218. https://doi.org/10.1177/2167696813479584

Dodge, K. A. (1986). A social information processing model of social competence in children. In M. Perlmutter (Ed.), *Minnesota symposia on child psychology* (pp. 77-125).

Doğan, A. (2010). Ekolojik sistemler kuramı çerçevesinde akran zorbalığının incelenmesi. *Turk J Child Adolesc Ment Health, 17*(3), 149-162.

Dollard, J., Doob, L. W., Miller, N. E., Mowrer, O. H., & Sears, R. R. (1939). *Frustration and aggression.* Yale University Press. http://dx.doi.org/10.1037/10022-000

Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Robins, R. W., Moffitt, T. E., & Caspi, A. (2005). Low self-esteem is related to aggression, antisocial behavior, and delinquency.

Psychological Science, *16*(4), 328–335. https://doi.org/10.1111/j.0956-7976.2005.01535.x

Dökmen, Z. Y. (2004). *Toplumsal cinsiyet, sosyal psikolojik açıklamalar*. Sistem Yayıncılık.

Durkheim, É. (1897). *Le suicide: Étude de sociologie*. Félix Alcan.

Durna, S. (2019). *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyet sıklığı ve bunların anksiyete ve depresyon ile ilişkisinin incelenmesi: Konya örneği* [Tıpta uzmanlık tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Dursun, S., Gökçe, A. ve Aytaç, S. (2020). Siber zorbalık: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *International Journal of Social Inquiry*, *13*(2), 465–485. https://doi.org/10.37093/ijsi.837694

Eker, D. ve Arkar, H. (1995). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği'nin faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği. *Türk Psikoloji Dergisi, 10*(34), 17-25.

Eker, D., Arkar, H. ve Yaldız, H. (2001). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, *12*(1), 17-25.

Elliott, M. (2011). *The essential guide to tackling bullying: Practical skills for teachers* (The essential guides). Longman.

Elliott, M. (Ed.). (2002). *Bullying: A practical guide to coping for schools*.

Erdur-Baker, Ö.ve Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: Siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research*, 27, 31–42.

Eroğlu, Y. (2014). *Ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyeti yordayan risk etmenlerini belirlemeye yönelik bütüncül bir model önerisi* [Doktora tezi, Uludağ Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Espelage, D. L., & Swearer, S. M. (2003). Research on school bullying and victimization: What have we learned and where do we go from here? *School Psychology Review*, *32*(3), 365–383. https://doi.org/10.1080/02796015.2003.12086206

Espelage, D. L., & Swearer, S. M. (Eds.). (2010). *Bullying in North American schools* (2nd ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203842898

Farmer, T. W., Leung, M.-C., Pearl, R., Rodkin, P. C., Cadwallader, T. W., & Van Acker, R. (2002). Deviant of diverse peer groups? The peer affiliations of aggressive elementary students. *Journal of Educational Psychology*, *94(*3), 611–620. https://doi.org/10.1037/0022-0663.94.3.611

Farrington, D. P. (1993). Understanding and preventing bullying. *Crime and Justice*, 17, 381-458. https://doi.org/10.1086/449217

Friedman, H. S., & Schustack, M. W. (1999). *Personality: Classic theories and modern research* (p. 576). Allyn and Bacon.

Gencer, H. (2017). *Ortaokul öğrencilerinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Cumhuriyet Üniversitesi.

Geng, J., Wang, J., Wang, Y., Wang, X., Lei, L., & Wang, P. (2023). Relationship between cyberbullying victimization and non-suicidal self-injury: Roles of basic

psychological needs satisfaction and self-compassion. *Social Science Computer Review, 41*(4), 1276–1295. https://doi.org/10.1177/08944393221074602

Goffman, E. (1974). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*.

Goksu, M., Rodopman Arman, A., Gundogdu, U., & Gumustas, F. (2024). Social media use in adolescent girls with depression: The relationship between social media use purposes, lack of social support, and cyber victimization. *Marmara Medical Journal, 37*(1), 29–36. https://doi.org/10.5472/marumj.137998

Goldstein, A. P., Carr, E. G., & Davidson, W. S. (2013). *In response to aggression: Methods of control and prosocial alternatives* (Vol. 98). Elsevier.

Goodstein, P. K. (2013). *How to stop bullying in classrooms and schools: Using social architecture to prevent, lessen, and end bullying*. Routledge.

Gök, F. (2017). *Lise öğrencilerinde akran zorbalığına maruz kalma: Temel psikolojik ihtiyaçlar ve anne-babaya duygusal erişilebilirlik* [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Gök, F. ve Canseven Önder, F. (2018). Lise öğrencilerinde akran zorbalığına maruz kalma: Temel psikolojik ihtiyaçlar ve anne-babaya duygusal erişilebilirlik. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(2), 635-652. https://doi.org/10.17860/mersinefd.399218

Gökkaya, F. (2015). *İlköğretim öğrencilerinde zorbalık eğilimini azaltmaya yönelik bilişsel davranışçı bir müdahale programının geliştirilmesi ve etkililiğinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi].

Gökler, R. (2009). Peer bullying in schools. *Journal of Human Sciences, 6*(2), 511–537. https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/565

Gönültaş, M. (2019). *Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeylerinin problemli internet kullanım düzeyleri ve demografik değişkenlere göre incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Griffiths, M. (1995). Technological addictions. *Clinical Psychology Forum*, 14, 14.

Griffiths, M. (2005). A 'components' model of addiction within a biopsychosocial framework. *Journal of Substance Use, 10*(4), 191–197. https://doi.org/10.1080/14659890500114359

Gülnar, B. (2016). Stres ve internet kullanımı ilişkisi: Türkiye'deki üniversite öğrencileri arasında bir alan araştırması. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, (42)*, 37–57.

Gürhan, N. (2017). Her yönü ile akran zorbalığı. *Türkiye Klinikleri Journal of Psychiatric Nursing-Special Topics, 3*(2), 175–181.

Harman, J. P., Hansen, C. E., Cochran, M. E., & Lindsey, C. R. (2005). Liar, liar: Internet faking but not frequency of use affects social skills, self-esteem, social anxiety, and aggression. *CyberPsychology & Behavior, 8*(1), 1–6. https://doi.org/10.1089/cpb.2005.8.1

Hartmann, P. M. (2023). Anxiety. In *Magill's Medical Guide* (Online Edition). Research Starters.

House, J. S. (1983). *Work stress and social support*. Addison-Wesley.

Ildırım, E., Çalıcı, C., & Erdoğan, B. (2017). Siber zorbalık ve siber mağduriyetin psikolojik korelasyonları. *Uluslararası İnsan ve Davranış Bilimleri Dergisi, 3*(2), 7–21. https://doi.org/10.19148/ijhbs.365829

Jankauskiene, R., Kardelis, K., Sukys, S., & Kardeliene, L. (2008). Associations between school bullying and psychosocial factors. *Social Behavior and Personality: An International Journal, 36*(2), 145–162. https://doi.org/10.2224/sbp.2008.36.2.145

Jones, E. (1991). Practical considerations in dealing with bullying in secondary school. In M. Elliott (Ed.), *Bullying: A practical guide to coping for schools* (pp. 26–39). Pearson Professional Limited.

Kapçı, E. G. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37*(1), 1–13.

Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Nobel Yayınları.

Kärnä, A., Voeten, M., Little, T. D., Poskiparta, E., Kaljonen, A., & Salmivalli, C. (2011). A large-scale evaluation of the KiVa antibullying program: Grades 4–6. *Child Development, 82*(1), 311–330. https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01557.x

Kaşıkcı, F. (2018). *Ergenlerde akran zorbalığı ile başa çıkma yöntemleriyle tedavi etme yöntemleri ve öz düzenleme arasındaki ilişkinin incelenmesi / Ergenlerde zorbalıkla başa çıkma stratejileri açısından bilişsel çarpıtmalar ve öz düzenleme arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Kaygısız, E. G. ve Çakır, Ç. (2020). Siber zorbalık ve siber mağduriyet ekseninde özsaygı ve iş tatmini ilişkisi. *Elektronik Türkçe Çalışmaları, 15*(5). http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43596

Kayri, M., Tanhan, F. ve Tanrıverdi, S. (2014). Ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying, 1*(1), 33–59.

Kışlal, Y. D. (2022). *Zorbalık mağduriyetinin yordayıcıları olarak öz-şefkat, çocukluk deneyimleri ve temel psikolojik ihtiyaçlar: Bir karma yöntem araştırması* [Yüksek lisans tezi]. Hasan Kalyoncu Üniversitesi. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Koç, H., & Arslan, C. (2019). Üniversitede algılanan sosyal destek, benlik saygısı ve sabır arasındaki ilişkiler. *Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi, 9*(54), 821–840.

Koçyiğit, M. (2024). Sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve siber zorbalığa maruz kalma: Üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 12*(1), 37–61. https://doi.org/10.19145/e-gifder.1406229

Korkmaz, A. (2023). *Dijital bağımlılar için iletişim önerileri*. Iksad Yayıncılık. https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10445604

Kowalski, R. M., & Limber, S. P. (2013). Psychological, physical, and academic correlates of cyberbullying and traditional bullying. *Journal of Adolescent Health, 53*(1), S13–S20. https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2012.09

Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N., & Lattanner, M. R. (2014). Bullying in the digital age: A critical review and meta-analysis of cyberbullying research

among youth. *Psychological Bulletin, 140*(4), 1073–1137. https://doi.org/10.1037/a0035618

Kowalski, R. M., Toth, A., & Morgan, M. (2017). Bullying and cyberbullying in adulthood and the workplace. *The Journal of Social Psychology*. https://doi.org/10.1080/00224545.2017.1302402

Köken, A., Doğan, N. ve Doğan, İ. (2025). Cyberbullying in high school and university students: The roles of gender, age and internet spending time. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR), 12*(118), 677–687. https://doi.org/10.5281/zenodo.15314067

Köksal, Z. (2024). *Genç yetişkin bireylerde siber zorbalık ve siber mağduriyetin yordanmasında sosyodemografik faktörler, aile uyumu, ailede koruyucu faktörler ve ebeveynin duygusal erişilebilirliği* [Yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Köse, S., Özdilek, R., Doğan, P. ve Göktaş, S. (2018). Üniversite öğrencilerinin sanal zorba/sanal kurban olma durumları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 20*(3), 4–16.

Küçükvardar, M. ve Tıngöy, Ö. (2018). Teknoloji bağımlılığının semptomlar temelinde incelenmesi. *AJIT-e: Academic Journal of Information Technology*, *9*(35), 111–123. https://doi.org/10.5824/1309-1581.2018.5.008.x

Kwan, W., & Leung, M. T. (2016). The relationship between personality traits, school climate, parental relationship, anxiety, depression, self-esteem, and cyber-victimization. *Applied psychology readings: Selected papers from Singapore Conference on Applied Psychology, 2016* (pp. 107–123). https://doi.org/10.1007/978-981-10-2796-3_8

Lakey, B., & Cohen, S. (2000). Social support theory and measurement. In S. Cohen, L. G. Underwood, & B. H. Gottlieb (Eds.), *Social support measurement and intervention: A guide for health and social scientists* (pp. 29–52).

Lee, C., & Shin, N. (2017). Prevalence of cyberbullying and predictors of cyberbullying perpetration among Korean adolescents. *Computers in Human Behavior, 68*, 352–358. https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.11.047

Lee, M. H., Kaur, M., Shaker, V., Yee, A., Sham, R., & Siau, C. S. (2023). Cyberbullying, social media addiction and associations with depression, anxiety, and stress among medical students in Malaysia. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 20*(4), 3136. https://doi.org/10.3390/ijerph20043136

Lozano Blasco, R., Latorre Cosculluela, C., & Quílez Robres, A. (2020). Social network addiction and its impact on anxiety level among university students. *Sustainability, 12*(13), 5397. https://doi.org/10.3390/su12135397

Lozano-Blasco, R., Quílez-Robres, A., Rodriguez-Araya, R., & Casanovas-López, R. (2022). Addiction to new technologies and cyberbullying in the Costa Rican context. *Education Sciences, 12*(12), 876. https://doi.org/10.3390/educsci12120876

Mahan, A. (2017). *Üniversitelerde siber zorbalık/siber mağduriyeti ile psikolojik sorunların doyumu ve güvengenlik arasındaki ilişkinin incelenmesi / Üniversite öğrencilerinde siber zorbalık/mağduriyet ile psikolojik ihtiyaçların tatmini ve atılganlık arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Martínez-Monteagudo, M. C., Delgado, B., García-Fernández, J. M., & Ruíz-Esteban, C. (2020). Cyberbullying in the university setting: Relationship with emotional problems and adaptation to the university. *Frontiers in Psychology, 10*, 3074. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.03074

Martínez-Monteagudo, M. C., Delgado, B., Inglés, C. J., & Escortell, R. (2020). Cyberbullying and Social Anxiety: A Latent Class Analysis among Spanish Adolescents. *International journal of environmental research and public health, 17*(2), 406. https://doi.org/10.3390/ijerph17020406

Martínez-Monteagudo, M. C., Martínez-Monteagudo, Á., Estévez, E., & Delgado, B. (2024). Cyberbullying Profiles: Differences in Anxiety, Depression, and Stress in a Sample of Spanish Students. *SAGE Open, 14*(2). https://doi.org/10.1177/21582440241251608

Moreno, M. A., Binger, K., Zhao, Q., Eickhoff, J., Minich, M., & Uhls, Y. T. (2022). Digital technology and media use by adolescents: Latent class analysis. *JMIR Pediatrics and Parenting, 5*(2), e35540. https://doi.org/10.2196/35540

Murat, Y. E. (2024). *Özel öğrenme güçlüğü tanılı ortaokul öğrencilerinde zorbalık psikoeğitim programı (DİS-ZOP)'nın etkililiği* [Yüksek lisans tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Musti, N. (2023). *Cyberbullying involvement, basic psychological need satisfaction, and socio-emotional competencies: A person-centered analysis* [Yüksek lisans tezi, Özyeğin Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Muthén, L. K., & Muthén, B. O. (2000). *Integrating person-centered and variable-centered analyses: Growth mixture modeling with latent trajectory classes* (Technical report). Muthén & Muthén.

Mutlu, M., Kurt, B. S., Şener, S. D., Öven, Ç., Yavuzel, İ. S., Ateş, H., Demir, B., Didin, H. E. N., & Koç, A. (2023). Üniversite öğrencilerinde siber mağduriyet ve depresyon ilişkisi: Algılanan sosyal desteğin düzenleyici rolü. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10*, 91–123. https://doi.org/10.54557/karataysad.1258295

Myyry, L. (2003). *Components of morality: A professional ethics perspective on moral motivation, moral sensitivity, moral reasoning and related constructs among university students* [Doktora tezi]. University of Helsinki.

Nabavi, R. T. (2012). Bandura's social learning theory & social cognitive learning theory. *Theory of Developmental Psychology, 1*(1), 1–24.

Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Morton, B., & Scheidt, P. (2001). Bullying behaviors among US youth: Prevalence and association with psychosocial adjustment. *JAMA, 285*(16), 2094–2100. https://doi.org/10.1001/jama.285.16.2094

Ningsih, A. U., Juliawati, D., & Kholidin, F. I. (2025). The impact of school climate and social support on bullying tendencies in vocational high school students. *Mitra Ash-Shibyan: Jurnal Pendidikan dan Konseling, 8*(1), 33–46. https://doi.org/10.46963/mash.v8i01.2354

Núñez, A., Álvarez-García, D., & Pérez-Fuentes, M. C. (2021). Anxiety and self-esteem in cyber-victimization profiles of adolescents. *Comunicar: Media Education Research Journal, 29*(67), 43–54. https://doi.org/10.3916/C67-2021-04

Oğurlu, U. (2006). *Düşünsel duygulanımcı davranış terapisi (DDDT) odaklı grupla psikolojik danışma uygulamasının ergenlerdeki benlik saygısı düzeyine etkisi / Rasyonel duygusal davranışçı terapi (REBT) merkezli grupla psikolojik danışma uygulamasının ergenlerin benlik saygısı düzeyine etkisi* [Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr

Oliveira, J., Pedras, S., Inman, R. A., & Ramalho, S. M. (2024). Latent profiles of emotion regulation among university students: Links to repetitive negative thinking, internet addiction, and subjective wellbeing. *Frontiers in Psychology, 15*, 1272643. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2024.1272643

Olweus, D. (1995). Bullying or peer abuse at school: Facts and intervention. *Current Directions in Psychological Science, 4*(6), 196–200. https://doi.org/10.1111/1467-8721.ep10762899

Oyama, O., & Piotrowski, N. A. (2024). Depression. *Salem Press Encyclopedia of Health*.

Öven, Ç., Kurt, B. S., Mutlu, M., Bayar, A. ve Bayar, Y. (2024). Siber zorbalık ile benlik saygısı ve yalnızlık arasındaki ilişkide temel ihtiyaç tatmininin aracı rolü. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 48*, 477–508. https://doi.org/10.14520/adyusbd.1552562

Özer, P. S., Özmen, Ö. N. T., & Eriş, E. D. (2007). A scale development research on manifest needs. *Ege Academic Review, 7*(2), 553–571.

Paltacı, B. M. (2024). Dijital dünya'nın tehditleri: Siber zorbalık ve siber istismar. *Orta Doğu ve Orta Asya-Kafkaslar Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 4*(1), 56–62. https://doi.org/10.5281/zenodo.12578849

Parmar, P., Yogesh, M., Damor, N., Gandhi, R., & Parmar, B. (2024). Beyond the screen: Examining the associations between cyberbullying, social media addiction, and mental health outcomes among medical students: A cross-sectional study. *Indian Journal of Psychiatry, 66*(7), 641–648. https://doi.org/10.4103/indianjpsychiatry.indianjpsychiatry_170_24

Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2012). *Cyberbullying prevention and response: Expert perspectives*. Routledge/Taylor & Francis Group.

Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2024). 2023 siber zorbalık verileri. *Siber Zorbalık Araştırma Merkezi*. https://cyberbullying.org/2023-cyberbullying-data

Paulinger, G. (2012). *Soziale Unterstützung als Sozialkapital, Einwurf eines Frageninstruments für soziale Ressourcen* [Yüksek lisans tezi]. Universität Wien.

Pazarbaşı, B. (1998). *Görsel medyada şiddet: Ana teması şiddet olan çizgi filmlerin içerik analizi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Peled, Y. (2019). Cyberbullying and its influence on academic, social, and emotional development of undergraduate students. *Heliyon, 5*, e01393. https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2019.e01393

Peras, I., Pivec, T., Kališnik, A., & Košir, K. (2025). Identifying adolescents' victimization experiences: A latent profile analysis approach. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues, 44*(2), 847–863. https://doi.org/10.1007/s12144-024-07152-5

Piotrowski, N. A., & Hollar, D. W. (2024). Stress. *Salem Press Encyclopedia of Health*. Research Starters.

Pişkin, M. (2002). Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 2*(2), 531–562.

Plotnik, R., & Kouyoumdjian, H. (2010). *Introduction to psychology*. Wadsworth Publishing.

Quilez-Robres, A., Usan, P., Lozano-Blasco, R., & Salavera, C. (2023). Digital slaves in a virtual world: The relationship between cyberbullying and internet addiction. *SSRN*. https://doi.org/10.2139/ssrn.4419142

Rafferty, R., & Vander Ven, T. (2014). "I hate everything about you": A qualitative examination of cyberbullying and online aggression in a college sample. *Deviant Behavior, 35*, 364–377.

Raskauskas, J., & Stoltz, A. D. (2007). Involvement in traditional and electronic bullying among adolescents. *Developmental Psychology, 43*(3), 564–575. https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.3.564

Reemst, L., Fischer, T. F., & Zwirs, B. W. (2016). Social information processing mechanisms and victimization: A literature review. *Trauma, Violence, & Abuse, 17*(1), 3–25. https://doi.org/10.1177/1524838014557286

Rest, J. (1979). *Development in judging moral issues*. University of Minnesota Press.

Riadi, I., & Sunardi, P. W. (2022). Cyberbullying detection on instant messaging services using Rocchio and digital forensics research workshop framework. *Journal of Engineering Science and Technology, 17*(2), 1408–1421.

Rigby, K. (2002). *New perspectives on bullying*. Jessica Kingsley Publishers.

Rigby, K. (2003). Consequences of bullying in schools. *The Canadian Journal of Psychiatry, 48*(9), 583–590. https://doi.org/10.1177/070674370304800904

Rodop, Ş., Yıldırım, S., Yıldız, P. D. ve Hanif, A. G. (2022). Üniversite öğrencilerinde siber zorbalık: Başa çıkma stratejileri, değer yönelimleri ve akademik başarılarıyla ilişkileri. *Gençlik Araştırmaları Dergisi, 10*(26), 97–116.

Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton University Press.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist, 55*(1), 68–78. https://doi.org/10.1037//0003-066x.55.1.68

Sabancı, Y. (2018). *Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyetin yordayıcıları olarak akılcı olmayan inançlar, psikolojik sağlamlık ve psikolojik ihtiyaçlar* [Yüksek lisans tezi]. Gaziantep Üniversitesi.

Sabancı, Y., & Çekiç, A. (2019). The relationship between irrational beliefs, resilience, psychological needs, cyberbullying, and cyber victimization. *Universal Journal of Educational Research, 7*(3), 700–706. https://doi.org/10.13189/ujer.2019.070308

Salmivalli, C., Kaukiainen, A., Kaistaniemi, L., & Lagerspetz, K. M. J. (1999). Self-evaluated self-esteem, peer-evaluated self-esteem, and defensive egotism as predictors of adolescents' participation in bullying situations. *Personality and Social Psychology Bulletin, 25*(10), 1268–1278. https://doi.org/10.1177/0146167299258008

Sanders, C. E., & Phye, G. D. (2004). *School bullying prevention and classroom management*. Elsevier/Academic Press.

Sarason, I. G., Levine, H. M., Basham, R. B., & Sarason, B. R. (1983). Assessing social support: The Social Support Questionnaire. *Journal of Personality and Social Psychology, 44*(1), 127–139. https://doi.org/10.1037/0022-3514.44.1.127

Sarıçam, H. (2018). The psychometric properties of the Turkish version of the Depression Anxiety Stress Scale-21 (DASS-21) in health control and clinical samples. *Journal of Cognitive-Behavioral Psychotherapy and Research, 7*(1), 19–30. https://doi.org/10.5455/JCBPR.274847

Sarıgedik, E. (2022). COVID-19 pandemi sürecinde çocuklardaki internet bağımlılığı, siber mağduriyet düzeyleri ve algılanan ebeveyn izleminin incelenmesi. *Sosyal Araştırmalar ve Bilim Dergisi, 12*(1), 65–72. https://doi.org/10.33631/sabd.1055300

Schneider, S. K., O'Donnell, L., Stueve, A., & Coulter, R. W. (2012). Cyberbullying, school bullying, and psychological distress: A regional census of high school students. *American Journal of Public Health, 102*(1), 171–177. https://doi.org/10.2105/AJPH.2011.300308

Selvi, K., & Bozo, Ö. (2019). The dark side of bodybuilding: The role of bodybuilding activities in compensation of frustrated basic psychological needs. *Motivation and Emotion, 44*(2), 190–208. https://doi.org/10.1007/s11031-019-09805-6

Seyhan, Y. E. (2020). *Ortaokul öğrencilerinde algılanan ebeveyn tutumlarının akran zorbalık ve mağduriyeti ile sanal zorbalık ve mağduriyet üzerindeki etkisi* [Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr

Sezer Efe, Y., Erdem, E., Caner, N., Şener Taplak, A., vd. (2022). Adölesanlarda siber zorbalık, internet bağımlılığı ve algılanan stres. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 6*(2), 245–256. https://doi.org/10.46237/amusbfd.1005512

Sharma, P. (2022). Role of basic psychological needs satisfaction in self esteem and aggression. *International Journal of Indian Psychology, 10*(1), Article 101. https://doi.org/10.25215/1001.101

Sharp, S., & Smith, P. (Eds.). (1994). *Tackling bullying in your school: A practical handbook for teachers*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203425503

Sjursø, I., Fandrem, H., & Roland, E. (2020). "All the time, every day, 24/7": A qualitative perspective on symptoms of post-traumatic stress in long-term cases of traditional and cyber victimizations in Norway and Ireland. *International Journal of Bullying Prevention, 2*, 139–148. https://doi.org/10.1007/s42380-019-00024-8

Slee, P. T. (1993). Bullying: A preliminary investigation of its nature and the effects of social cognition. *Early Child Development and Care, 87*(1), 47–57. https://doi.org/10.1080/0300443930870105

Slonje, R., & Smith, P. K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology, 49*(2), 147–154. https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.2007.00611.x

Smith, P. K., & Sharp, S. (1994). *School bullying: Insights and perspectives*. Routledge. https://doi.org/10.4324/978020342549

Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., & Tippett, N. (2006). An investigation into cyberbullying: Its forms, awareness and impact, and the relationship between age

and gender in cyberbullying. *Unit for School and Family Studies, Goldsmiths College, University of London*.

Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 49*(4), 376–385. https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x

Smith, P. K., Morita, Y., Junger-Tas, J., Olweus, D., Catalano, R., & Slee, P. (Eds.). (1999). *The nature of school bullying: A cross-national perspective*. Routledge.

Stanton, M. (2023). Kurt Lewin. *Salem Press Biographical Encyclopedia*.

Sullivan, K., Cleary, M., & Sullivan, G. (2005). *Bullying in secondary schools: What it looks like and how to manage it*. Paul Chapman Publishing.

Sutton, J., & Smith, P. K. (1999). Bullying as a group process: An adaptation of the participant role approach. *Aggressive Behavior, 25*(2), 97–111. https://doi.org/10.1002/(SICI)1098-2337(1999)25:2<97::AID-AB1>3.0.CO;2-7

Sutton, J., Smith, P. K., & Swettenham, J. (1999). Social cognition and bullying: Social inadequacy or skilled manipulation? *British Journal of Developmental Psychology, 17*(4), 435–450. https://doi.org/10.1348/026151099165384

Şahin, E., Turk, F., & Hamamcı, Z. (2022). Covid-19 pandemi sürecinde depresyon, anksiyete ve stres ile başa çıkma tutumlarının sosyal medya bağımlılığıyla ilişkisi. *Erciyes İletişim Dergisi, 9*(1), 165–186. https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.1001102

Şenol, F. B. ve Metin, E. N. (2018). Okul öncesi dönem çocukları için Sosyal Bilgi İşleme Süreci Testi: Türkçe'ye uyarlama geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kastamonu Education Journal, 27*(4), 1445–1456. https://doi.org/10.24106/kefdergi.2829

Tafarodi, R. W., & Swann Jr., W. B. (1995). Self-linking and self-competence as dimensions of global self-esteem: Initial validation of a measure. *Journal of Personality Assessment, 65*(2), 322–342. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa6502_8

Tanrıkulu, İ., & Erdur-Baker, Ö. (2020). Psychometric properties of a Cyberbullying Inventory for university students. *British Journal of Guidance & Counselling.* https://doi.org/10.1080/03069885.2020.1775174

Tarablus, T., Heiman, T., & Olenik-Shemesh, D. (2015). Cyber bullying among teenagers in Israel: An examination of cyber bullying, traditional bullying, and socioemotional functioning. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 24*(6), 707–720. https://doi.org/10.1080/10926771.2015.1049763

Taşcı Gökşen, Y. (2024). *Ortaokul öğrencilerinde arkadaş kıskanıklığı, sosyal dışlanma ve siber zorbalıkla başa çıkma tarzlarının farklı zorbalık ve mağduriyet türleri ile ilişkisi* [Yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Taştekin, E. (2016). *Ergenlerin arkadaşlık ilişkileri ve benlik saygısı ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkiler* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Taştekin, E., & Bayhan, P. (2018). Ergenler arasındaki siber zorbalığın ve mağduriyetin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying, 5*(2), 21–45.

Taylor, S. E. (2011). Social support: A review. In *The Oxford handbook of health psychology* (Vol. 1, pp. 189–214).

Tekin, A. Y., Yılmaz, Ö., & Tekin, A. (2022). Üniversite öğrencilerinde akademik başarı ile algılanan sosyal desteğin siberzorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkisi. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal (SMART Journal), 8*(58), 656–664. https://doi.org/10.29228/smryj.58302

Tokuhama-Espinosa, T., Simmers, K., Batchelor, D., Nelson, A. D., & Borja, C. (2023). A theory of mental frameworks. *Frontiers in Psychology, 14*, 1220664. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1220664

Topan, A., Anol, S., Taşdelen, Y., & Kurt, A. (2025). Exploring the relationship between cyberbullying and technology addiction in adolescents. *Public Health Nursing, 42*(1), 33–43. https://doi.org/10.1111/phn.13433

Tuğran, A. Z., & Dost, M. T. (2022). Lise öğrencilerinde ebeveyn tutumu ve temel psikolojik ihtiyaçlar ile zorbalık statüleri arasındaki ilişkiler. *Education & Science / Eğitim ve Bilim, 47*(209), 293–309. https://doi.org/10.15390/EB.2022.11034

Tukuş, L. (2010). *The Self Esteem Rating Scale-Short Form (Benlik Saygısı Değerlendirme Ölçeği Kısa Formu) Türkçe güvenilirlik ve geçerlilik çalışması* [Tıpta uzmanlık tezi, Kocaeli Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr

Türesin, H. ve Alban, F. N. (2024). Z kuşağının teknoloji bağımlılığı türü sanal mağduriyet eğilimlerini etkiler mi? *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 29*(2), 85–96.

Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. 8 Ekim 2024 tarihinde https://sozluk.gov.tr/ adresinden edinilmiştir.

Türkçapar, H. (2004). Anksiyete bozukluğu ve depresyonun tanısal ilişkileri. *Klinik Psikiyatri, 4*, 12–16.

Ulaş, S. (2024). Siber mağduriyet, öznel zindelik ve psikolojik uyum değişkenlerine yönelik yayınların anahtar kavramlarının haritalandırılması. *Sürekli Eğitim Dergisi, 1*(1), 46–57.

UNICEF. (2018). *New report reveals half of the world's adolescents experience school violence*. https://www.unicef.org/press-releases/new-report-reveals-half-worlds-adolescents-experience-school-violence

UNICEF. (2019). *UNICEF poll: More than a third of young people in 30 countries report being a victim of online bullying*. https://www.unicef.org/turkiye/en/press-releases/unicef-poll-more-third-young-people-30-countries-report-being-victim-online-bullying

Ünlü, N. (2020). *Teknoloji bağımlılığı araştırması raporu: Bilişim teknolojileri ve iletişim: Birey ve toplum güvenliği*. Tübitak Bilgem. https://doi.org/10.53478/TUBA.2020.013

Varghese, M. E., & Pistole, M. C. (2017). College student cyberbullying: Self-esteem, depression, loneliness, and attachment. *Journal of College Counseling, 20*(1), 7–21. https://doi.org/10.1002/jocc.12055

Wang, J., Chen, J., Wang, P., Zhang, S., Li, Q., Lu, S., & Xiao, J. (2024). Identifying internet addiction profiles among adolescents using latent profile analysis:

Relations to aggression, depression, and anxiety. *Journal of Affective Disorders, 359*, 78–85. https://doi.org/10.1016/j.jad.2024.05.082

Washington, E. T. (2014). An overview of cyberbullying in higher education. *Adult Learning, 26*(1), 21–27. https://doi.org/10.1177/1045159514558412 (Original work published 2015)

Webber, M. A., & Ovedovitz, A. C. (2018). Üniversite öğrencileri arasında siber zorbalık: ABD Katolik üniversitesindeki yaygınlığına bir bakış. *Uluslararası Eğitim Metodolojisi Dergisi, 4*(2), 101–107. https://doi.org/10.12973/ijem.4.2.101

White, R. W. (1959). Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological Review, 66*(5), 297–333. https://doi.org/10.1037/h0040934

Willard, N. E. (2007). *Cyberbullying and cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress*. Research Press.

Williford, A., Boulton, A., Noland, B., Little, T. D., Kärnä, A., & Salmivalli, C. (2012). Effects of the KiVa anti-bullying program on adolescents' depression, anxiety, and perception of peers. *Journal of Abnormal Child Psychology, 40*(2), 289–300. https://doi.org/10.1007/s10802-011-9551-1

Wright, M. F. (2014). Cyber victimization and perceived stress: Linkages to late adolescents' cyber aggression and psychological functioning. *Youth & Society, 47*(6), 789–810. https://doi.org/10.1177/0044118X14537088

Wright, M. F. (2017). Cyber victimization and depression among adolescents with intellectual disabilities and developmental disorders: The moderation of perceived social support. *Journal of Mental Health Research in Intellectual Disabilities, 10*(2), 126–143. https://doi.org/10.1080/19315864.2016.1271486

Yavuz, S. (2014). *Şiddetin sosyo-kültürel kaynakları ve medya metinleri aracılığıyla sunumu [Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi]*. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr

Yazıcı-Kabadayı, S., Mercan, O., & Öztemel, K. (2025). Cyberbullying roles and psychosocial dynamics: A latent profile analysis of loneliness, resilience, and self-regulation in adolescents. *BMC Public Health, 25*, 1480. https://doi.org/10.1186/s12889-025-22745-w

Ybarra, M. L. (2004). Linkages between depressive symptomatology and Internet harassment among young regular Internet users. *CyberPsychology & Behavior, 7*(2), 247–257. https://doi.org/10.1089/109493104323024500

Ybarra, M. L., & Mitchell, K. J. (2004). Online aggressor/targets, aggressors, and targets: A comparison of associated youth characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 45*(7), 1308–1316. https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2004.00328.x

Ybarra, M. L., Espelage, D. L., & Mitchell, K. J. (2007). The co-occurrence of Internet harassment and unwanted sexual solicitation victimization and perpetration: Associations with psychosocial indicators. *Journal of Adolescent Health, 41*(6), S31–S41. https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2007.09.010

Ybarra, M. L., Mitchell, K. J., Wolak, J., & Finkelhor, D. (2006). Examining characteristics and associated distress related to Internet harassment: Findings from the second Youth Internet Safety Survey. *Pediatrics, 118*(4), e1169–e1177. https://doi.org/10.1542/peds.2006-0815

Yelci, H. (2018). *Ortaokul öğrencilerinde siber zorbalık ile saldırganlık ilişkisinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Yeşilay. (t.y.). Teknoloji bağımlılığı. Yeşilay. 17 Mart 2025 tarihinde https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/teknoloji-bagimliligi sitesinden erişildi.

Yetkin Tekin, A., Yılmaz, Ö., & Tekin, A. (2022). Üniversite öğrencilerinde akademik başarı ile algılanan sosyal desteğin siberzorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkisi. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 58*, 656–664. https://doi.org/10.29228/smryj.58302

Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi, güvenirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*(13).

Yiğit, M. F., & Seferoğlu, S. S. (2017). Siber zorbalıkla ilişkili faktörler ve olası çözüm önerileri üzerine bir inceleme. *Çevrimiçi Teknoloji Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Dergisi, 4*(2), 13–49.

Yiğit, M. F., Keskin, S. ve Yurdugül, H. (2018). Ortaokullarda siber zorbalık ve aile desteği arasındaki ilişkinin cinsiyet, internet kullanımı ve öğrenim düzeyi bağlamında incelenmesi. *The Turkish Journal on Addictions, 5*(2), 249–284. https://doi.org/10.15805/addicta.2018.5.2.0050

Zhang, Y., Jin, K., Huang, Y., & Jiang, Y. (2025). Online risk exposure and mental health in Chinese junior high school students: A latent profile analysis. *Journal of Psychology in Africa, 34*(6), 637–643. https://doi.org/10.1080/14330237.2024.2425274

Zhang, Y., Liu, Z., & Zhao, Y. (2021). Impulsivity, social support and depression are associated with latent profiles of internet addiction among male college freshmen. *Frontiers in Psychiatry, 12*, 642914. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2021.642914

Zhang, Y., Zhou, J., Wang, F., Chen, Y., Zhou, X., Yan, Y., & Luo, J. (2024). The impact of cyberbullying victimization on internet gaming addiction among college students: The mediating roles of basic psychological need satisfaction and frustration, and the moderating role of parental autonomy support. *Psychology Research and Behavior Management, 17*, 4105–4118. https://doi.org/10.2147/PRBM.S486250

Zsila, Á., Orosz, G., Király, O., Urbán, R., Ujhelyi, A., Jármi, É., … Demetrovics, Z. (2017). Psychoactive substance use and problematic internet use as predictors of bullying and cyberbullying victimization. *International Journal of Mental Health and Addiction, 16*(2), 466–479. https://doi.org/10.1007/s11469-017-9809-0

EKLER

EK 1: Etik Kurul Onayı

Bu çalışma için etik kurul onayı Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun (Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu) 26/03/2025 tarihli ve 03/14 protokol numaralı kararı ile alınmıştır.

T.C
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI EĞİTİM BİLİMLERİ
ETİK KURULU KARARI

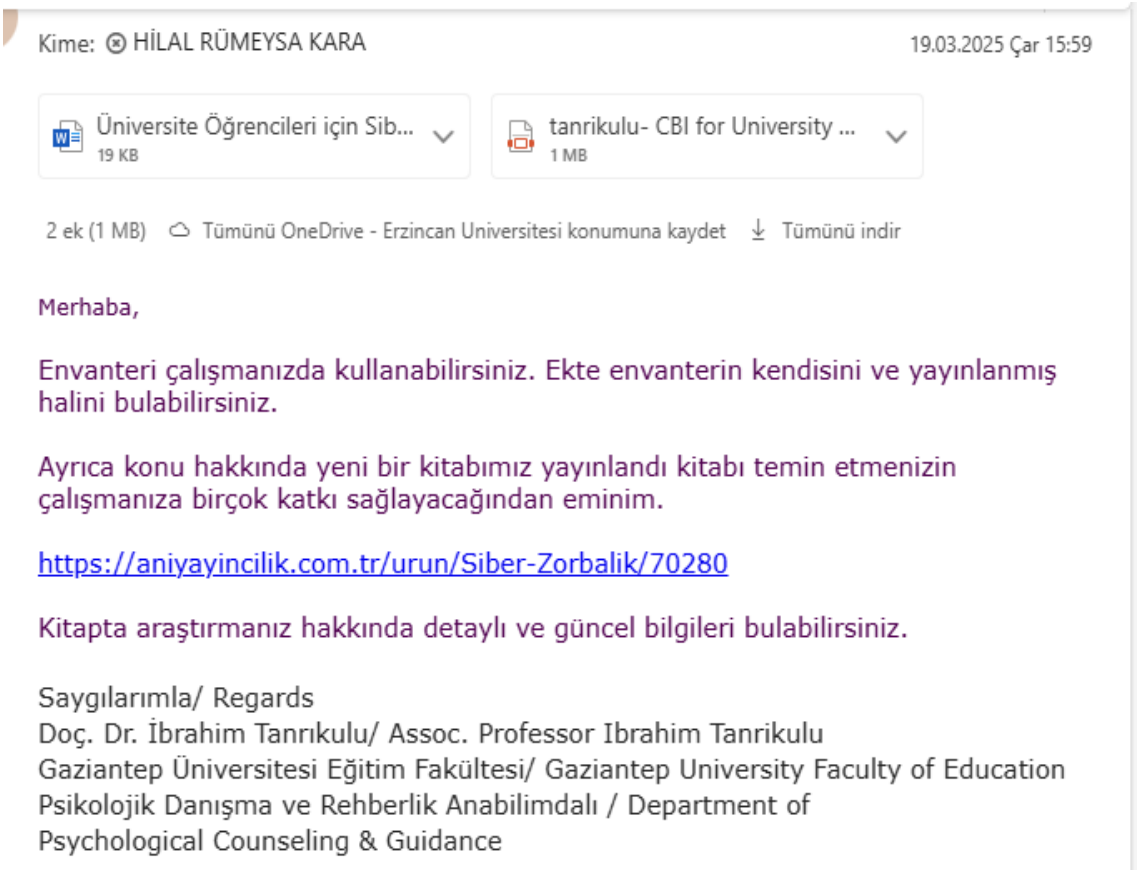
Etik Kurul Toplantı Tarihi	26/03/2025
Protokol No	03/14
Araştırma Başlığı	Üniversite Öğrencilerinde Siber Zorbalık Mağduriyetinin Profilleri
Araştırma Türü	Nicel araştırma
Araştırmacılar	Hilal Rümeysa KARA (Sorumlu Araştırmacı) Doç. Dr. Murat AĞIRKAN (Danışman)
Karar	Başvuru dosyanıza ait araştırmanız etik açıdan uygun bulunmuştur.
Açıklama: 1. *Etik Kurul Onayı, uygulama ve/veya veri toplama için araştırmacının ilgili kurum veya kuruluşlardan izin alma sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.* 2. *Kurul üyelerine ait araştırma önerileri görüşülürken, ilgili yönerge gereğince, öneri sahibi üye görüşmelere katılmamış ve oy kullanmamıştır.*	

e-imzalıdır

Prof. Dr. Güldem DÖNEL AKGÜL
İnsan Araştırmaları Eğitim Bilimleri
Etik Kurul Başkanı

EK 2. Ölçek Kullanım İzinleri

Üniversite Öğrencileri için Yenilenmiş Siber Zorbalık Ölçeği

Kime: HİLAL RÜMEYSA KARA 19.03.2025 Çar 15:59

Üniversite Öğrencileri için Sib... 19 KB

tanrikulu- CBI for University ... 1 MB

2 ek (1 MB) Tümünü OneDrive - Erzincan Universitesi konumuna kaydet Tümünü indir

Merhaba,

Envanteri çalışmanızda kullanabilirsiniz. Ekte envanterin kendisini ve yayınlanmış halini bulabilirsiniz.

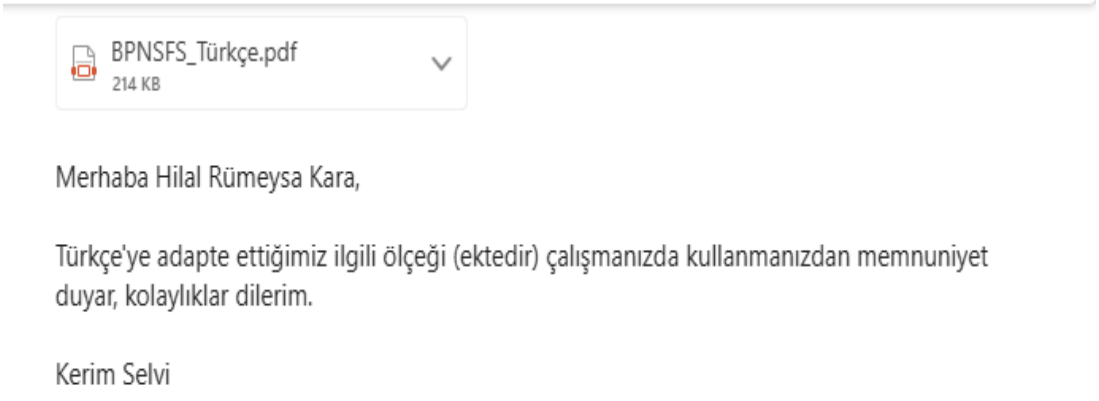
Ayrıca konu hakkında yeni bir kitabımız yayınlandı kitabı temin etmenizin çalışmanıza birçok katkı sağlayacağından eminim.

https://aniyayincilik.com.tr/urun/Siber-Zorbalik/70280

Kitapta araştırmanız hakkında detaylı ve güncel bilgileri bulabilirsiniz.

Saygılarımla/ Regards
Doç. Dr. İbrahim Tanrıkulu/ Assoc. Professor Ibrahim Tanrikulu
Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi/ Gaziantep University Faculty of Education
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilimdalı / Department of
Psychological Counseling & Guidance

Temel Psikolojik İhtiyaçların Tatmini ve Engellenmesi Ölçeği

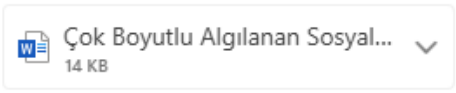
BPNSFS_Türkçe.pdf 214 KB

Merhaba Hilal Rümeysa Kara,

Türkçe'ye adapte ettiğimiz ilgili ölçeği (ektedir) çalışmanızda kullanmanızdan memnuniyet duyar, kolaylıklar dilerim.

Kerim Selvi

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Sayın Hilal Rümeysa Kara,
Çokboyutlu Algılanan Sosyal Destek ölçeğini çalışmalarınızda kullanabilirsiniz. Ölçeği ve puanlamasını aşağıdaki kaynakta bulabilirsiniz. Başarılar dilerim.
Prof. Dr. Haluk Arkar
Eker, D., H. Arkar ve H. Yaldız, "Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği",Türk Psikiyatri Dergisi, 12, 17-25 (2001).

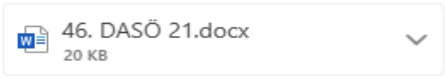
Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği

Sayın Hilal Rümeysa KARA ,
Çalışmanız kapsamında ölçeği memnuniyetle kullanabilirsiniz, başarılar dilerim.
Ölçeğin yer aldığı tezin bağlantısı:
https://toad.halileksi.net/olcek/teknoloji-bagimliligi-olcegi-tbo/
Sayfa 91 ve 92 ölçek , puanlaması ise sayfa 30 ve 31 "Verilerin Çözümlenmesi ve Yorumlanması" konusunun altında

Ölçek, madde puanlaması, geçerlik ve güvenirlik çalışması gibi bilgileri içeren ayrıntılı doküman ayrıca ekte bulunmaktadır.
Ölçek maddelerinin puanlanmasında, tersine puanlama bulunmamaktadır.
Kolaylıklar dilerim

Depresyon Anksiyete Stres-21 (DASS-21)

Hilal Merhabalar,
Ölçeğin maddeleri ve puanlama bilgileri ektedir.
Tez çalışması kapsamında memnuniyetle kullanabilirsin.
Kolaylıklar ve sağlıklı günler dilerim.

Not: Ölçek maddeleri ticari kazanç sağlayan çalışmalarda kullanılamaz ve ölçek maddelerinin tamamı sanal ortamda (tezin sonu, web siteleri vb.) paylaşılamaz.

EK 3. Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu (Öğrenci)

T.C.

ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ

İNSAN ARAŞTIRMALARI EĞİTİM BİLİMLERİ ETİK KURULU

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU (BGOF)

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda, Doç. Dr. Murat AĞIRKAN danışmanlığında yürütülmekte olan yüksek lisans tez çalışması kapsamında bir araştırma yürütülmektedir. Bu araştırma doğrultusunda hazırlanan anket formu, çalışmanın veri toplama sürecinde kullanılmak üzere tasarlanmıştır.

Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Ankete vereceğiniz yanıtlar, çalışmanın bilimsel amaçlarına ulaşabilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle, formda yer alan tüm soruları herhangi bir yönlendirme ya da baskı olmaksızın, içtenlikle ve size en uygun biçimde yanıtlamanız beklenmektedir.

Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelmektedir. Ancak dilediğiniz takdirde çalışmaya katılmayabilir ya da katılım sağladıktan sonra herhangi bir aşamada araştırmadan çekilebilirsiniz. Çalışmaya katılmamanız ya da katılımınızı sonlandırmanız, herhangi bir hak kaybına veya olumsuz bir duruma neden olmayacaktır.

Araştırma kapsamında elde edilecek veriler yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacak, kişisel bilgiler hiçbir şekilde kimlik belirleyici unsurlar içermeyecek biçimde analiz edilecek ve gizlilik ilkesi doğrultusunda korunacaktır. Araştırmanın amacı veya süreci hakkında daha fazla bilgi almak isterseniz, sorumlu araştırmacı Hilal Rümeysa Kara ile ……. adresi üzerinden iletişime geçebilirsiniz.

Açıklamaları Yapan Araştırmacının Adı / Soyadı / İmzası Yüksek Lisans Öğrencisi Hilal Rümeysa KARA
Gönüllünün Adı / Soyadı / İmzası / Tarih

EK 4. Kişisel Bilgi Formu

Bu araştırma kapsamında geliştirilen ölçme aracı, kişisel bilgilere yönelik sorular içermektedir. Lütfen her madde için size en uygun seçeneği işaretleyiniz. Katılımınız ve ilginiz için teşekkür ederim.

Hilal Rümeysa Kara

Cinsiyetiniz?

( ) Kadın ( ) Erkek

Kaç Yaşındasınız ?

( ) 18- 25

( ) 26-35

( ) 36 ve üzeri

Eğitiminizi sürdürdüğünüz akademik birimin adı nedir? (Fakülte, enstitü, yüksekokul vb.)

.....

Kayıtlı olduğunuz bölümün adı nedir?

.....

Kaçıncı Sınıfsınız?

( ) 1.Sınıf ( ) 2. Sınıf ( ) 3. Sınıf ( ) 4.Sınıf ( ) 5. Sınıf ( ) 6. Sınıf

Günlük internet kullanım süreniz ?

( ) Bir saaten az

( ) 1-3 saat arası

( ) 3 saatten fazla

Sosyal medya kullanım sıklığınız ?

( ) Bir saaten az

( ) 1-3 saat arası

( ) 3 saatten fazla

EK 5. Üniversite Öğrencileri İçin Yenilenmiş Siber Zorbalık Ölçeği

Aşağıda sıralanan davranışları SON 6 AY içerisinde ne sıklıkla yaptığınızı BEN YAPTIM bölümüne işaretleyiniz. Bu durumlara ne sıklıkla maruz kaldığınızı ise BANA YAPILDI bölümüne işaretleyiniz.

Lütfen cevabınızı HER İKİ BÖLÜM (BEN YAPTIM ve BANA YAPILDI) için AYRI AYRI işaretlemeyi unutmayınız.

0 Hiç 1 Bir Kez 2 İki-üç Kez 3 Üçten Çok

	BEN YAPTIM				**BANA YAPILDI**			
	Hiç	**Bir Kez**	**İki-üç Kez**	**Üçten Çok**	**Hiç**	**Bir Kez**	**İki-üç Kez**	**Üçten Çok**
1. İzin almadan, kişisel bilgisayar veya akıllı telefondaki bilgileri (dosya, fotoğraf, yazılı mesaj kayıtları vb.) almak	0	1	2	3	0	1	2	3
	0	1	2	3	0	1	2	3
	0	1	2	3	0	1	2	3
	0	1	2	3	0	1	2	3
	0	1	2	3	0	1	2	3
6. İnternet şifrelerini ele geçirerek erişimi engellemek	0	1	2	3	0	1	2	3
	0	1	2	3	0	1	2	3
	0	1	2	3	0	1	2	3
	0	1	2	3	0	1	2	3
10. Sanal ortamda birilerine küfür etmek	0	1	2	3	0	1	2	3
	0	1	2	3	0	1	2	3

EK 6. Temel Psikolojik İhtiyaçların Tatmini ve Engellenmesi Ölçeği

Aşağıda hayatınız boyunca tecrübe edebileceğiniz farklı yaşantılar sorulmaktadır. Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyunuz. Her bir ifadeyi hayatınızın bu döneminde geçerli olacak şekilde 1'den 5'e kadar derecelendiriniz.

1	2	3	4	5
Tamamen yanlış				Tamamen doğru

1.		1	2	3	4	5
2.		1	2	3	4	5
3.	Önemsediğim insanların da beni önemsediğini hissediyorum.	1	2	3	4	5
4.		1	2	3	4	5
5.		1	2	3	4	5
6.	İşleri iyi yapıp yapamayacağım konusunda ciddi şüphelerim var.	1	2	3	4	5
7.		1	2	3	4	5
8.	Yapmayı tercih etmeyeceğim birçok şeye mecbur bırakıldığımı hissediyorum.	1	2	3	4	5
9.		1	2	3	4	5
10.		1	2	3	4	5
11.	Yaptığım işlerde kendimi becerikli hissediyorum.	1	2	3	4	5
12.		1	2	3	4	5
13.		1	2	3	4	5
14.	Çok fazla şey yapma konusunda üzerimde baskı hissediyorum.	1	2	3	4	5
15.		1	2	3	4	5
16.		1	2	3	4	5
17.		1	2	3	4	5
18.	Yeteneklerim konusunda kendime güvenmediğimi hissediyorum.	1	2	3	4	5
19.		1	2	3	4	5
20.		1	2	3	4	5
21.		1	2	3	4	5
22.		1	2	3	4	5
23.		1	2	3	4	5
24.	Yaptığım hatalardan dolayı kendimi başarısız hissediyorum.	1	2	3	4	5

EK 7. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek (MSPSS)

Aşağıda 12 cümle ve her bir cümle altında da cevaplarınızı işaretlemek için 1'den 7 'ye kadar rakamlar verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar çok doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için o cümle altındaki rakamlardan yalnız bir tanesini işaretleyiniz. Bu şekilde 12 cümlenin her birine bir işaret koyarak cevaplarınızı veriniz.

Lütfen hiçbir cümleyi cevapsız bırakmayınız. Sizce doğruya en yakın olan rakamı işaretleyiniz.

	1 (Kesinlikle hayır)	2	3	4	5	6	7 (Kesinlikle hayır)
1. Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya çalışır.							
2.							
3.							
4.							
5. Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.							
6.							
7.							
8.							
9.							
10. Kararlarımı vermede ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.							
11.							
12.							

EK 7. DASÖ-21 (Depresyon, Anksiyete, Stres Ölçeği)

Lütfen her bir ifadeyi okuyup 0, 1, 2 veya 3'ten size **GEÇEN HAFTA BOYUNCA** en uygun olan rakamı yuvarlak içine alınız. Soruların doğru veya yanlış bir cevabı yoktur.

Sorulara aşağıdaki skalaya göre cevap veriniz:

0	**1**	**2**	**3**
Bana hiçbir şekilde uygun değil	Bir dereceye kadar veya bazı zamanlarda bana Uygun	Ciddi derecede veya zamanın önemli bir bölümünde bana uygun	Çok fazla veya zamanın çoğunda bana uygun
HİÇBİR ZAMAN	BAZEN	OLDUKÇA SIK	HER ZAMAN

SON BİR HAFTA İÇİNDE

1		0 1 2 3
2	Ağzımın kuruduğunu fark ettim.	0 1 2 3
3		0 1 2 3
4		0 1 2 3
5	Bir şeyleri yaparken başlamakta zorluk çektiğimi fark ettim.	0 1 2 3
6		0 1 2 3
7	Titremeler yaşadım (örn., elerimde)	0 1 2 3
8		0 1 2 3
9		0 1 2 3
10	Hiçbir beklentimin olmadığını hissettim.	0 1 2 3
11		0 1 2 3
12	Rahatlamak bana zor geldi.	0 1 2 3
13		0 1 2 3
14		0 1 2 3
15		0 1 2 3
16	Hiçbir şeye karşı bir istek duyamadım.	0 1 2 3
17		0 1 2 3
18		0 1 2 3
19		0 1 2 3
20		0 1 2 3
21	Hayatın anlamsız olduğunu hissettim.	0 1 2 3

EK 8. Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği

Aşağıdaki maddelerde sosyal ağlar, anlık mesajlaşma uygulamaları, çevrim içi oyunlar ve web sitelerinin kullanımı ile ilgili olası davranışlar tanımlanmaktadır. Her bir maddede tanımlanan davranışları hangi sıklıkta gösterdiğinizi, o davranışın karşısında yer alan en uygun seçeneği işaretleyerek belirtiniz.

Herhangi bir davranış sizin tarafınızdan **hiçbir zaman gösterilmiyorsa "1", nadiren gösteriliyorsa "2", orta sıklıkta gösteriliyorsa "3", çok sık gösteriliyorsa "4", her zaman gösteriliyorsa "5"** seçeneğini işaretleyiniz.

DAVRANIŞLAR	**SIKLIK**				
	1	**2**	**3**	**4**	**5**
Sosyal Ağ Kullanma					
3.Sosyal ağlarda harcadığım zamanı azaltmaya yönelik çabalarım başarısızlıkla sonuçlanıyor.					
6.Yaşamımla ilgili olumsuz düşüncelerden kurtulmak için sosyal ağlara bağlanıyorum.					
Anlık Mesajlaşma					
1.Anlık mesajlaşma ortamları dışında iken, sonradan bu ortamlarda yazacaklarımı hayal ediyorum.					
3.Anlık mesajlaşma uygulamalarını kullanamadığım zamanlarda huzursuz oluyorum.					
Çevrim içi Oyun Oynama					

2. Çevrim içi oyun oynarken harcadığım süreyi biraz daha arttırmak istiyorum.					
5.Çevrim içi oyun oynama sürem hakkında çevremdekilere doğru bilgi vermiyorum.					
Web Siteleri Kullanma					
3.Geç saatlere kadar web sitelerinde gezindiğim için uykusuz kalıyorum.					
5.Web sitelerinde, planladığım süreden daha fazla süre geziniyorum.					

EK 9. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)

Sizin için uygun olan seçeneği seçiniz.

	Çok doğru	Doğru	Yanlış	Çok yanlış
1) Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.				
2)				
3)				
4)				
5) Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.				
6)				
7)				
8)				
9)				
10) Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünüyorum.				

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad:	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Erzurum Atatürk Üniversitesi
Fakülte	Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi
Bölümü	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1. "Üniversite Öğrencilerinde Akademik Erteleme Davranışının Akademik Kontrol Odağı, Boş Zaman Yönetimi ve Benlik Saygısı Değişkenleri Açısından İncelenmesi" **2.**	